

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN DERS
KİTAPLARINDAKİ DİL BİLGİSİ ÖĞRETİM YÖNTEMLERİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMRE KAYASANDIK

Antalya, 2018

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN DERS
KİTAPLARINDAKİ DİL BİLGİSİ ÖĞRETİM YÖNTEMLERİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emre KAYASANDIK

Danışman: Prof. Dr. Mehmet CANBULAT

Antalya, 2018

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalarda gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitű tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

20 / 07 / 2018

Emre KAYASANDIK

ÖN SÖZ

Geniş bir araştırma sahasına sahip Türkçe eğitimi alanının bir alt dalı olan yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili hazırlamış olduğum bu tez çalışmasında, araştırmalarımın başından beri yanımda olan ve yönlendirmeleriyle, uluslararası tecrübesi ve bilgi birikimiyle hem teze hem de bilimsel bakış açısına şekil veren, kıymetli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Mehmet CANBULAT'a çok teşekkür ederim.

Alan ile ilgili konularda yardım aldığım, maddi ve manevi desteğini üzerimden hiçbir zaman eksik etmeyen değerli hocam Doç. Dr. Bekir DİREKÇİ'ye minnettarım. Ayrıca tezimi yöntem zeminine oturtmamda görüşleriyle bilgisine başvurduğum değerli hocam Doç. Dr. Bayram BIÇAK'a yardımları noktasında müteşekkirim.

Tezimin hazırlanması sürecinde yardımlarını benden esirgemeyen sevgili mesai arkadaşlarım Arş. Gör. Bilal ŞİMŞEK ve Arş. Gör. Serdar AKBULUT'a pek çok teşekkür ederim. Son olarak yine bu süreçte her daim desteklerini gördüğüm aileme ve sevgili eşime minnettarım, var olsunlar.

ÖZET

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN DERS KİTAPLARINDAKİ DİL BİLGİSİ ÖĞRETİM YÖNTEMLERİNİN İNCELENMESİ

KAYASANDIK, Emre

Yüksek Lisans, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet CANBULAT

Temmuz 2018, 99 sayfa

Bu çalışmanın amacı, yabancılara Türkçe öğretiminde en sık kullanım alanına sahip materyal olan ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretim yöntemlerinin izlencesi çıkartılarak kitaplarda kullanılan dil bilgisi öğretiminin yöntemlere uygun olup olmadığını tespit etmektir. Bu çalışmada yabancılar için Türkçe ders kitapları model olarak seçilip yazılı kaynak durumunda olan yabancılar için Türkçe ders kitapları dil bilgisi ve belirlenen ölçütler açısından incelenmiştir. Araştırma nitel modellerden doküman incelemesine dayanmaktadır. Araştırmanın çalışma evreni, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere yönelik hazırlanmış tüm ders kitaplarını kapsamaktadır. Evrenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığı için uygun örnekleme yoluyla seçilen ders kitapları çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Bir kitap serisinin aynı izlençe ve yöntemle hazırlandığı düşünüldüğünde inceleme için üç farklı yayınevine ait A1-A2 düzeyindeki kitapların çalışma için uygun olacağı düşünülmüştür. Bu kapsamda çalışma evrenini; Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 Ders Kitabı, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 Ders Kitabı ve Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Temel A1-A2 Ders Kitabı oluşturmaktadır.

Çalışma, yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarının dil bilgisi öğretimi açısından incelenmesini amaçlayan nitel bir araştırma olduğu için verilerin analizinde buna uygun olarak doküman analizi tekniği benimsenmiştir. Çalışma kapsamında yabancılar için Türkçe ders kitaplarını dil bilgisi açısından incelenmesine yönelik alanyazın taraması yapılmış ve alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Bunların neticesinde beş maddelik inceleme ölçütü çerçevesi oluşturulmuştur ve incelemeler bu ölçütler çerçevesinde yapılmıştır. Verilerin analizinde öncelikle ders kitaplarındaki konuların neye göre sıralandığının belirlenmesi amacıyla her bir kitabın

içindekiler kısmı ve üniteleri taranmış ve kitapların benimsedikleri izlenceler belirlenmiştir.

Çalışmanın sonunda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapan ders kitaplarında kullanılan dil bilgisi öğretim yöntemlerinin yapılandırmacı yaklaşımları hangi düzeyde kapsadığı incelenerek, kitapların dil bilgisi öğretiminin güncel ve kullanılabilir olma durumu hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe Öğretimi, Dil Bilgisi, Dil Bilgisi Öğretim Yöntemleri, Ders Kitabı.

ABSTRACT

RESEARCH ON GRAMMAR TEACHING METHODS IN TEXTBOOKS USED FOR TEACHING TURKISH TO FOREIGNERS

KAYASANDIK, Emre

Master's Degree, Department of Turkish and Social Sciences Education

Thesis Advisor: Prof. Dr. Mehmet CANBULAT

July 2018, 99-pager

This study aims to determine whether the grammar teaching methods in the textbooks for teaching Turkish to foreigners comply with the relevant methods, by presenting the syllabus of the grammar teaching methods in the textbooks that are the most frequently used materials for teaching Turkish to foreigners. In this research, Turkish textbooks for foreigners were selected as a model, and these textbooks, which are deemed as written sources, were analyzed in terms of grammar and the determined criteria. The research is based on the document review, i.e. a qualitative model. The target population of the research involves all the textbooks prepared for those who learn Turkish as a foreign language. As it was not possible to have access to all the textbooks in the target population, the textbooks selected through convenience sampling constituted the sampling of the study. Considering that a book series is prepared based on the same syllabus and method, it was concluded that A1-A2 level books published by three different publishing houses would be suitable for the analyzing. In this scope, the target population of the study was selected as; Gazi University TOMER Turkish Teaching Kit for Foreigners A1-A2 Textbook, Istanbul Turkish Teaching Kit for Foreigners A1-A2 Textbook and Hitit Turkish Teaching Kit for Foreigners Basic A1-A2 Textbook

The study is a qualitative research aiming to analyze the Turkish textbooks, used as a foreign language book, in terms of grammar teaching; therefore, document analysis method was adopted in the analysis of the obtained data. Within the scope of the study, review of literature was conducted to analyze the Turkish textbooks for foreigners with regard to grammar and the opinions of the experts in this field were consulted. As a result, an analysis criterion framework consisting of 5 criteria was created and analyses were made within the framework of these criteria. In the analysis

of the data, initially, contents sections and units of each book were scanned in order to determine how the subjects in these textbooks are organized and then the syllabuses adopted by each book were determined.

In the conclusion part, textbooks teaching Turkish as a foreign language were analyzed as to what extent the grammar teaching methods in these textbooks included the constructivist approaches and evaluations were made about the up-to-dateness and suitability of these textbooks in grammar teaching.

Keywords: Teaching Turkish to Foreigners, Grammar, Grammar Teaching Methods, Textbook.

İÇİNDEKİLER

KABUL METNİ.....	i
DOĞRULUK BEYANI.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Problem Durumu.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı ve Problemleri.....	2
1.3. Çalışmanın Önemi.....	3
1.4. Sayıtlar.....	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dil Nedir?.....	7
2.2. Dilin Özellikleri.....	9
2.3. Dilin Kullanım Alanları.....	10
2.4. Dil Bilgisi.....	11
2.5. Dil Bilgisi Öğretiminin Önemi.....	13
2.6. Dil Bilgisi Türleri.....	14
2.7. Dil Bilgisi Öğretim Yaklaşımları.....	18
2.7.1. Geleneksel Yaklaşımlar.....	18
2.7.2. Davranışçı Yaklaşım.....	18
2.7.3. Bilişsel Yaklaşım.....	19
2.7.4. Yapılandırıcı Yaklaşım.....	20
2.8. Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri.....	20
2.8.1. Dil Bilgisi - Çeviri Yöntemi.....	21
2.8.2. Doğal Yöntem.....	21
2.8.3. İşitsel - Dilsel Yöntem.....	22
2.8.4. İşitsel – Görsel Yöntem.....	22

2.8.5. Bilişsel Yöntem.....	23
2.8.6. İletişimci Yöntem.....	24
2.8.7. Seçmecî Yöntem	24
2.9. Yabancı Dil Öğretimi	25
2.10. Yabancılara Türkçe Öğretimi	26
2.11. Yabancılar İçin Türkçe Öğretiminde İzlençe	28
2.11.1. İzlençe Nedir.....	28
2.11.2. İzlençe Türleri.....	29
2.11.3. Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi Ders Kitapları ve İzlençeler.....	33
2.12. Avrupa Dil Portfolyosu'na Göre Dil Öğretimi.....	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	39
3.2. Evren ve Örneklem.....	40
3.3. Verilerin Toplanması.....	40
3.4. Verilerin Analizi.....	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının İncelenmesi	43
4.1.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının İzlençesi	43
4.1.2. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının Belirlenen Ölçütlere Göre İncelenmesi	44
4.2. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının İncelenmesi.....	52
4.2.1. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının İzlençesi	52
4.2.2. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının Verilen Ölçütlere Göre İncelenmesi	52
4.3. Yabancılar İçin Türkçe A1 - A2 Ders Kitaplarının İncelenmesi.....	59
4.3.1. Yabancılar İçin Türkçe A1 - A2 Ders Kitaplarının İzlençesi	60
4.3.2. Yabancılar İçin Türkçe A1 - A2 Ders Kitaplarının Belirlenen Ölçütlere Göre İncelenmesi	60

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç	65
5.1.1. Dil Bilgisi İzlençelerine Yönelik Sonuçlar.....	66

5.1.2. Dil Bilgisi Konularının Veriliş Sırasına Yönelik Sonuçlar	67
5.1.3. Dil Bilgisi Konularının Öğrenen Düzeyine Uygunluğu İle İlgili Sonuçlar.....	67
5.1.4. Dil Bilgisi Konuları ve Etkinler Arasındaki Uyum İle İlgili Sonuçlar.....	68
5.1.5. Bir Seferde Tek Bir Dil Bilgisi Yapısının Verilmesi İle İlgili Sonuçlar...	68
5.2. Öneriler.....	69
KAYNAKÇA	72
EKLER	77
Ek-1: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı İçindekiler Dizini	77
Ek 2: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitabı İçindekiler Dizini.....	79
Ek 3: Örnek Dil Bilgisi Konuları.....	81
Ek 4: Örnek Dinleme ve Okuma Etkinlikleri.....	83
Ek 5: Örnek Yazma Etkinlikleri.....	85
ÖZGEÇMİŞ	86
İNTİHAL RAPORU	87

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1.: Geleneksel Dil Bilgisi İle Yeni Dil Bilgisi Arasındaki Farklar.....	17
Tablo 2.2.: Öğreten Odaklı İzence - Öğrenen Odaklı İzence Karşılaştırması	31
Tablo 2.3: Dil Düzeylerine Yönelik Beklentiler	38
Tablo 2.4: Çerçeveye Göre Dil Bilgisel Doğruluk Seviyeleri.....	40
Tablo 4.1.: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının Dil Bilgisi Konuları.....	47
Tablo 4.2.: Dil Bilgisi Konuları ve Etkinliklerin Uyumu	50
Tablo 4.3.: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının Dil Bilgisi Konuları.....	56
Tablo 4.4.: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Konuları ve Etkinliklerin Uyumu.....	58
Tablo 4.5.: Yabancılar İçin Türkçe A1 - A2 Ders Kitaplarının Konu Dağılımı.....	63

RESİMLER LİSTESİ

Resim 4.1.: Birinci Ünitinin On Üç Numaralı Etkinliği.....	51
Resim 4.2.: Birinci Ünitinin Otuz Bir Numaralı Etkinliği.....	52
Resim 4.3.: Dokuzuncu Ünitinin Yirmi Sekiz Numaralı Etkinliği.....	52
Resim 4.4.: On İkinci Ünitinin Yirmi Dört Numaralı Etkinliği.....	53
Resim 4.5.: “Çünkü” Bağlacı.....	53
Resim 4.6.: Dil Bilgisi Notu.....	59
Resim 4.7.: Dil Bilgisi Notu.....	59
Resim 4.8.: Kelime Listesi.....	60

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan kitaplardaki dil bilgisi öğretim yöntemleri doğrultusunda ve ilgili alanyazın temelinde araştırmanın problemine, amacına, önemine, sınırlılıklarına, varsayımlarına ve tanımlarına ilişkin bilgilere yer verilecektir.

1.1.Çalışmanın Problem Durumu

İnsanlık tarihi boyunca tarih, sosyoloji, siyaset, kültür vb. birçok alanlarda yaşanan gelişmeler, bu olaylarla iç içe olan insanı ve beraberinde insanların yaşama tarzını da doğrudan ya da dolaylı olarak değiştirmiştir. Bu değişim eski yıllarda yavaş olsa da günümüzde özellikle teknolojik gelişmelerin sağladığı bilgiye çabuk erişimin getirdiği kolaylıklarla giderek hızlanmıştır. Toplumsal açıdan küreselleşen dünyada, insanlar arası iletişim ihtiyacı da özellikle son yüzyılda artmıştır. Bu durum, insanların etkileşimde olmak istedikleri ikinci bir dili öğrenmeye yönlendirmiştir. Ayrıca günümüz şartları değerlendirildiğinde de yabancı bir dili öğrenmenin gerekliliği tartışılmaz bir gerçektir.

Yabancı dil ediniminde izlenen bazı uygulamalar vardır. Örneğin; internet üzerinden uzaktan eğitim veren kurumlar, mobil cihazlar üzerinden diyalog kurma şeklinde dil öğretmeye çalışan uygulamalar bunlardan güncel olanlarıdır. Ancak burada tam bir dil eğitiminden bahsetmek mümkün değildir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de benzer uygulamalar olsa da etkili ve başarılı bir dil öğretimi için öğrenme ortamının tanzim edilmesi gerekmektedir. Türkiye’de yabancı dil olarak Türkçe öğretimi açısından bu uygulamayı yapan en yaygın kurumlar TÖMER’lerdir. Bu kurumlarda dört temel dil becerisini geliştirmek için farklı materyaller kullanılsa da öğrenciler için ana kaynak ders ve çalışma kitaplarıdır.

Zamanla sayısı giderek artan yabancılar için Türkçe ders kitaplarının neyi temel alarak hazırlandığı sorusu etrafında görüşler sunulmuştur. Bu ders kitapları hazırlanırken ortak bir izleneye ne yazık ki belirlenememiştir. Bu durum da aynı dilin öğretiminde farklı planlamaları ortaya çıkarmıştır. TÖMER’lerde kullanılan kitapların, her ne kadar Avrupa Dil Portfolyosu’na uygun hazırlandığı söylenece de

yabancılara Türkçenin öğretiminde bir birlikten söz edilememektedir. Bu durum Türkçe ders kitaplarının dil seviyesine uygun olmamasına ve yabancılar için hazırlanan bu kitapların ana dildeki Türkçe ders kitaplarıymış gibi hazırlanmasına neden olmuştur. Bu sorunun çözümü için öncelikle yabancılar için Türkçe öğretiminin, ana dili olarak Türkçe öğretimiyle aynı olmadığı anlaşılmalı ve yabancılar için Türkçe ders kitaplarının alanında uzman kişiler tarafından hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca günümüzde yabancılar Türkçe öğretimi alanında kullanılan birçok ders kitabında dil bilgisi öğretiminin yeri, önemi, hangi yöntemlerle yapılması gerektiği vb. konular tam olarak belirlenememiş, ortak bir öğretim yöntemi ya da yöntemleri ortaya konulamamıştır. Rona ve Dedes (1989) ders kitaplarının herkese Türkçeyi öğretmeyi amaçladığını söylemektedir. Ayrıca, bu kitaplarda yöntem, teknik, metinler, dil bilgisi terimleri ve bilgileri, görsel araç-gereçler bakımından birçok fark olduğu bilinen bir gerçektir. Bu eksikliklerin temelinde yatan sebep, Türkçenin öğretiminde amaca yönelik dil bilgisi öğretiminin tam manasıyla sağlanamamış olmasıdır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretimine farklı bir bakış açısıyla yaklaşılmalı istenen bu çalışmada problem cümlesi: “Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretiminde işlevsel yaklaşımın tam olarak uygulanamadığı tespit edilmiştir. Bu durum, dil öğrenmenin temelini oluşturan dil bilgisi öğretiminde aksaklıklara sebep olmakta ve amaca yönelik dil edinimini sağlayamamaktadır.” şeklinde belirlenmiştir.

1.2.Çalışmanın Amacı ve Problemleri

Bu çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe eğitiminde kullanılan ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretim yöntemlerinin izlencesi çıkartılarak kitaplarda kullanılan dil bilgisi öğretiminin yöntemlere uygun olup olmadığını tespit etmektir. Bu bağlamda çalışmanın problemleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Yabancılar için Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi konuları genel olarak A1 ve A2 düzeylerinde hangi dil bilgisi konularına yer verilmiştir ve bu konular hangi ölçütlere göre sıralanmıştır?
2. Türkçe Öğretim Merkezleri’nde (TÖMER) kullanılan ders kitaplarında dil bilgisi öğretiminde hangi dil bilgisi yaklaşımı/yaklaşımları kullanılmıştır?

Ders kitaplarında yer alan etkinlikler bu yöntemlere uygun olarak verilmiş midir?

3. Yabancılar için Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi öğretimi hangi izleneye göre tasarlanmıştır?
4. Ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretimi Avrupa Dil Portfolyosu'na uygun mudur?
5. Yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla kullanılan ders kitaplarında yer alan dil bilgisi öğretimi, hedefe yönelik olarak ihtiyaçlar dikkate alınarak mı hazırlanmıştır?

1.3.Çalışmanın Önemi

Geleneksel dil öğretim yöntemleri, hem ana dil öğretiminde hem de yabancı dil öğretiminde uzun yıllar kullanılmıştır. Ancak günümüze gelindiğinde bu yöntemlerin artık ihtiyaçlara cevap veremediği görülmüş, bu durum da dil öğretiminde yeni ve yapılandırıcı yaklaşımların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

İnsanlar arası iletişimin anlık geliştiği çağımızda, milletler küreselleşme içerisinde erimemek için kendi varlıklarını ispat etmek zorundadırlar. Dil ve kimlik ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, dil var olduğu sürece bir milletin varlığından ve gücünden söz edilebilir. Bu bağlamda Türkiye'ye baktığımızda hem jeopolitik, hem siyasi hem de kültürel konum açısından Türkçenin öğrenilmesi arzu edilen bir dil olduğu gerçeği yadsınamaz. Dolayısıyla Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi konusu son derece güncel ve önem arz eden bir konudur.

Yabancıların Türkçe öğrenmeye karşı duyduğu ilgi sonucu, "Türkçe Öğrenim Merkezleri" kurulmuştur. Bu alanda yazılı ve görsel pek çok materyal olmasına rağmen Türkçe öğretiminde hedeflenen başarıya ulaşılamamıştır. Bunda, kullanılan ders kitaplarındaki yetersizlik ve dil bilgisi öğretim yöntemlerinin uygulamada istenilen düzeyde olmaması etkilidir. Dil öğretiminde dil bilgisi öğretiminin öncelikli olması ve dört temel dil becerisini geliştirmede dil bilgisinin yeri göz önüne alındığında tezimize konu olan dil bilgisi öğretim yöntemleri irdelenmesi gereken bir konudur. Bu alanda, yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili genel ve temel ilkeleri belirleyen, gramer ve konu sıralamasını değerlendiren çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar arasında dil bilgisi öğretim yöntemlerinin kitaplara olan

uygunluğunu inceleyen ve izleni tespiti yapan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu açıdan bakıldığında çalışmamız, bu noktaya ışık tutması açısından önemlidir.

Yapılandırıcı yaklaşımlarda dil bilgisinin farklı alanlarda ve amaçlar doğrultusunda öğrenilmesi giderek değer kazanan bir konudur. Güneş'in (2014) ifade ettiği gibi *Kavramsal-İşlevsel Dil Bilgisi, Üretimci ve Dönüşümcü Dil Bilgisi, Metinsel Dil Bilgisi, Biçimbilimsel Dil Bilgisi, Söyleyiş Dil Bilgisi* şeklinde farklı dil bilgisi türleri ortaya çıkmıştır. Bu türler dilin kullanıldığı ortama göre şekillenip daha farklı isimlerle ifade edilmeye de müsaittir. Mesela askeriye alanında kullanılan bir dil için "asker dil bilgisi" tanımı günümüzde zorlama bir bakış açısı olarak görülse de ilerleyen zamanlarda dil öğretimi bakımından bir konuma sahip olması mümkündür. Bunun gibi yabancı dil öğretiminde de hedefe yönelik dil bilgisi öğretim yöntemleri geliştirilmelidir. Bu çalışmada, hazırlanan kitapların yukarıda ifade edildiği şekilde amaca yönelik dil bilgisi öğretimi yapıp yapmadığı da farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Böylece yabancı dil öğretiminde dil bilgisi yöntemlerinin tam olarak uygulanamamasından kaynaklanan boşluğun çalışmada yapılan incelemeler doğrultusunda doldurulmasına gayret edilmiştir.

1.4.Sayıtlar

Çalışmamızda örneklem olarak belirlenen ve incelenen ders kitapları, kitapların ön sözünde açıklandığı gibi, ADP'ye uygun bir şekilde hazırlandığı kabul edilmektedir. İncelenen ders kitapları A1 ve A2 düzeylerine göre incelenmiş, düzey belirtilmeyen kitaplardaki ünitelerin A1 ve A2 düzeylerine denk geldiği varsayılarak üniteler buna göre incelenmiştir. İncelenen ders kitapları üç üniversiteye (Gazi, Ankara ve İstanbul Üniversiteleri) bağlı Türkçe Öğretim Merkezleri'nde okutulmaktadır.

1.5.Sınırlılıklar

Araştırmada, yabancılar için Türkçe ders kitapları; A1 ve A2 düzeylerine göre dil bilgisi öğretim yöntemleri açısından incelenmiştir. Araştırmada, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2; Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi A1-A2; İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1-A2 düzeyleri incelenmiştir. İncelemeler, kitapların izlencesi ile uzman görüşü tarafından belirlenen ölçütler çerçevesinde yapılmıştır. Çalışmada sadece A1 ve A2 seviyelerine yer verilmesinin

sebebi, yabancılara dil bilgisi öğretiminin ilk olarak bu düzeylerde verilmesidir. Bir dile ait belli bir dil bilgisi birikimine sahip kişilerin düzeylerine ilişkin kitapların incelenmesinin, çalışmanın amacına tam katkı sağlamayacağı düşünülmektedir.

1.6.Tanımlar

Dil: Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir (Ergin, 1994).

Dil Bilgisi: Bir dilin sesteki söz dizimine kadar bütün birimlerini, bu birimlerin yapı ve anlam özelliklerini araştıran bilim dalı (Karaağaç, 2013).

Yabancı Dil: Anadilin dışında olan dillerden her biri (TDK, 2011).

Dil Düzeyi (Seviyesi): Dil öğrenme düzeyleri altı aşamadan oluşmaktadır. Bunlardan A1 ve A2 temel düzey; B1 ve B2 orta düzey; C1 ve C2 ise ileri düzeyi oluşturmaktadır.

Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları: Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler için hazırlanmış ders kitaplarıdır. Bu kitapların bazıları Avrupa Konseyi'nin Ortak Avrupa Çerçevesi (Common European Framework) kılavuzu doğrultusunda hazırlanırken bir kısmı da bu ölçütlerden bağımsız bir şekilde tasarlanmıştır.

TÖMER: Türkçe Öğretimi Araştırma ve Uygulama Merkezi'dir.

Avrupa Dil Portfolyosu (ADP): Avrupa ülkelerinde yabancı dil öğretimi, Avrupa Konseyi Modern Diller Bölümü tarafından belirlenen eğitim politikalarına göre yapılmaktadır. Avrupa'da ortak bir yabancı dil öğretim programı ve yabancı dil öğretiminde ortak bir standart, ortak ölçütler ve buna dayalı bir araç geliştirmeyi amaçlayan Avrupa Konseyi Modern Diller Bölümü, Avrupa Diller Öğretimi Ortak Çerçeve Programı (The Common European Framework of Reference for Languages)'ni oluşturmuştur. Bugün tüm Avrupa ülkelerinde yabancı dil öğretimi bu çerçeve programa dayalı olarak gerçekleştirilmektedir.

İletişimsel Dil Yeterliliği: Bireysel ya da toplumsal olarak kişilerin sözlü biçimde iletişim kurabilme yeterliliğidir (CEFR, 2001).

İzlenç: Belirli bir grup öğrenciye yönelik hazırlanan, öğretim sürecinde kullanılacak öğretim içeriğinin ne olduğunun, nasıl işleneceğinin ve nasıl değerlendirileceğinin seğıildiği ve organize edildiği, kullanılacak yöntem, teknik ve malzemelerin açıklanığı ve ulaşılması beklenen hedeflerin yer aldığı plandır (Dubin ve Olshtain, 1991).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dil Nedir?

“Dil nedir?”, “Dil tam olarak neyi karşılar?” gibi dili anlamlandırmaya çalışan sorular, dil ile ilgilenen araştırmacılar tarafından yıllarca sorgulanmış ve dil kavramını anlamaya ve açıklamaya yönelik pek çok çalışma yapılmıştır. Buna rağmen dilin bugün herkes tarafından kabul görmüş tek bir tanımı yoktur. Dilin ortaya çıkışıyla ilgili farklı teorilerin varlığı dahi dilin kullanıcıları tarafından henüz kusursuz olarak kavranamadığına örnek teşkil edebilir. Bu durumun temelinde dilin sürekli gelişen ve değişen canlı bir varlık olduğu olgusu yatmaktadır. Dilin bu zamana kadar yapılan tanımları, dili eksiksiz bir şekilde ifade etmeye yetmemiştir. Ancak yine de dil alanında yer edinmiş bazı tanımlamalara yer vermek faydalı olacaktır:

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir (Ergin, 1994).

Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü çok gelişmiş bir dizgedir (Aksan, 2001).

Dil, bir toplumun üyelerinin etkin konuşmalarıyla doldurulan bir veri tabanıdır. Aynı zamanda her beyinde potansiyel olarak var olan ya da bireylerin bir grubunun beyinde daha özel olarak bulunan bir dil bilgisel sistemdir. Dil, herhangi bir konuşucu tarafından tamamlanmamıştır, aksine kesin biçimde ortak (kolektif) olarak vardır. (Saussure, 1998).

Yukarıda dil hakkında yapılan tanımlara bakıldığında, dilin insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir iletişim aracı ve belli başlı unsurlardan müteşekkil bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. İnsanlar, bu öğeler aracılığıyla kendi aralarında iletişim kurmaktadır. Bu iletişim, bütünsel açıdan, dil sayesinde gerçekleşmektedir. İletişim sürecinde bireyin kullandığı dil ve düşünceler arasında bir etkileşim olduğundan dil becerileri ile zihin becerileri de doğru orantılı olarak gelişmektedir. Bu hususta dilin birincil önemini Özyürek (2009) şöyle açıklamaktadır: “Bir iletişim aracı olarak dil,

insanın düşüncelerini aktarmasında ve karşılıklı etkileşimle yeni düşünceler oluşturmasında en önemli etkidir. Düşüncenin ortaya çıkması ve gelişmesi ancak dil ile mümkündür".

Dilin tanımı ile ilgili pek çok görüş bulunmaktadır. Bu görüşleri bakış açısı ve disiplinlerarasılık açısından değerlendirdiğimizde genel itibarla hepsinin doğru kabul edilmesi mümkündür. Dil ile ilgili verilen tüm tanımların ortak özelliklerini Eker (2011) şu şekilde maddelemiştir:

- Dil, bir dizgedir
- Dil, esas olarak, sözlü anlatım aracıdır
- Her dil, ait olduğu toplumun gereksinimlerine cevap verebilecek yeterliktedir. İnsan doğası ancak dilinin izin verdiği ölçüde öğrenmeye uygundur
- Dilin ilk işlevi bilgiyi doğrudan aktarmaktır
- Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir iletişim aracıdır
- Dil, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemidir
- Dil, yapısı ve kuralları bilinçaltıyla ilgili bir sistemdir
- Dil, sahip olduğu kurallar ve yasalar bütünü içinde canlılığını sürdüren bir varlıktır
- Dil sürekli varyantlaşma eğilimindedir
- Dil, yalnızca kendi yasalarına bağlı bir dizgedir
- Dil, toplumsal ve kültürel bir kurumdur; uygarlıkla yakından ilişkilidir
- Dil, düşünce ve duygu arasında çok yakın bir ilişki vardır
- Diller için güzel, zengin vb. değerlendirmeler bilimsellikten uzak, göreceli ve öznel dir
- Dil ve ulusçuluk arasında bağ, duyusaldır
- Dilin farklı görünüşleri doğru ya da yanlış olarak nitelendirilemez
- Sanılanın aksine dillerin, lehçelerin ve ağızların kesin doğal sınırları yoktur
- Dil, cinsiyetle; fiziksel ve psikolojik kimlikle ilişkilidir
- (Ana) dil(i), öğrenilen değil, edinilen bir dizgedir

Dilin bir iletişim aracı olarak tarihin her döneminde önemini koruması ve bireylerin iletişimi dil aracılığıyla gerçekleştirmesi dil bilgisi adı verilen kurallar bütünü sayesinde gerçekleşmektedir. “Dil, bir sistemler bütünüdür. Bu sistemde görevli pek çok unsur vardır. Bu unsurların bir araya geliş şeklini düzenleyen ve bunların bir sistem dâhilinde anlamlı birer birim hâline gelmesini sağlayan dil bilgisidir. Dil bilgisi, dildeki bu sistemliliği ortaya koymayı hedefleyen bir çalışma alanıdır.” (Erdem ve Çelik, 2011).

2.2. Dilin Özellikleri

a. Anlaşma Aracıdır: Dilin ilk ve temel görevi bireyler arası anlaşmayı sağlayan bir araç olmasıdır. Bu vasıta olma durumu maddi veya alelade bir şekilde gerçekleşmez. Çünkü dil doğal bir araçtır. İnsanların iletişim kurmasını sağlar fakat hiçbir keyfi kullanıma tâbi değildir. Her birey duygularını, düşüncelerini ancak açık bir şekilde ifade ederek iletişim kurmaya başlayabilir. Bu iletişim de dil vasıtasıyla doğal ve kolay şekilde sağlanır.

b. Doğaldır: Dil, hem doğuş hem de gelişme evreleri açısından doğal bir yapıya sahiptir. Bir dilin sesleri, kelimeleri, ekleri değişse dahi o dilin özünü değiştirmek mümkün değildir. Dil yapay bir varlık olsaydı, dil kullanıcıları farklı dillerle anlaşmaya çalışmak yerine tek ve standart bir dil oluşturup ortaya çıkan yapay dili kullanabilirlerdi. Ancak bu durum mümkün görünmemektedir.

c. Kurallıdır: Her dil kendi kurallar bütünüyle var olur. Bu kurallar dilin kullanıcıları tarafından değil dilin kendi tabiatından ortaya çıkmaktadır. Yani dil bilgisi adını verdiğimiz kurallar belirlenip bu çerçevede konuşulmamaktadır; konuşulan dil üzerinden kurallar belirlenmektedir.

ç. Canlıdır: Dil, canlı bir varlıktır. Her canlı varlığın geçirdiği ana evreleri (doğma-büyüme-gelişme-ölme) dil de kendi bünyesinde geçirir. Örneğin bir kelime belirli bir dönemde insanların ihtiyacını karşılamak için ortaya çıkar, kullanılır ve artık o kelimeye ihtiyaç kalmadığında kullanımdan kalkar. Böylece dil, kendi yapısı içerisinde aktif varlığını devam ettirir.

d. Gizli Anlaşmalar Sistemidir: Dilin doğuşuyla alakalı ilgi görmüş veya görmemiş pek çok ilmî ve dinî teori bulunmaktadır. Bu teorilerin ortak noktası dilin

ortaya nasıl çıktığı, ilk insanların nasıl iletişim kurdukları ve dillerin nasıl farklılaştığı gibi sorularda birleşmektedir. Bu soruların cevapları birçok araştırmacı tarafından verilmeye çalışılsa da şu gerçek yadsınamaz; dil kullanıcıları temeli bilinmeyen eski zamanlarda nesnelere, olgulara, kavramlara, eylemlere vb. anlamlandırmada gizli bir anlaşma yapmış gibi aynı kelimeleri kullanmışlardır.

e. Milletın Ortak Malıdır: Bir topluluğun millet olarak adlandırılabilmesi için haiz olması gereken unsurların başında dil gelmektedir. Çünkü dil, millet mensuplarının tüm duygularının ve düşüncelerinin aktarılmasını sağlayan yegâne varlıktır. Bu da dil ile o dili konuşan milletin iç içe olması demektir. Yani millet dili, dil de milleti şekillendirir.

f. Sosyal Bir Varlıktır: Dil, kullanıcıları ile birlikte yaşar ve değişim gösterir. Bu kullanıcıların sosyal, ekonomik, siyasi durumlarıyla birlikte yaşadıkları coğrafya ve iklim şartları, duyguları ve düşünceleri gibi değişkenler dilin yapısını da doğrudan etkilemektedir. Örneğin Türkçede devenin rengini ifade etmek için sadece “devettüyü” kelimesi bulunmasına karşın Arapçada bu rengin tonlarını karşılayan yüz civarında kelime olduğundan bahsedilmektedir (Kayasandık, Direkci, Yavuz ve Karasoy, 2017).

2.3. Dilin Kullanım Alanları

Her bireyin toplum içerisinde üstlendiği bir veya birkaç rolü vardır. Bu roller, bireylerin meslek, çalışma ortamı, çevre, arkadaş ortamı, aile gibi ait oldukları farklı yaşam alanlarına bağlı olarak değişmektedir. Bu ortamlarda bulunan bireyler her alanın kendine özgü üslubuna uygun dil kullanımına yönelmektedirler. Dolayısıyla dilin farklı kullanım alanları ortaya çıkmaktadır.

Dilin öğrenme alanları olan dört temel dil becerisi (dinleme, konuşma, okuma, yazma) aynı zamanda dilin kullanım alanları olarak da atfedilmektedir. Bu alanlar dört grupta şu şekilde izah edilebilir:

- a) *Kişisel Alan:* Bireysel ve sosyal hayatın içinde kullanılan dil alanıdır. Aile ve arkadaşlarla kurulan iletişim bu alana örnek olarak gösterileceği gibi günlük tutma tarzındaki kişisel uygulamalarda bu alana tabidir.
- b) *Kamusal Alan:* Ölçünlü dile yakın olan resmi konuşma üslubunun yoğun olarak kullanıldığı alandır.

- c) *Mesleki Alan*: Bireyin ait olduğu meslek grubunun gerektirdiği dil alanıdır. Her mesleğin kendine özgü kelimeleri, terimleri vardır. Kişi, meşgul olduğu işte, o işe ait dili kullanır.
- d) *Eğitsel Alan*: Bilgi aktarımının ve öğrenme çalışmalarının yoğun olarak faaliyet gösterdiği eğitim kurumlarında kullanılan dildir (Güneş, 2014).

2.4. Dil Bilgisi

Dil bilgisi genelde gramer kelimesiyle karşılanmaktadır. Latince “harf ve işaret” anlamındaki “gramma” kelimesi ile “harfleri yazma ve okuma sanatı” olarak açıklanan “grammatica” kelimesinden gelmektedir. Dil bilgisinin yüklendiği bu anlam günümüzde değişikliklere uğrayarak, bir dilin; ses, biçim, cümle ve metin yapısının anlam ve görevlerini inceleyen bir bilim dalı hâline gelmiştir (Güneş, 2014). Dil bilgisi “bir dilin sesteki söz dizimine kadar bütün birimlerini, bu birimlerin yapı ve anlam özelliklerini araştıran bilim dalı” (Karaağaç, 2013); bir dili bütün cepheleriyle inceleyen bilgi kolu (Ergin, 1983); “bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını tespit eden bilim, gramer” (Türkçe Sözlük, 2011) şeklinde tanımlanmıştır.

Dilbilim alanında önemli görüşleri olan Noam Chomsky (2014), dillerin her ne kadar birbirinden farklı yönlerinin olduğu görünse de esas olarak dillerin bazı noktalarda benzer özellikler gösterdiğini belirterek bu özelliklerin temelde dil bilgisi bağıntıları ile birbirine bağlandığını ifade etmektedir.

Karaağaç (2012) dil bilgisini "art zamanlı veya karşılaştırmalı dil bilgisi" ve "eş zamanlı veya betimsel dil bilgisi" olarak iki grupta inceler: Art zamanlı genel dil bilimi, dillerin ses, biçim, söz dizimi ve anlam yapılarının tarihsel süreçte geçirdikleri değişimleri karşılaştıran çalışmalar yaparken; özel dil bilimi, aynı ana dilden gelen dilleri yahut bir dilin lehçelerini ses, biçim, söz dizimi ve anlam bilgisi bakımlarından karşılaştırmalı olarak inceleyen dil bilgisidir. Eş zamanlı genel dil bilimi, dillerin ses, biçim, söz dizimi ve anlam yapılarını karşılaştıran çalışmalar yaparak, dil denilen olguyu anlamaya, dilin insan hayatındaki yerini aydınlatmaya çalışırken; özel dil bilimi, bir dilin veya lehçenin belli bir zamandaki durumunu, yapı ve işleyişini, tarihsel gelişmeleri hesaba katmadan, yani karşılaştırma yapmadan belirlemeye ve açıklamaya çalışan dil bilgisi çalışmalarıdır.

Yukarıdaki tanımlardan yola çıkarak dil bilgisi hakkında, bir dilin nasıl yazılıp nasıl konuşulması gerektiği hususunda kurallar koyan ve bu kurallara uygun cümleler

kurduymayı sağlayan yapı demek yanlış olmaz. Bu, 'kural koyucu dil bilgisi'nin bakış açısıdır. 'Betimsel dil bilgisi' ise bir dilin işleyişini, o dilin konuşucuları tarafından kullanıldığı şekilde anlamlandırarak dildeki yapısal cümle oluşturma biçimlerini ifade etmeye çalışır. Buna benzer olarak 'söylem dil bilgisi'ne göre yazılı dili temel alarak kurulan cümlelerin sözlü dilde değişiklik gösterdiği ortaya konulmuş ve 'yazılı dil bilgisi' ile 'sözlü dil bilgisi'nin birbirinden farklı açılardan işlendikleri ele alınmıştır (Richard, Platt, ve Platt, 1992).

Dil bilgisi hakkında yapılan çeşitli tanımların vurgulanan ortak noktaları Jena-Pierre Cuq (2003) dört grupta toplamıştır:

- a. Bir dili doğru konuşmak için oluşturulan düzenleyici ilke ve kurallar bütünü
- b. Bir dilin ilkelerini inceleyen eğitsel etkinlikler, doğru konuşma ve yazma sanatı
- c. Dilin iç işlevleri üzerine geliştirilen bir teori ve aynı zamanda gözlem aracı
- d. Dile ilişkin öğretilere açıklayıcı, süreçsel ve koşul bilgileri

Öğrenci açısından da dil bilgisi öğrenmenin birkaç önemli noktası vardır. Bunların ilki öğrenciler dil bilgisi kurallarını ezberlemeyi veya öğrenmeyi sevmeseler de dil öğrenmekle dil bilgisi kurallarını öğrenmeyi aynı anlamda düşündükleri için dil bilgisi kurallarına ulaşmaya çalışırlar. İkincisi, dilsel yapıların biçimsel özelliklerini öğrenmek öğrencilere başarı duygusunu yaşattığı ve ilerleme kaydettiklerini hissettirdiği için öğrenciler, dil bilgisi kurallarını öğrenme çabasında olurlar. Üçüncü noktada dilin ana parçası olan dil bilgisini öğrenmek öğrencilerde güven ve özgüven duygularını geliştirir. Son olarak dördüncü neden de öğrencilerin dil bilgisi kurallarının üretici gücüne inanmaları ve kuralları öğrendikten sonra yeni cümleleri anlamlandırabileceklerine ve yeni cümleler kurabileceklerine inanmaları dil bilgisi öğrenimini önemli kılmaktadır (Larsen-Freeman, 2003). Fakat öğrencilere dil bilgisinin kuralları sorulduğunda bu kuralları hatırlamalarına rağmen konuşurken dil bilgisi kurallarını kullanmamaları hayal kırıklığına sebep olmaktadır. Dolayısıyla hedef dilde öğrendiği bilgiler ile başarılı olamayan öğrenci dil çalışmalarından da soğumaktadır. Bu yüzden şunu bilmemiz gerekir; dil bilgisi kurallardan oluşan durağan bir sistemden ziyade farklı bağlamlarda değişkenlik gösteren birimlerden oluşan dinamik bir sistemdir (Larsen-Freeman, 2003).

2.5. Dil Bilgisi Öğretiminin Önemi

Bir dili öğrenmek, o dille oluşturulmuş metinleri okuyup anlamayı, kendisine ifade edilenleri anlayabilmeyi; bilgileri, duyguları, düşünceleri yazılı ve sözlü olarak anlatabilmeyi gerektirir (Temizkan, 2014).

Dil bilgisi kurallarının öğrenilmesi, öğrencilerin dört temel dil becerilerinin doğru bir şekilde gelişmesine yardımcı olmaktadır. Ancak bu kurallar ezberi temel alan teorik biçimde değil uygulamalı biçiminde öğretilmeye çalışılmalıdır (Kavcar, Oğuzhan, Hasırcı, 2016; Ünalın, 2006). “Dil bilgisi, bir dilin kurallarını öğreten bir bilim olduğundan, öğrencilerin dinlediklerini ve okuduklarını anlamalarında, konuşmalarında, yazılarında görülen eksiklikler ve dil yanlışları genellikle dil bilgisi eğitiminin eksikliğine bağlanır ve bunların giderilmesi için daha çok dil bilgisi öğretmek gerektiği sanılır” (Göçer, 2007).

Dil bilgisi öğretiminin amaçları doğru anlaşılmalı ve bu amaçlara yönelik dil bilgisi öğretimi gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır (Dolunay, 2014). Chomsky, dil bilgisini bir dilin teorisi olarak düşünülebileceğini açıklamaktadır. Bu yüzden yabancı dil öğretmenler için dil bilgisi, dil öğretiminin vazgeçilmez bir parçası olmaktadır (Akt.: Wang, 2010). Bu yüzden dil öğretiminde dil bilgisi önemszenmesi gereken bir konudur. Dil bilgisi, temel becerilerini daha doğru ve etkili bir şekilde kullanmayı destekler. Sıradan, günlük bir konuşma için dil bilgisi gerekmez. Fakat daha edebî, retorik gerektiren bir konuşma için dil bilgisinin öğrenilmesi gereklidir (Sudhakar ve Farheen, 2015). Yabancılar Türkçe öğretimi için dil bilgisi konularının öğretimi ve hangi konunun önce verileceği de meselesi önemlidir. Dil bilgisi, dört temel dil becerisinin içine girmez. Ama bu dört temel becerinin istenilen düzeyde geliştirilmesinde dil bilgisinin önemli bir rolü vardır. Dili tek ve bütün bir vücuda benzetirsek, dil bilgisi bu vücudun iskeletidir (Hengirmen, 1993).

Belirli bir amaç için dil öğrenmek isteyen hedef kitleye yabancı dil öğretiminde dil bilgisi öğretimi oldukça önemlidir. Barın (1994), kişinin ana dilini öğrenirken dil bilgisine gerek olmadığını ifade etmektedir. Ona göre ana dil ezber, tekrar ve benzetme yoluyla öğrenilebilir. Ancak yabancı bir dili öğrenmek için dil bilgisine mutlaka ihtiyaç vardır. Çünkü birey yeni bir dil öğrenmektedir ve bu dili de ana diliyle sürekli karşılaştırmak isteyecektir.

Benhür (2002): “Türkçe gibi istisnaları yok denecek kadar az olan bir dilin eklemeli dillerden olması da düşünüldüğünde dil bilgisi öğretimi oldukça büyük önem taşımaktadır ve Türkçenin öğretimini kolaylaştıracaktır” diyerek Barın’ın fikirlerini destekler nitelikte bir sonuca ulaşmıştır. Ancak bu dil öğretiminin katı gramer kuralları çerçevesinde öğretilmesi gerektiği anlaşılmamalıdır. Dildeki yeni ve yapılandırmacı yaklaşımlar, bir dilin gramer kurallarını ezberleyip o dili öğrenmeye çalışmakla yine aynı dili doğru ve etkili kullanma arasında keskin bir fark olduğunu ifade etmektedir. Yani bir dilin gramerini çok iyi bilmek, o dili çok iyi kullanmak anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla dil bilgisi öğretimi, kişilerin günlük hayatlarında kolay, dile uygun ve etkili iletişim kurabilmelerine yardımcı olacak bilgiler sunmalıdır.

Andrews’e göre dil bilgisi öğretiminde, bireylerin yazılı ya da sözlü anlatımlarını niteliksel (söz dizimi bakımından) ve niceliksel (cümle veya kelime sayısı) yönden geliştirilmesi hedeflenir (Akt. Yaman, 2010).

Yabancılara dil öğretiminde önemli olan ihtiyaçtır. Kişi, öğrendiği dil bilgisi kuralı ile hangi iletişim ihtiyaçlarını karşılayabileceğini bilmelidir. Böylece hem öğrenmeye karşı olan arzusu artacak hem de öğrendiklerini daha kolay bir şekilde uygulamaya geçirebilecektir (Göçen ve Okur, 2013).

Dil bilgisi tek başına öğretilmemelidir. Diğer becerilerle iç içe verilerek öğretilmelidir. Bu ilişkilendirme ile uygulanacak olan öğretim sürecinde temel nokta, kişinin öğrendiği dil bilgisi kuralının hangi durumlarda kullanabileceğini doğru bir şekilde tespit edebilmesidir (Güzel ve Barın, 2014).

Göçen ve Okur’a göre dil bilgisi öğretimiyle dilin kurallarını öğrenmek o dilin daha etkili kullanılması demektir. Özellikle yabancı dil öğrenenler için bu kurallar, doğru iletişimin temelini oluşturmaktadır. Etkili bir dil kullanımında dil bilgisi amaç değil, öğrenenin dil becerilerinin geliştirilmesinde bir etkinlik alanı olarak düşünülmeli ve dil becerilerine ulaşmada bir araç olmalıdır. Çünkü dil bilgisi; dinleme, okuma, yazma ve konuşma gibi beceri alanlarından farklı ama hepsiyle ilişkili bir alandır. Öğrenene bağlam içinde dilin kullanımını gösterebilmek ve öğrenenlerin kuralı sezebilmesini sağlamak önemlidir (Göçen ve Okur, 2013).

2.6. Dil Bilgisi Türleri

Filozoflar, tarih boyunca dilin ne olduğunu anlamaya çalışmış; dil bilgisinin düşünce ve mantıkla ilgili olduğu düşünülmüştür. Ancak 19. yüzyıla doğru

gelindiğinde dil bilgisinin aslında tamamen dil ile ilgili bir olgu olduğu ve kendine özgü kurallarının konulması gerektiği düşüncesi yaygınlaşmıştır. Böylece dili çeşitli boyutlardan inceleyen *karşılaştırmalı dil bilgisi, tasvirî dil bilgisi, tarihî dil bilgisi* gibi alt alanlar ortaya çıkmıştır. 20. yüzyılda dil bilgisinin eğitim alanına girmesiyle her millet sahip olduğu dilin dil bilgisi kitabını hazırlaması “okul dil bilgisi” kavramını oluşturmuştur.

1900’lü yılların ilk çeyreğinden sonra dili farklı açılardan ele alıp inceleyen dil bilgisi türleri ortaya çıkmıştır. Örneğin; *Kavramsal-İşlevsel Dil Bilgisi, Üretimci ve Dönüşümcü Dil Bilgisi, Metinsel Dil Bilgisi, Biçimbilimsel Dil Bilgisi, Söyleyiş Dil Bilgisi...* gibi. Bu araştırma alanları arttıkça *Geleneksel Dil Bilgisi* ve *Yeni Dil Bilgisi* şeklinde bir ayırım ortaya çıkmıştır (Güneş, 2014). Dil bilgisi öğretiminde yeni dil bilgisi yaklaşımının ortaya çıkmasında geleneksel ve işlevsiz yöntemlerin artık geçersiz olduğu, zamana uygun dil bilgisi yaklaşımlarının geliştirilmesi gerektiği düşüncesi etkili olmuştur. Geleneksel yöntemlere yapılan eleştiriler dil bilgisi öğretiminde daha kullanışlı ve güncel yöntem ve tekniklerin geliştirilmesine olanak sağlamıştır. Güneş’e göre geleneksel dil bilgisi ile yeni dil bilgisinin farkları şu şekildedir:

Tablo 2.1.: Geleneksel Dil Bilgisi İle Yeni Dil Bilgisi Arasındaki Farklar (Güneş, 2014).

Tema	Geleneksel Dil Bilgisi	Yeni Dil Bilgisi
Teorik Çerçeve	<ul style="list-style-type: none"> • Dil bilgisi kuralları, dil bilim uzmanları tarafından belirlenir ve açıklanır. • Dil bilimine uygun her konu alınır, derinlemesine incelenerek en ince ayrıntılara girilir. • Öğretilen kuralların çoğu günlük dilde kullanılmaz. Örnekler için kullanılan metinler büyük edebî yazarlardan alınır. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dil bilgisi konuları dil eğitimi uzmanları ve eğitimciler tarafında belirlenir ve açıklanır. • Öğrencilerin ihtiyacına uygun, dil becerilerini geliştirici tanımlar ve kurallar ele alınır. • Dilin kullanımına ağırlık verilir. Günlük dildeki metinlere de yer verilir.

	<ul style="list-style-type: none"> • Dilin kuralları genellikle ezberlenir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim alanındaki bilimsel yaklaşım, yöntem ve kurallardan yararlanır. • Dilin mantığını keşfetmeye öncelik verilir.
Amaçlar	<ul style="list-style-type: none"> • Dil bilgisi zorunlu ve temel amaç olarak alınır. • Öğrencilere dil bilgisinin bütün içeriği öğretilir. • Öğrencileri bir üst okula hazırlamak için dil bilgisi eğitimi gereklidir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dil bilgisi dil eğitimi için araçtır. • Öğrencilere dil ve zihinsel becerilerini geliştirmek amacıyla öğretilir. • Yeni eğitim anlayışında gerekli olan dil bilgisi öğretimi yapılır.
İçerik	<ul style="list-style-type: none"> • Dil bilgisinin bütün içeriği üzerinde durulur. • İlkokuldan itibaren bütün konular yoğun biçimde öğretilir. • Her yıl bir önceki yılın konuları gözden geçirilir. • Dil bilgisi konuları çoğu sınıflarda tekrar eder ve birbirine benzer. • Dil olayları açıklanarak öğretilir. • Temel içerik dil bilgisi kuralları ve kelimelerdir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Günlük dildeki dil bilgisi olayları üzerinde durulur. • Dil ve zihinsel beceriler için gerekli olanlar öğretilir. • Az kullanılan dil olayları basit düzeyde verilerek işlek ve kullanışlı dil bilgisi öğretilir. • İlkokuldan itibaren dil bilgisi içeriği aşamalı ve dengeli olarak verilir. • Dil olayları açıklama, süreç ve koşul bilgileri ile birlikte öğretilir.

		<ul style="list-style-type: none"> • Temel içerik cümle ve metindir.
Terimler	<ul style="list-style-type: none"> • Dil bilgisi alanındaki terimlerin çoğu öğretilir. • Üst düzey dil geliştirir. Daha ince ve ayrıntılı isimler öğrenmeyi gerektirir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bütün dil bilgisi terimlerini kullanmak yerine 20 kadar terim yeterli görülür. • Dil bilgisi terimlerinin çoğu azaltılır, dil bilgisi eğitimin etkili olması öne çıkarılır.
Etkinlikler	<ul style="list-style-type: none"> • Alıştırmalar daha çok yapısal dil bilgisi anlayışı ile çözümlenir. • Dil bilgisi kuralları peş peşe sırayla öğretilir. 	<ul style="list-style-type: none"> • Etkinlikler beş işlem üzerinde yapılandırılır (toplama, çıkarma, birleştirme, ekleme, değiştirme). • Öğrenci düzeyine uygun sözlü ve yazılı etkinlikler kullanılır.
Yöntem	<ul style="list-style-type: none"> • Dil bilgisi öğretiminde, kural veya tanımlama, gözlem ve uygulama örnekleri yapma sırası izlenir. • Bu yöntemin özellikleri: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tümdengelim, ✓ Soyuttan somuta, ✓ Kuraldan uygulamaya, ✓ Genelden özele, ✓ Keşfetme süreci yoktur. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dil bilgisi öğretiminde gözlem yapma, keşfetme, kural veya genelleştirme, alıştırma yapma, uygulamaya aktarma sırası izlenir. • Bu yöntemin özellikleri: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tümevarım, ✓ Somuttan soyuta, ✓ Değişimden kurala, ✓ Özelden genele ✓ Keşfetmeye yönelik

2.7. Dil Bilgisi Öğretim Yaklaşımları

2.7.1. Geleneksel Yaklaşımlar

2.7.1.1. Dil Bilgisi Yaklaşımı

Bu yaklaşım bir dilin kurallar bütünü olması üzerinde yoğunlaşır. Dilin kurallarını iyi bilen kişi, dile hâkimdir ve o dili iyi kullanabilir. Dolayısıyla ağırlık dil bilgisi öğretimine verilir. Konular belli bir sıra izlenerek ve ses bilgisi, biçim bilgisi, söz dizimi gibi yapılarda ayrıntılara değinilerek anlatılır. Bu yaklaşıma göre hazırlanan ders kitaplarında da yoğunluk dil bilgisi konularına verilmiştir. Dil bilgisi kuralları öğrenciye ezberletilerek öğretilmeye çalışılmıştır.

2.7.1.2. Kelime Yaklaşımı

Kelime yaklaşımı, dil bilgisi yaklaşımına ve dil bilgisi-çeviri yöntemine tepki olarak ortaya çıkmış bir yaklaşımdır. Bir dili oluşturan temel yapıların önemli unsurlarından biri kelime ise, dili öğretirken de öncelikle kelimelerin öğretilmesi gerektiği düşüncesi savunulmuştur. Öğrencinin yaşına, cinsiyetine, toplum içindeki yerine vb. özelliklerine göre uygun kelimeler seçilerek dil öğretimi yapılmıştır. Kelimeler önce somut öğelerden, sonra da soyut öğelerden seçilmiştir. Gerektiği yerlerden görsel unsurlardan da yararlanılmıştır.

2.7.2. Davranışçı Yaklaşım

Davranışçı yaklaşımın esas amacı bireyde davranışları değiştirmek ve istenilen davranışları öğretmektir. Bir davranış veya bilgi bireyde otomatik hâle gelene kadar tekrar edilir. Olumlu davranışlar pekiştirilir ve alışkanlıklar oluşturulur (Güneş, 2014). Bu yöntem dil öğretimine uygulanmak istenmiştir.

Geleneksel yaklaşımlarda dil bilgisinin katı kuralları ezberletilerek amaca ulaşılmaya çalışılmış ancak tam bir başarı sağlanamamıştır. Davranışçı yaklaşımla öğretilen dil bilgisine göre iyi uyarıcılar kullanma, sürekli tekrar yapma, öğrencinin olumlu davranışlarını pekiştirme ve alışkanlık oluşturma öğrenme sürecinde mutlaka bulunmalıdır.

Davranışçı yaklaşım, dili mekanik hale getirdiği, öğrencileri şartlandığı, dilsel ve zihinsel becerileri geliştirmediği gibi gerekçelerle yoğun eleştiriler alarak terk edilmiştir (Güneş, 2014).

2.7.3. Bilişsel Yaklaşım

2.7.3.1. İletişimsel Yaklaşım

Dil öğretiminde dil bilgisi, kelime ve kültür yaklaşımlarına iletişim olgusunun da eklenmesiyle iletişimsel yaklaşım ortaya çıkmıştır (Puren, 2014). Bu yaklaşıma göre, dilin temel özelliklerinden biri olan “iletişim kurma aracı” çıkış noktasıdır. Öğrenenin ihtiyacına/amacına yönelik tasarlanan dil öğretiminde dört temel dil becerisinin de geliştirilmesi üzerinde durulur. Dilin kurullarını bilmek tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda dilin kullanım alanlarını da bilmek ve ona göre iletişim kurmak gerekir.

Zaman, mekân ve kişi bilgilerini içeren ve işlevsel-kavramsal yaklaşıma göre hazırlanmış diyaloglardan oluşan örnek metinler ve etkinlikler uygulanır. Etkinlikler işitsel ve görsel materyallerle desteklenir.

Bu yöntem sıradanlaşmış kalıp ifadelerin çok sık kullanılmasından dolayı davranışçı yaklaşıma benzetilip eleştirilmiştir.

2.7.3.2. Kavramsal – İşlevsel Yaklaşım

Kavramsal – işlevsel yaklaşımın temsilcisi D.A. Wilkins’dir. Wilkins, dil öğretiminde önemli olanın dil bilgisi kuralları ve kelime bilgisinden ziyade iletişimin temeli olan “anlam”ın olduğu görüşünü ileri sürmüştür. Öğrenciyi merkeze alan bir programla içeriklerin, kullanılacak kelimelerin, dil öğelerinin, öğretim ilke ve modellerinin belirlenmesi gerektiği üzerinde durmuştur. Wilkins, dil öğretim tekniklerini iki başlık hâlinde şu şekilde açıklamaktadır:

- a. *Birleştirme Teknikleri*: Öğretilecek dil öğelerini seçme, bunları dil mantığına uygun bir şekilde kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru sıralama.
- b. *Çözümleme Teknikleri*: Öğrenenin dil ihtiyaçlarını belirleme, mantıklı bir süreç izleyerek bunu düzenleme, buna göre içeriği düzenleme.

Wilkins, amaçların saptanmasında;

- a. Öğrencinin gözle görülebilir davranışları olarak belirlenmeli,
- b. Amaçları gerçekleştirme koşulları iyi tanımlanmalı,

- c. Ulaşılabacak en düşük performans düzeyi belirlenmeli,
gibi ilkelerden yola çıkarak sonuca ulaşılmasını tespit etmiştir.

Kavramsal – İşlevsel yaklaşıma genel olarak bakıldığında iletişimsel yaklaşımla harmanlanıp yeni görüşlere göre yapılandırılmış, davranışçı ve bilişsel yaklaşımların kesişim kümesi haline getirilmiş bir formu denilebilir (Güneş, 2014).

2.7.4. Yapılandırıcı Yaklaşım

Yapılandırıcı yaklaşıma göre öğrenme, zihinde yapılandırılmakta ve bireyin aktif çabasıyla oluşmaktadır. Bu yaklaşımdan yola çıkılarak dil öğreniminin de zihinsel becerilerle ilişkili olduğu ve birbirlerini geliştirdiği belirtilip, belirli seviyede zihinsel beceriye sahip olamamış bireylere bazı dil bilgisi kurallarının verilmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Bu yaklaşımda öğrencinin ihtiyacına ve amacına yönelik, dört temel dil becerisini geliştirmeye yardımcı olan uygulamalara ağırlık verilip dilin kullanım boyutu ön plana çıkarılmıştır. Ezberleme yerine sezdirme yöntemiyle kurallar karmaşasında boğulmadan; dili, bireyin kendisinin keşfetmesi amaçlanmaktadır. Bu noktada dil bilgisi amaç olmaktan çıkıp dil becerileri ile zihinsel becerileri geliştirmede kullanılan bir araç fonksiyonunu üstlenmektedir. Dolayısıyla dil bilgisi herhangi bir şeyi anlamak, bir anlamı aktarmak ve iletişim kurmak için kullanılır hale gelir.

2.8. Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri

Yabancı dil öğretiminde kullanılan pek çok yöntem vardır. Burada tüm yöntemlere tek tek yer vermektense sık kullanılan yöntemleri vermeyi daha uygun bulduk. Bu yöntemler sırasıyla:

- a. Dil Bilgisi Çeviri Yöntemi
- b. Doğal Yöntem
- c. İşitsel – Dilsel Yöntem
- d. İşitsel – Görsel Yöntem
- e. Bilişsel Yöntem
- f. İletişimci Yöntem
- g. Seçmeceli Yöntem, şeklidir.

2.8.1. Dil Bilgisi - Çeviri Yöntemi

Dil bilgisi - çeviri yöntem, dil öğretim yöntemleri arasında en uzun süre kullanılan yöntemdir. İlk zamanlar Latincenin öğretimi için uygulanan yöntem, ilerleyen dönemlerde diğer dillere de adapte edilmeye başlanmıştır. Dil bilgisi - çeviri yöntemi, yabancı dil öğretiminde dil bilgisini ve bire bir çeviriyi merkeze konumlandıran bir yöntemdir. Bu yöntemin amacı gramer ve çeviri bilgisi vermek değil; aksine gramer ve çeviri aracılığıyla yabancı dil öğretmektir. Bütün diğer dil öğretim yöntemlerinde olduğu gibi, dil bilgisi - çeviri yönteminde de asıl amaç yabancı dilin öğretilmesidir Dil bilgisi – çeviri yönteminde çeviri, dil bilgisinin öğretilmesine, dil bilgisi de yabancı dilin öğretilmesine aracı olmaktadır (Adıgüzel, 2001).

Bu yöntemin uygulanmasındaki teknikler şu şekildedir:

- Kuramların tümdengelimsel açıklanıp uygulanması
- Edebî parçaların öğrenciler tarafından ana dillerine çevrilmesi
- Okuduğunu anlamaya yönelik soruların cevaplanması
- Kelimelerin eş ve zıt anlamlılarının bulunması
- Hedef dil ile ana dil arasındaki ortaklıkların bulunması
- Boşlukların doldurulması
- Ezberleme
- Verilen kelimelerin cümle içerisinde kullanılması
- Kompozisyon yazdırılması (Diane Larsen-Freeman, 1986; Neuner ve Hunfeld, 2002'den aktaran: Şahin, 2013: 61).

2.8.2. Doğal Yöntem

Bu yöntemde dil öğretiminin, öğrencinin ana dilini öğrendiği gibi öğrenebileceği görüşü savunulmaktadır. Yöntemde dil bilgisi kurallarının açıkça verilmesi yerine, öğrencilerin dil bilgisi kurallarını kendilerinin çıkarımlar yoluyla edinebileceği düşünülmektedir. Yeni bir dilin dil bilgisi yapıları öğretilirken tekrar, ezber ve alıştırmanın ön planda olduğu yöntemde dil bilgisi öğretimi tümevarım yaklaşımına göre yapılmaktadır. Doğal yöntemin başarıya ulaşabilmesi için, öğrencilerin öğrenme ortamında ana dilin kullanılmaması gerekmektedir.

Demirel (1990) yöntemin olumsuz yönünü, öğrenciyi kısa bir zaman zarfı içinde ve dil bilgisi açısından tam olgunluğa erişememiş olarak öğrencinin kendini

ifade etmesi şeklinde belirtmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin konuşmalarında dil bilgisi yetersizliğinden kaynaklanan yanlış kullanımlar ortaya çıkmaktadır. Doğal yöntemde, öğrenenlerin hedef dildeki yapı ile durumlar arasında doğrudan bir ilişki kurmaları beklenmektedir. Bu da her öğrencinin başarılı olacağı bir yöntem değildir. Çünkü her öğrencinin bilgi birikiminin ve zihinsel becerisinin aynı düzeyde olması beklenemez.

2.8.3. İşitsel - Dilsel Yöntem

Bu yöntem yabancı dilin dinleme ve konuşma becerilerine öncelik verip dildeki kalıp ifadeleri öğretmek yoluyla edinebileceğini savunur. İşitsel – dilsel yöntemde göre yabancı dil edinim sürecinde dil bilgisi kuralları tek başına verilmemeli, tekrar yöntemleriyle alışkanlık oluşturularak ve örnek cümleler üzerinden pratik yapılarak dil öğretimi yapılmalıdır. Sesli eğitime önem verilen yöntemde, anadil öğretiminde olduğu gibi öncelikle temel ve basit cümle yapıları sırayla verilerek öğretilmeye çalışılmakta, ardından da öğrencilerden bu cümlelere yapı yönüyle benzeyen yeni cümleler kurması beklenmektedir. Yöntem, dil bilgisini cümle içinde öğretmeyi hedeflemekte ve dil bilgisi öğretimi tümevarım tekniğiyle yapılmaktadır. Tümevarımsal dil bilgisi etkinliklerinde, cümlelerin yeniden oluşturulmasında zorlukla karşılaşırsa ana dilde o cümleye dair açıklama yapılır. Bu durumların dışında öğrenme ortamında işitsel birliği sağlama açısından sadece hedef dil kullanılır (Şahin, 2013).

İşitsel – dilsel yöntem, basit cümle yapılarını sık tekrar yaparak öğretmesi sayesinde dil öğretimini kalıcı hâle getirmektedir. Ayrıca öğrencilerin dinleme ve konuşma becerileri de gelişir. Fakat bu durum bir süre sonra öğrencileri ezberciliğe sürüklediği için tam manasıyla amaçlanan hedefine ulaşamamaktadır.

2.8.4. İşitsel – Görsel Yöntem

Bu yöntem, işlenen konuların görsel materyaller ile desteklenmesi temeline dayanmaktadır (Şahin, 2013). Somut kavramlar, öğrencilerin zihinlerinde anlamlandırılması için görsel unsurlarla ifade edilmeye çalışılmaktadır. Böylece kavramların öğrenilmesi ve kalıcılığı daha nitelikli gerçekleştirilir. Örneğin kültürel içerikli etkinliklerde görsellere yer verilmesi öğrencilerin nesnelere ve kavramlar arasında bağlantı kurmaları noktasında son derece önemlidir (Demircan, 2013).

Görme ve işitmeye dayanan bu yöntem, dil öğretiminde teknolojinin yer almasıyla gündeme gelmiştir. Yazılı metinler yerine görsel materyallerin kullanılması dil öğretimi açısından öğrencilerdeki duyuşsal gelişimi de geliştirmektedir (Güzel ve Barın, 2013).

2.8.5. Bilişsel Yöntem

Bilişsel yöntemde öğrenme ve düşünme birbiriyle orantılı olarak işlenmektedir. Bu öğrenme süreci öğrenenler için dil öğrenimini daha zevkli hâle getirir. Bu yaklaşıma göre dil alışkanlıklar bütünü olarak değil, yaratıcı bir süreç olarak ele alınmaktadır. Öğretmen etkinlikleri sürekli vermek yerine, dil yapısını düşündürerek dil öğrenmeyi kolaylaştıran bir rehber rolündedir (Demirel, 2012).

Dil öğretim yöntemleri arasında dil bilgisi konusuna en fazla ağırlığı veren yöntem bilişsel yöntemdir. “Ortaya çıkışında Ausubel ve Chomsky’nin görüşlerinin etkili olduğu bu yöntemde, dilin anlamlı bir sistem olarak bilinçli edinimine önem verilmektedir. Bu yöneme göre yapıyı anlamak, onu kullanmaktan daha önemlidir. Yapı anlaşıldıktan sonra kullanım da kendiliğinden gelecektir. Buna göre yöntemde, kural öğrenme ve anlamlı araştırmalar yapma önem taşımaktadır” (Güzel ve Barın, 2013).

Bu yöntemde, öğrencinin hedef dilin yapısını anlaması, o yapının kullanma aracı olmasından daha çok önem arz ettiği belirtilerek dil bilgisine verilen önceliğe dikkat çekilmektedir (Aydın, 1996). Bu yöntem, işitsel-dilsel yöntemde olduğu gibi tekrar yaparak yapıları öğretmek yerine, dili bilişsel bir dizge hâlinde ele alarak zihinsel beceriyi ve yaratıcılığı temel aldığından işitsel-dilsel yöneme karşı bir görüş ortaya koymuştur.

Hedef dili öğrenmeye yeni başlayan bir öğrenen için taklit ederek öğrenme önemli bir yere sahiptir. Hengirmen’e (1993) göre: “...dil öğretimine yeni başlayan bir kişi birdenbire öğrendiği dilin bütün kurallarını anlamlı bir biçimde kavrayamaz. Bu kurallar ve bazı cümle kalıpları başlangıçta ezberletilerek, daha sonra anlamlı bir hale getirilebilir”. Bu açıdan bakıldığında bilişsel yöntemin daha etkili kullanılabilmesi için tümevarım ve tümdengelim tekniklerinin bir arada kullanılması gerekmektedir. Öğrencinin günlük hayatında dili kullanırken dil bilgisi kurallarına fazla bağlı kalmadan cümle dizgelerini yeniden üreterek dilin mantığını kavraması öğrenme sürecini daha kolay ve etkili hâle getirmektedir.

2.8.6. İletişimci Yöntem

Bu yöntemde dil bilgisi kurallarının öğretilmesinden ziyade öğrencinin dili bir iletişim aracı olarak kullanılması önemlidir. Bu yaklaşıma göre dil bir iletişim aracıdır. İletişim kavramı bu yaklaşımın en önemli ve temel kavramıdır. Amerikan ve İngiliz dil bilimcileri bu yaklaşımı, dil öğretiminin temel amacı olan iletişim becerilerini geliştirme ile dil ve iletişimi birbirine bağlayan ve dilin dört alanı olan dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini öğretme yöntemlerini geliştirme amacını taşıyan bir yaklaşım olarak görürler (Güneş, 2011). İletişimsel yönetime göre dil bilgisi öğretimi kavramsal - işlevsel yaklaşımla iletişim aracılığıyla yapılmalıdır.

İletişimci yaklaşımın kullanım özellikleri:

- Öğrenci için anlamlı olan sözlü ve yazılı iletişim etkinliklerine ağırlık verilir.
- Öğretim öğrenci merkezlidir
- Öğretim etkinlikleri daha çok karşılıklı diyalog, grup çalışması benzetim, problem çözme ve eğitsel oyunlarla öğrenime dayanır
- Amaç dilde yazılmış ve günlük iletişimde kullanılan özgün materyaller öğretim için kullanılır
- Öğretmenin hem ana dilde hem de amaç dilde yeterli olması istenir
- Öğretmenin rolü, öğrencilere amaçlarına uygun bir şekilde iletişim kurmalarına yardımcı olmaktır (Demirel, 2012).

2.8.7. Seçmecî Yöntem

Bu yöntem, diğer yöntemlerin olumlu taraflarının alınıp bir araya uygun bir şekilde getirilerek kullanılmasına dayanmaktadır. Seçmecî yöntem, bir yöntemden çok yöntem seçme tekniğidir. Dil öğretiminde güncel bakış açısı tek bir yöntemin değil, konunun niteliğine göre seçilecek birden fazla yöntemin birlikte kullanımını savunmaktadır. Bu görüşü savunucularından Sweet (1899), iyi bir yöntemin öncelikle geniş boyutlu ve seçmecî olması gerektiğini söylemektedir. Bu yöntemde öğrenme ortamı, öğrencilerin seviyesi, yaşları, cinsiyetleri, dil öğrenme amaçları gibi farklılıklar göz önüne bulundurularak dil öğretim yöntemlerinin en uygun yönleri seçilip dil öğretimi için kullanılır.

Yöntemin etkili olması için öğretmenin her yöntemi iyi bir şekilde bilmesi gerekmektedir. Benhür (2002)' göre, iyi bir dil öğreticisi cümlelerde geçen dil bilgisi yapılarının öğretimi, bu yapıların öğrenilip öğrenilmediğinin kontrolünü ve öğrencinin önceden öğrendiği yapılar ile yeni öğrendiği yapıları birleştirerek iletişim kurmasını sağlamak için hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağını çok iyi bilmelidir. Yöntemlerin, hangi konuda veya hangi beceri için daha uygun olduğunu tespit edilerek dil öğretimini buna göre tasarlanmalıdır.

Yöntem seçme tekniği olarak tanımladığımız seçmeci yöntemde;

- Dört temel becerinin birbirine denk gelecek şekilde verilmesine
- Dil öğretiminin gerçek hayatta uygulanabilir olmasına
- Gerekli açıklamalar dışında hedef dil dışında bir dil kullanılmadan öğretim yapılmasına
- Öğretimin basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru olmasına
- Dil bilgisi öğretiminde bir seferde tek bir yapının verilmemesine ve bu yapının tam olarak öğrenilmeden bir başka yapıya geçilmemesine önem verilmektedir.

2.9. Yabancı Dil Öğretimi

Yabancı dil öğrenimi, kişinin ses ve anlamdan oluşan yeni bir dil dizgesinin kurallarını öğrenmesi ve bu kurallar dâhilinde dili uygun ve doğru kullanmasıdır (İşeri, 1996). İnsanlar; değişen dünyanın şartlarına bağlı olarak turizm, ticaret, eğitim gibi çeşitli sebeplerle yabancı dil öğrenmektedirler. Yabancı dil öğrenmek sadece o dilin gramerini bilmekle sınırlı değildir. Bu dilsel işlevlerin yanı sıra öğrenilen dilin kültüründen de bir şekilde etkilenmek; o kültürden ve kültürel unsurlardan kazanımlar elde ederek yabancı dil edinimini tam olarak gerçekleştirmektir. Yabancı dil öğrenimi, kişinin ana dili dışında başka bir dil ve kültürle tanışması demektir (Barın, 2004).

Bir kişinin yabancı bir dil bilmesi ona hayatı boyunca olumlu katkılar sunmaktadır. Günümüzde de yabancı dil bilmenin insanlara sunduğu olanaklar yadsınamaz bir gerçektir. Bir kişinin yabancı dil yardımıyla yabancı bir kültür ve dünyayla karşılaşp tanışması, diğer bir taraftan kendi kültürünü ve dünyasını daha yakından tanıma, karşılaştırma ve değerlendirmesini sağlamaktadır. Kendi kültürüyle yabancı olanı karşılaştırırken kendi toplumunda var olmayanları; aynı gibi gözüken, ama gerçekte farklı olanı, kendisinde olup da yabancı kültürde bulunmayanları ya da iki kültürde de aynı olan yanları saptar. Böylece kendi kültürünü de değerlendirme

olanağı bulur. Yeniye karşı olan ilgisi artar, bu da onu öğrenmeye güdüler (Erişkon, 1996).

Yabancı bir dil öğrenmek her şeyden önce yeni bir dünyaya kapılarını açmak, yeni yerler görmek, yeni insanlar ve kültürlerle tanışmak, tanıdık kavramlara ve düşüncelere değişik açılardan bakmak ve benzeri yeni deneyimler edinmektir (Yaylı ve Bayyurt, 2011). Sürekli gelişen ve küreselleşen dünyada teknolojinin ilerlemesiyle en uzaktaki bilgiye bile kolayca ulaşabilmek, ister istemez yabancı unsurlarla karşılaşmaya sebep olmaktadır. Bu yabancı unsurlardan biri de yabancı dildir. “Yabancı dil bilme gereksinimi toplumlararası ilişkilerin yoğunluk kazanması ve kitle iletişim araçlarının gelişmesine paralel olarak artış göstermekte ve dün olduğu gibi bugün de güncelliğini korumaktadır” (Yaşar, 1993).

Yabancı dil öğretimi çok eski zamanlardan beri süregelen bir uğraştır. Tarih boyunca toplumların birbiriyle olan ticari, siyasi, kültürel ve sanatsal ilişkileri; savaşları ya da anlaşmaları gibi birçok etkenle ortaya çıkan karşılıklı etkileşimler sonucu birbirlerinin dillerini öğrenmeleri zorunlu hale gelmiştir. Bundan dolayı çoğu toplumlarda geçmişten günümüze birçok metot kullanılarak yabancı dil öğretimi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

2.10. Yabancılara Türkçe Öğretimi

Türkçe, dünya üzerinde birçok bölgede konuşulan en yaygın dillerden biridir. Günümüzde başta Asya ve Avrupa olmak üzere tüm kıtalarda varlığını sürdüren birkaç büyük dilden biri de Türkçedir. Ercilasun, (1997) dünyada Türkçe konuşanların sayısının yaklaşık olarak 150 milyon olduğunu, Türkiye Türkçesini konuşanların sayısının ise yaklaşık 70 milyon olduğunu söylemektedir. Kılıç (2011) ise daha yeni tarihli çalışmasında dünya üzerinde Türkçe konuşanların toplam sayısını 220 milyon olarak belirtmektedir. Bu da Türkçe konuşan insan sayısının giderek arttığını bize göstermektedir. “Türkiye Türkçesi, Türkiye’nin yanı sıra Irak, Suriye, Kıbrıs, Yunanistan, Bulgaristan, Avrupa, Amerika, Okyanusya, Arap ülkeleri, Eski Yugoslavya, Rusya ve SSCB’den ayrılmış olan Türk cumhuriyetlerinde konuşulmaktadır” (Ercilasun, 1997). Ayrıca bu ülkeler haricinde ülkemizin ticari faaliyetlerde bulunduğu birçok Afrika ülkesinde ve Uzak Doğu’da da Türkçenin konuşulduğu bilinmektedir.

Bu denli geniş bir coğrafyada bu kadar çok kişi tarafından kullanılan bir dilin yabancılara öğretilmesi bir zorunluluk arz etmektedir. Yayıldığı alan itibarıyla devletler ve kişiler arası etkileşimden dolayı Türkçenin yabancılara öğretilmesi kaçınılmaz bir uğraş olmuş ve ‘Yabancılara Türkçe Öğretimi’ alanının önemi artmıştır.

Dünya üzerinde artan uluslararası ilişkiler, ulusların kendi ana dilleriyle iletişim kurmalarında yetersiz kalmış, bu durum milletlerin birbirlerinin dillerini öğrenme mecburiyetini getirmiştir. Bir ülkenin dilinin yabancılarda öğrenilmesini gerekli kılan unsurlar, o ülkenin yürütmüş olduğu politik, ekonomik, ticari ve kültürel ilişkileri içinde barındırır (Ungan, 2006).

Türkçenin yabancılar tarafından ikinci bir dil olarak öğrenilmesine gerekçe olarak Türkiye ve diğer ülkeler arasındaki siyasi ve ekonomik temaslar, üniversiteler arasındaki ekonomik faaliyetler / öğrenci değişimleri, tarihî ve coğrafi özelliklerden kaynaklı turizm nedeniyle Türkiye’ye olan ilgi ve sevgi, Avrupa Birliği gibi uluslararası kurum / kurullara giriş sürecindeki ülkemizin yurt dışı basın organları tarafından sıkça gündeme getirilmesi gösterilebilir (Durukan ve Maden, 2013).

Yabancılara Türkçe öğretimi geriye doğru gidildiğinde M.S. 4. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Fakat net bir şekilde yabancılara Türkçe öğretildiğine dair bilgilere Orhun Kitabelerinde rastlanmaktadır. Sonrasında yapılan incelemelerde Uygurlar zamanında da yabancılara Türkçe öğretimi hususunda birtakım bulgulara rastlanmıştır. “Bu dönemlerde Moğolların kendilerine has bir alfabeleri olmadığından, Moğol gençlerinin yazıyı Uygurlardan öğrenmeye mecbur kaldıkları söylenmektedir” (Caferoğlu, 1984). Daha sonrasında Karahanlılar döneminde Araplara Türkçe öğretmek amacıyla 1068-1072 yılları arasında yazılan, Türkçenin en büyük eserlerinden biri olan ‘Dîvân-ü Lûgati’t Türk’, bazı özellikleri bakımından yabancılara Türkçe öğretiminin ilk eserleri arasında yer almaktadır. Bu özellikler şunlardır:

- Kültürel aktarım ve duygusal zekâ kavramları
- Tümevarım yönteminin kullanılmış olması
- İki dillilik kavramına dikkat çekilmiş olması
- Eserin, ansiklopedik bir sözlük niteliği taşıması
- Eserin yazılma sürecinde dil bilimsel bir yaklaşımın sergilenmesi

(Onan, 2003).

Yabancılara Türkçenin öğretimi konusunda yazılan önemli kitaplardan birisi Kaşgarlı Mahmut'un Dîvân-ü Lûgati't Türk'üdür. "Kaşgarlı Mahmut bu kitabı Araplara Türkçe öğretmek üzere 1072 yılında yazmış ve kitabın ön sözünde Araplara, Türklerin büyük bir ulus olduğunu, Türkçeyi öğrenmelerinin ve Türklerle iyi geçinmelerinin kendilerine pek çok yarar sağlayacağını belirtmiştir. XI. yüzyıl (Karahanlı) Türkçesiyle yazılan bu yapıtta Türkçe deyim ve atasözlerine yer verilmiş. Türkçe ses, biçim ve anlam açısından incelenmiştir" (Hengirmen,1993).

"Karahanlı Türkçesi döneminde yazılan bu ansiklopedik sözlüğün başında Türklerin yerleşim bölgelerini gösteren bir harita vardır. Sözlükte 7500 Türkçe sözcüğün Arapça karşılığı ve folklorik metinlerde kullanımı vardır. Sosyal yaşamın her alanıyla ilgili sözcükler bulunur. Sözlük Arapların kolay anlayabilmesi için Arapça dil bilgisi kategorilerine göre sınıflandırılmış, sekiz bölüme ayrılmıştır. Bu bölümleme biçim bilgisidir. Sözcüklerin ve eklerin çeşitli Türk diyalektlerindeki biçimlerini de gösterdiği göz önünde bulundurulduğunda diyalektolojik bir sözlük olduğu söylenebilir.

Farklı diyalektlerin söyleyiş özelliklerinin gösterimi sırasında da oldukça fonetik bir gösterim kullanılmıştır. Uzun ünlüler, / w / ses birimi ve Arap alfabesinde kullanılmayan bazı harfler de kullanılmıştır. Genel olarak biçim bilgisi öğretiminde tümevarım yöntemi uygulanan sözlükte örneklerden kurala gidilmiş, tek tek kurallar açıklanmamıştır. Yabancı dil öğretim yöntemi olarak dil bilgisi çeviri yönteminin egemen olduğu sözlükte biçim bilgisel öğeler yapısalcı yaklaşımla ele alınmıştır" (Bayraktar: 2002).

Tarihî süreçte birçok Türk topluluğunda yabancılara Türkçe öğretimiyle uğraşıldığı ve bu alanda önemli eserlerin verildiği bilinmektedir.

2.11. Yabancılar İçin Türkçe Öğretiminde İzlençe

2.11.1. İzlençe Nedir

Yabancı dil bilmenin önem kazanması yabancı dil öğrenen sayısının artmasını beraberinde getirmiştir. Öğrenen sayısındaki artış sonucu dil öğretiminde öğrenme sürecinin hızlandırılması ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleştirilmesi için farklı yaklaşım ve yöntem arayışları başlamıştır. Yapılan çalışmalar yeni yaklaşım ve yöntemlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ortaya çıkan bu yeniliklerin eğitim ortamlarına yansması için en önemli basamaklardan biri izlençenin oluşturulmasıdır. İzlençe,

belirli bir grup öğrenciye yönelik hazırlanan, öğretim sürecinde kullanılacak öğretim içeriğinin ne olduğunun, nasıl işleneceğinin ve nasıl değerlendirileceğinin seçildiği ve organize edildiği, kullanılacak yöntem, teknik ve malzemelerin açıklandığı ve ulaşılmaması beklenen hedeflerin yer aldığı plandır (Dubin ve Olshtain, 1991). Başka bir deyişle; izlence, belirlenen öğretim stratejisine göre içeriğin seçimi ve sıralanışıdır.

İzlence dil öğretimi sürecinde önemli bir yere sahiptir ve dil öğretiminin hedeflerine gönderme yapan eğitimsel planlamada anahtar bir belgedir. Dil ve öğrenme kuramlarının sınıfta nasıl kullanılacağını belirler ve buna altyapı hazırlar. Öğrenen ve öğretici arasında içerik aktarımının yol haritası olarak görülebilir. Öğretim içeriğinin öğrenene ulaşması birkaç basamaklı bir işlemdir ve izlencenin tasarlanması bu basamaklara göre yapılır. Bu basamaklarda; derste nelerin öğretilmesi gerektiği, konuların nasıl seçildiği ve sıraya konduğu, sınıf içinde öğretmen ve öğrencinin rolü, etkileşimi ve ölçme-değerlendirme alanları üzerinde durulur (Altmışdört, 2010). Hangi tür izlence olursa olsun izlence tasarımının amacı, öğrenenler ve öğreticilerin yararına karar verilerek hedeflere en kısa sürede ulaşılmasının sağlanmasıdır. Bu hedefe yönelik planlama yapılması için temel soruların ortaya konması izlencenin tasarlanmasını kolaylaştırır. Örneğin,

• Hedeflere ulaşmak için hangi öğretme yöntemine ve araçlarına gereksinim duyulur?

• Ne kadar bir süreye gereksinim duyulur?

• Sınıf içindeki etkinliklerin sırası ne olacak ve bunlar nasıl düzenlenecek?

• Ne tür yerleştirme ya da başarı testleri veya diğer test çeşitleri kullanılacak?

• Program nasıl değerlendirilecek?

gibi soruların yanıtları izlencenin ne olduğuna işaret eder (Akbulut ve Yaylı, 2016).

2.11.2. İzlence Türleri

İzlenceler tasarlanırken odak noktasına öğrenen ya da öğrenciler konumlandırılabilir. Bu durumda izlencelerin içeriği ve yapısı bu odağa göre şekillenir. Öğreten odaklı izlencelerde dil bilgisi konuları ve yapılar öne çıkar. Bu tür izlencelerin yerini zamanla daha çağdaş öğrenme yaklaşımlarına uygun öğrenciyi

merkeze alan ve öğrenmeyi bireyselleştiren izlenceler almıştır (White, 1988). Bu izlencelerin karşılaştırılması (Akbulut ve Yaylı, 2016) aşağıda Tablo 2.2.'de gösterilmiştir.

Tablo 2.2.: Öğreten Odaklı İzence - Öğrenen Odaklı İzence Karşılaştırması

Öğreten Odaklı İzenceler	Öğrenen Odaklı İzenceler
Ne öğrenilecek?	Nasıl Öğrenilecek?
Müdahaleci	Müdahaleci olmayan
Öğrencinin dışından gelen	Öğrencinin içinden gelen
Başkası tarafından yönlendirilen	İçten yönlendirilen ya da kendi oluşan
Otoritece karar verilen	Öğretici-öğrenci uzlaşması sonucu
Karar veren öğretici	Karar veren öğretici ve öğrenci
İçerik=uzmanın belirlediği	İçerik=öğrencinin belirlediği
İçerik=öğreticiden öğrenciye bir lütuf	İçerik=öğrencinin sunduğu ve istediği
Önceden belirlenmiş hedefler	Sonra belirlenen hedefler
Başarıya dayalı değerlendirme	Öğrencinin ölçütü olan başarı kavramı
Öğrenciye bir şeyler yapma	Öğrenciyle/öğrenci için bir şeyler yapma

İzlenceler, programın genel hedefine, içeriğine, uygulama şekline, amaca, kullanıma, dil becerilerinin öğrenim şekline, öğrenme durumuna, öğrenme sürecine, ihtiyaçlara göre çeşitlilik göstermektedir. Nunan'a (1993) göre izlenceler, **ürün odaklı** ve **süreç odaklı** olarak ikiye ayrılır. Ürün odaklı izlenceler, genellikle belirlenen hedeflerdeki bilgi ve becerilerin kazandırılmasını temel alırken; süreç odaklı izlenceler, öğrenenlerin yaparak-yaşayarak öğrenmeleri esasına dayanır. Ürün odaklı izlence türleri; dil bilgisel (yapısal) izlenceler ve kavramsal-işlevsel izlencelerdir. Süreç odaklı izlence türleri ise; durumsal izlenceler, göreve dayalı izlenceler ve konuya dayalı izlencelerdir (Rizhards, 2001; Hutchinson ve Waters, 1990). Bu izlence türleri ve sınıflandırmalarının dışında da birçok tür ve sınıflandırma vardır. Bunlar daha özel gruplar için oluşturulur ve daha esnek yapıya sahip olmalarıyla öne çıkarlar. Örneğin; sözcüksel izlenceler, beceriye dayalı izlenceler vb. olarak adlandırılabilirler (Mohseni Far, 2008).

Dil Bilgisel (Yapısal) İzlenceler: Geleneksel dil öğretim yöntemleri üzerine kurgulanmış bir izlençe türüdür. Dilin kuralları ve biçimleri üzerine odaklanır. Dil bilgisel izlencede, sade ve karmaşık dil bilgisi yapıları seçilir ve derecelendirilir. Ancak dil bilgisel karmaşıklık öğrenme zorluğu ile doğrudan doğruya eşleşmez. Başka bir deyişle karmaşık dil bilgisi yapılarını öğrenmek daha zor ya da basit dil bilgisi yapılarını öğrenmek daha kolay denilemez.

Dil bilgisini temel alan izlencelerin ardındaki varsayım, dilin anlam kazanması için çeşitli şekillerde birleştirilebilen sonlu bir kurallar kümesi oluşturmaktır. Ayrıca, bu dil bilgisi kurallarındaki her bir ögenin, öğrencinin önceden var olan bilgi birikimine dâhil edilmeden önce, kendi başına uzmanlaşarak tek tek öğrenilebileceği varsayılmaktadır. Yapısal izlenceler daha çok 'nasıl' veya 'ne zaman' ve 'nerede' gibi sorularıyla ilgilenir ve konular buna göre sıralanır.

Kavramsal- İşlevsel İzlenceler: Bu izlencenin temeli, iletişimin sağlanması ve dilin kavramlar kümesinin anlaşılması üzerine kurulmuştur. Başka bir deyişle, dil öğretiminin içeriği, dilin kullanımının ya da dili ifade etmek için kullanılan dilsel kavramların bir dizi işlevsel izdüşümüdür (Far, 2008). Birçok öğretmen, ilk olarak 'işlev' ve 'kavram' terimleriyle karşılaştıklarında bu terimleri kafa karıştırıcı buluyorlardı. Genel olarak, işlevler dili kullandığımız iletişimsel amaçlar olarak tanımlanabilirken, kavramlar dil aracılığıyla ifade edilen kavram anlamlarıdır. İşlevler davet, istek, kabul, özür dileme gibi; kavramlar da yaş, renk, boyut, karşılaştırma, zaman gibi örneklerle örneklenebilir. Ayrıca, dil bilgisel öğeler ve durumsal unsurlar, katılım düzeyinde önem arz etmektedir (Nunan, 1993).

Finocchiaro ve Brumfit (1993), kavramsal-işlevselciliğin, öğrencileri ve öğrencilerin iletişimsel amaçlarını müfredatın merkezine yerleştirmenin “büyük bir fayda” sağlayacağını öne sürmektedir. İşlevsel bir yönelimi benimsemenin yararları aşağıdaki sıralanmıştır:

1. Gerçekçi öğrenme hedefleri belirlenir
2. Günlük yaşamda kullanılan dilin öğretilmesini sağlar
3. Öğrencilerin ifade edici dil (konuşma, yazma) becerilerini kullanmadan önce alıcı dil becerilerinin (dinleme / okuma) geliştirilmesinin önemini anlaşılmasını sağlar

4. Dil kullanıcısı, konuşmanın gerçek bir amaca ve konuya sahip olması gerektiğinin farkında olur
5. İletişim, temel iletişimsel işlevlerini ifade ettiği için içsel olarak motive edici olacaktır
6. Öğretmenlerin psiko-dilbilimsel, sosyo-dilbilimsel, dilbilimsel ve eğitimsel prensiplerden yararlanmasını sağlar
7. Var olan öğretim yöntemlerinin kullanılmasına ve geliştirilmesine imkân tanır
8. Yeniden kullanılan dil bilgisel, bağlamsal ve kültürel ders malzemeleri sarmal yaklaşımı anlamlı kılar
9. Esnek, modüler derslerin geliştirilmesine izin verir
10. Yabancı dil kurslarının yaygın tanıtımını sağlar

Kavramsal - işlevsel izlençe dil öğrencisinin dil aracılığıyla iletişim kurma yollarını araştırır. Bu izlencelerde önemli bir nokta, öğrencilerin ihtiyaçlarının, öğrenenlerin dâhil olabileceği farklı etkileşim ve iletişim türleri tarafından araştırılması ve analiz edilmesi gerektiğidir. Buna göre, ihtiyaç analizi, kavramsal - işlevsel izlencelerin tasarımının merkezinde yer almaktadır. Gerekli hedeflerin belirlenmesi için ihtiyaç analizi dikkate alınmalıdır. Öğrenciye örtülü bir odaklanma gerektiren ihtiyaç analizi dışında, kavramsal- işlevsel izlençe programında ana odak noktası haline gelen kavram ve işlevlerden oluşan yeni bir liste oluşturularak dil öğretim süreci planlanmalıdır.

- a. *Durumsal İzlenceler*: Dil öğrenimi yaşamla iç içedir. Bağlamların yaşamın içinde gerçekleşen olaylarla ilgili olduğu ve dil öğrenmede bağlamın kullanılmasını temel alır. Süreç odaklı bir izlençe türüdür (Mohseni Far, 2008).
- b. *Göreve Dayalı İzlenceler*: Görevleri ve etkinlikleri, dil öğrenimini desteklemek için kullanır. Alıştırmalar ve uygulamalar önemlidir ve dil öğrenme sürecinde gerçek dünyaya uygun görevler belirlenerek dil becerilerinin geliştirilmesi amaçlanır. Süreç odaklı bir izlençe türüdür ve yapısı gereği küçük gruplara ve özel amaçlı dil öğretim gruplarına uygundur.

- c. *Konuya Dayalı İzlemler*: Hedef dil odaklı içerik aktarımı gerçekleştir. Konu birincil önem taşımaktadır ancak öğrenme içerikle birlikte oluşur. Öğrenciler içeriklerden dile ulaşırlar (Akbulut ve Yaylı, 2016).

Farklı felsefi ve kuramsal temellere göre oluşturulan izlemler, dayandığı felsefe ya da kuramla ilişkili olan yaklaşım ve yöntemlerle ilişkili içinde olurlar. Örneğin, davranışçı kuramlardan etkilenen “İşitsel-Dilsel Yöntem” dil bilimsel izlemeyi kullanırken, iletişimin öncelik olarak görüldüğü “İletişimsel Yaklaşım”da kavramsal-işlevsel izlemlerin kullanılması uygun görülür. Aynı şekilde “Göreve Dayalı Öğrenme”de iletişimin esas amaç olduğu göreve dayalı izleme kullanılmalıdır. Bu yüzden yaklaşım ve yöntemlerin temel aldığı kuramlar ve amaçlarla benimsenen izlemler arasında doğrudan bir ilişki vardır (Richards ve Rodgers, 2014; Yaylı ve Yaylı, 2011).

2.11.3. Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi Ders Kitapları ve İzlemler

Yabancı dil öğretilirken ders malzemelerinin kullanılmasının temel amacı öğrenme sürecini daha kolay ve anlaşılır hale getirmektir. İzlemlenin hedeflerinin belirlenmesi aşamasında öğrenen grubuna ihtiyaç analizi yapılabilir. Analiz sonucu elde edilen bulgular hedefleri belirlemede, hedefler de derste kullanılacak malzemeleri seçmede belirleyici bir etkidir. Örnek olarak, akademik eğitim amacıyla dil öğrenenlere yönelik oluşturulacak izlemlenin hedefleri bilimsel malzeme kullanmayı gerektirirken, turistik amaçlarla dil öğrenenlere yönelik oluşturulacak izlemlenin hedefleri gereği günlük yaşamla bağlantılı malzeme kullanmayı gerektirir.

Öğrenme-öğretme sürecinde öğrenciler neler öğrenecek, öğretmenler neler öğretecek sorularının yanıtı izlemlerde saklıdır. Bu sürecin sınıf içinde kullanılan ders malzemesine yansıyan tarafı olarak öne çıkan kaynak ders kitaplarıdır (Küçükahmet, 2003). Ders kitapları, eğitim planlaması sırasında belirlenen hedeflere ulaşmak için öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biri, hatta çoğu zaman tek öğretim materyalidir (Halis, 2002). Yabancı dil olarak Türkçe eğitiminde en çok kullanılan ders malzemesi ders kitaplarıdır. Bunun nedeni olarak; öğrencilerin istenilen dil becerilerini edinmelerinde ders kitaplarının kolay ulaşılabilir olması, tüm öğrenciler tarafından kitapların yaygın bir şekilde kullanılması ve

kitapların tema ve konulara uygun metinlerden oluşması, öğrenci seviyesine uygunluğu, görsel özelliği gösterilebilir (Göçer, 2007).

Ders kitapları yaygın kullanılan ders malzemeleri olduğu için hazırlanmaları bir izlencenin etrafında gerçekleşir. Richards ve Rodgers (2001) tarafından önerilen izlence tasarımı modelinde; öğrenme sürecinde uygulanacak olan öğretim yöntemleri izlence planlamasının diğer boyutları olan ders malzemesi, hedefler, öğretmen ve öğrenci rolleriyle beraber düşünülmelidir. Bundan dolayı dil öğretimi için geliştirilen ders kitapları izlencelerle uyumlu olmalıdır. Bu uyum neticesinde izlencelerin benimsedikleri yaklaşımlar da ders kitaplarının konu (içerik) seçimini ve sıralamasını şekillendirir. Örneğin, iletişimsel bir yaklaşımı benimseyen bir ders kitabı çoğunlukla kavramsal-işlevsel bir izlenceyi benimser ve kitaptaki bölümler (üniteler) dilbilgisi konularının sıralanmasından ziyade önemli kavramların (örneğin; ev, alışveriş, okul) ve/veya bazı işlevlerin (örneğin; tanışma, seyahat etme, ev işleri, internette gezme) sıralanmasıyla oluşturulur (Akbulut ve Yaylı, 2016). Geleneksel dil öğretim yaklaşımlarına ya da davranışçı kurama dayalı dil öğretim yaklaşımlarına göre hazırlanan bir ders kitabı ise yapısal izlenceyi benimser ve kitaptaki bölümler (üniteler) dilbilgisi konularının sıralanmasına bağlı olarak belirlenir.

2.12. Avrupa Dil Portfolyosu'na Göre Dil Öğretimi

Avrupa Konseyine üye olan ülkeler, yabancı dil öğretiminde ve kendi dillerinin yabancı dil olarak öğretiminde Avrupa Dil Portfolyosu'na uygun programlar izleyerek başarılı olmaktadır.

ADP'de benimsenmiş yaklaşım, CEF (2001)'da genel olarak belirtildiği gibi, dilin “sosyal bir aracı” olarak değerlendirildiği eylem yönelimli bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma uygun olarak dil öğretiminde işlevsellik-kavramsallık ve iletişimsellik ön plâna çıkmaktadır. ADP'ye yönelik hazırlanan ders kitapları da, bireyin ihtiyaçları doğrultusunda temel yaşam alanlarındaki iletişim becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

İletişim kurmak amacıyla kullanılan dilin, dil bilgisi yapılarından oluştuğu düşünüldüğünde; dil bilgisi öğretimi olmadan başarılı bir dil öğretimi yapılamayacağı daha iyi anlaşılmaktadır. ADP'nin temel aldığı işlevsel-kavramsal yaklaşımda dil bilgisi öğretimi temel amaç değildir; fakat dört temel becerinin gelişebilmesi için dil bilgisel yeterliğe ihtiyaç vardır. CEF (2001)'de dil bilgisel yeterlik, “belirli ilkelere

göre şekillenmiş cümle ve ibareleri üretmek ve tanımlamak vasıtasıyla anlamları anlama ve açıklama yeteneği” olarak tanımlanmaktadır. Bu genel çerçeveye ile dil öğreticilerine ve program hazırlayıcılara rehberlik etmek amaçlanmıştır. ADP, dil bilgisi öğretiminde belli yöntemin ya da yöntemlerin kullanımında ısrarcı olmamaktadır. Yabancılara dil öğretimi alanında çalışanlar anadillerinin özelliklerine uygun olan yöntemleri seçmekte özgür bırakılmaktadır. Uysal (2009)’ın da belirttiği gibi, dil bilgisi her dilin bulunduğu dil ailesine göre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla dil bilgisi öğretimi, her dilin kendi dinamiğine ve yapısına göre değişiklik gösterebilir. Türkçe ADP’de adı geçen birçok dilden farklı olarak Hint – Avrupa dil ailesine değil, Ural – Altay dil ailesine aittir. Türkçenin bu farklılığı kendisini en çok dil bilgisi yapılarında gösterir. ADP sadece Avrupa dillerini değil, tüm dilleri evrenselleştirmeyi amaçladığı için Türkçenin dil bilgisi yapısı, ADP ölçeği genel geçer safha ve bölümlerine göre incelendiğinde, arada çok da büyük farklılıklar olmadığı ve bir standardın yakalanabileceği görülmektedir.

ADP’nin tüm dilleri evrenselleştirme amacı altında kültürel paylaşım sağlayarak çeşitlilik yaratmak yatmaktadır, bu da bu ölçekte belirtilen dil öğretim ölçütlerine uygun modern bir dil öğretimiyle gerçekleşecektir. Türkiye gibi zengin bir kültürel mirasa sahip olan ve AB’ye girme yolunda ilerleyen bir ülkenin de bu konuya gereken önemi vermesi gerekmektedir.

Dil öğretiminde başarıya ulaşmak için eskiden beri savunulan basamaklı kur sistemini daha geniş kapsamlı bir şekilde ele alan ve düzenleyen ADP’de dil düzeyleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

A => Temel Dil Kullanımı, A1 ve A2

B => Bağımsız Dil Kullanımı, B1 ve B2

C => Yetkin Dil Kullanımı, C1 ve C2

Bu düzeylerde kazandırılması hedeflenen genel dil becerilerini gösteren tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 2.3.: Dil Düzeylerine Yönelik Beklentiler (CEF, 2001)

Adlandırma	Dil Düzeyi	Beklentiler
Yetkin Kullanıcı	C2	Hemen hemen dinlediği veya okuduğu her şeyi kolayca anlar. Farklı sözlü ya da yazılı kaynaklardan özet bilgiyi çıkarabilir, tartışmayı yapılandırabilir ve mantıklı bir sunum yapabilir. Kendisini birden, akıcı ve tam bir şekilde ifade edebilir. Karışık durumlarda bile örtülü anlamları anlayabilir
Yetkin Kullanıcı	C1	Birçok isteği, uzun metinleri anlayabilir ve tam anlamı tanıyabilir. Duygular için çok fazla görülen arama yapmadan kendisini akıcı ve ani bir şekilde anlatabilir. Sosyal, akademik ve profesyonel amaçlar için dili etkili ve esnek bir şekilde kullanabilir. Karmaşık konularda açık, iyi yapılandırılmış ve ayrıntılı bir metni, Organizasyon şemalarını, bağlayıcıları ve mantıksal aygıtları kullanarak üretebilir.
Bağımsız Kullanıcı	B2	Karmaşık metinlerde ana fikri anlayabilir. Hem somut hem soyut konularda, kendi alanına has teknik tartışmalara dâhil olabilir. Kendi milletinden olan herhangi birinin olmadığı bir ortamda yerel konuşucularla kendiliğinden ve kesintisiz, mantıklı iletişim kurabilir. Geniş bir konu alanında açık, ayrıntılı bir metin oluşturabilir, farklı durumlardaki avantaj ve dezavantajları verilen bir konu hakkındaki bakış açısını açıklayabilir.
Bağımsız Kullanıcı	B1	Okul, iş ya da konferansta karşılaşılan problemlerdeki ana noktayı anlayabilir. Yolculuk yapılan bir yerde konuşulan dilin birçok durumunu anlayabilir. Bilindik ya da kişisel konularla ilgili basit metinle oluşturabilir. Olayları, hayallerini,

		umut ve isteklerini, deneyimlerini açıklayabilir, fikir ve plânlarının nedenlerini, açıklamalarını kısaca verebilir.
Temel Kullanıcı	A2	Çok temel aile bilgilerini, alış veriş, bölgesel coğrafya ve işle ilgili cümleleri ve sık kullanılan deyimleri anlamlandırabilir. Basit ve rutin görevler içinde iletişim kurabilir ve tanıdık, rutin sorunlarla ilgili direkt bilgi değişimi yapabilir. Kendi geri görünümüyle ilgili görüşünü basit terimlerle anlatabilir, çevresini ve ihtiyaçlarını tanımlayabilir.
Temel Kullanıcı	A1	Somut çeşitlerdeki ihtiyaçlarına yardımcı olan temel ibareleri ve her gün kullanılan deneyimleri anlayabilir. Kendisini ve diğerlerini tanıtabilir. Bir kişinin nerede yaşadığı, tanıdığı insan ve sahip olduğu şeyler gibi basit detayları sorup cevaplayabilir. Bir kişi yavaşça konuştuğunda onunla etkileşim kurabilir ve yardımcı olabilir.

Tabloda yer alan düzeylere uygun dil becerilerini destekleyecek dil bilgisi öğretimi için konular değil, şema önermektedir. Bu şemada da öğrenciden beklenen dil bilgisi yeterlilikleri şu şekilde belirtilmiştir:

Tablo 2.4.: Çerçeveye Göre Dil Bilgisel Doğruluk Seviyeleri (CEF, 2001)

Adlandırma	Dil Düzeyi	Dil Bilgisel Doğruluk
Yetkin Kullanıcı	C2	Dikkati başka bir yere sevk edildiğinde bile, genişik dilde uyumlu dil bilgisel yeterliği devam ettirir.
Yetkin Kullanıcı	C1	Dil bilgisel doğruluğu yüksek bir derecede uyumlu olarak devam ettirir; hatalar azdır ve tespit edilmesi zordur.

Bağımsız Kullanıcı	B2	Dil bilgisi kontrolü iyidir; nadiren atlamalar, sistematik olmayan hatalar ve küçük hatalar cümle yapısı içinde hâlâ bulunabilir, ama bunların sayısı azdır. Dil bilgisel hâkimiyetin yüksek olduğunu gösterir. Yanlış anlaşılmadan kaynaklanan dil bilgisel hatalar yapmaz.
Bağımsız Kullanıcı	B1	Bilindik bağlamlarda iletişim kurabilir, fark edilebilir anadili etkileri bulunsa bile genelde iyi bir hâkimiyeti vardır. Hatalar mevcuttur; fakat anlatmaya çalıştığı şey açıktır. Birçok öngörülebilir durumla ilgili sık kullanılan rutinler ve modelleri içeren bir repertuara sahip olarak bunları kullanabilir.
Temel Kullanıcı	A2	Basit yapıları doğru olarak kullanır, ama hâlâ sistematik temel hatalar yapmaya devam eder - örneğin zamanları karıştırmaya meyillidir, yine de ne söylemek istediği genellikle açıktır.
Temel Kullanıcı	A1	Öğrenilmiş repertuarda yer alan birkaç basit dil bilgisi yapılarının ve cümle modelleri üstünde sınırlı bir hâkimiyet gösterir.

En alt düzey olan A1 düzeyinde bile öğrenciyi iletişim kurmaya yönlendiren ve dil bilgisi konularına ihtiyaca göre yer veren ADP'nin dil öğretimindeki başarısını ölçmek için Köse (2005), B1 düzeyine yönelik dil becerilerini ölçen ders programları ve testler uygulamış, uygulama sonucunda ADP'ye uygun hazırlanan programla öğrencilerin daha başarılı olduklarını belirtmiştir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin de ADP'ye uygun olması, yurt içindeki ve dışındaki Türkçe öğretiminde başarılı sonuçlar alınmasını ve belli bir standart yakalanmasını sağlayacaktır. Türkçenin yabancılara öğretiminin bu standartta uygun olması dilimizin saygınlığını ve yaygınlaşmasını kolaylaştıracaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma evreni, örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi konusunda bilgi verilmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında alanyazın taraması yapılmış, konuya ilişkin yurtiçi ve yurtdışında yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bunun yanı sıra, Türkçe öğretim merkezleriyle görüşülerek yaygın kullanılan ders kitapları belirlenmeye çalışılmış ve belirlenen ders kitapları yayınevlerinden temin edilmiştir. Bu aşamadan sonra araştırma modeli belirlenmiş ve çalışma kapsamında temin edilen kitapların incelenmesi aşamasına geçilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Saha taraması sonucu belirlenen kitaplar; “konu sıralaması neye göre yapılmıştır, dil bilgisi öğretimi nasıl ele alınmıştır, konu sıralamasında dil bilgisinin etkisi nedir ve dil bilgisi konularının işlevsel dil bilgisi öğretimine uygunluğu ne düzeydedir?” soruları kapsamında şekillendirilen çerçeve içinde incelenecektir. Çalışma bu yönüyle, yabancılar için Türkçe ders kitaplarının dil bilgisi öğretimi açısından incelenmesine yönelik nitel tarama modeli bir araştırma özelliği taşımaktadır. “Tarama modellerinde amaçların ifade edilişi genellikle soru cümleleri ile olur. Bunlar; “Ne idi?, Nedir?, Ne ile ilgilidir?, Nelerden oluşmaktadır?” gibi sorulardır (Karasar, 2014). Ayrıca çalışma araştırma problemlerini yorumlamacı bir şekilde ele alarak, araştırma konularını kendi ortamları içinde değerlendirmeyi ilke edinen nitel bir araştırma olduğu için “Niçin?, Nasıl?, “Ne şekilde?” sorularına cevap aranmış ve sonuçlar betimlenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmada yabancılar için Türkçe ders kitapları model olarak seçilip yazılı kaynak durumunda olan yabancılar için Türkçe ders kitapları dil bilgisi açısından incelenmiştir. Araştırma nitel modellerden doküman incelemesine dayanmaktadır. Doküman inceleme, “araştırılması hedeflenen olgu ve veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Doküman incelemelerinde fotoğraf gibi görseller de kullanılabilir. Bu araştırmada, verilerin daha

açık ve net anlaşılması için, bulgular kısmına alınmayan görseller EK kısmında gösterilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma evreni, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere yönelik hazırlanmış tüm ders kitaplarını kapsamaktadır. Evrenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığı için tercihen uygun örnekleme yoluyla seçilen ders kitapları çalışmanın örneklemini oluşturmuştur (Büyüköztürk vd., 2012). Bir kitap serisinin aynı izlenim ve yöntemle hazırlandığı düşünüldüğünde inceleme için üç farklı yayınevine ait A1-A2 düzeyindeki kitapların çalışma için uygun olacağı düşünülmüştür. Çalışmanın örneklemini oluşturan ders kitapları şunlardır:

- Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 Ders Kitabı
- İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 Ders Kitabı
- Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti-Temel A1-A2 Ders Kitabı.

3.3. Verilerin Toplanması

Çalışmaya başlamadan önce yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretiminin nasıl yapıldığı, nasıl daha etkili işlevsel öğretim yapılabileceği ve bunların ders kitaplarında nasıl yansıtılması gerektiği soruları etrafında araştırmanın çıkış noktası ve amacı açık bir şekilde belirlenmiştir. Bu amaca uygun olarak alanyazın taraması yapılmış ve kuramsal arka planı oluşturacak kaynak kitaplar temin edilmiştir. Ayrıca süreç içerisinde kuramsal çerçeveyi destekleyecek nitelikte konu ile ilgili çeşitli makaleler okunmuş; yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, dil bilgisi öğretimi gibi tezlerle ulaşılarak bu konuda genel bir şema oluşturmaya çalışılmıştır. Belirlenen kaynaklardan elde edilen çıkarımlar bu konu alanında görev yapan alan uzmanlarıyla görüşülerek çalışmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

Bundan sonraki adımda yabancı dil olarak Türkçe eğitiminde kullanılan ders kitaplarından hangilerinin daha yaygın olarak kullanıldığının belirlenmesi ve bu kitapların edinilmesi olmuştur. Kitaplar edinildikten sonra örneklem olarak seçilen

yabancılar için Türkçe ders kitapları dil bilgisi açısından incelenmiş ve kitapların çalışmanın amacına hizmet edecek bir nitelik taşıdığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, çalışma kapsamında örneklem olarak seçilen kitapların incelenip yorumlanmasında daha geniş bir bakış açısı kazandırabileceği düşüncesiyle örneklem olarak seçilmeyen yabancılar için Türkçe ders kitapları da dil bilgisi konuları bakımından gözden geçirilerek incelenmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışma, yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarının dil bilgisi öğretimi açısından incelenmesini amaçlayan nitel bir araştırma olduğu için verilerin analizinde buna uygun olarak doküman analizi tekniği benimsenmiştir. Doküman analizi, yazılı malzemenin toplanıp incelenmesidir (Sönmez ve Alacapınar, 2013).

Dil bilgisi öğretimini kesin çizgilerle birbirinden ayırmada veya dil bilgisi öğretiminin bu şekilde ele alınmasında kesin bir kural koymanın doğru olmayacağı düşünülmektedir. Zaten dil bilgisi öğretimi dört temel dil becerisinden bağımsız öğretilen bir konu alanı da değildir. Bu temel ilkeler çerçevesinde; ele alınan kitaplardaki dil bilgisi konularının sıralanış mantığı, konulara yönelik etkinliklerin niteliği ve amacı gibi temel kıstaslar çalışma kapsamında yapılacak incelemede kullanılmak üzere belirlenmiştir.

Verilerin analizine başlandığında öncelikle ders kitaplarındaki konuların neye göre sıralandığının belirlenmesi amacıyla her bir kitabın içindeki bölümleri ve üniteleri taranmış ve kitapların benimsedikleri izlenceler belirlenmiştir. Kitapların tek bir izlenceyi benimseyebileceği gibi birden fazla izlenceyi de benimsemiş olma olasılığı dikkate alınarak bir inceleme yapılmıştır. İzlençe türleri belirlenirken Nunan (1993) ve Mohseni-Far (2008) tarafından önerilen izlence türleri dikkate alınmıştır.

Çalışma kapsamında yabancılar için Türkçe ders kitaplarını dil bilgisi açısından incelenmesine yönelik alanyazın taraması yapılmış ve alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Bunların neticesinde beş maddeden oluşan bir inceleme ölçütü çerçevesi oluşturulmuştur. Ders kitaplarının dil bilgisel açıdan incelenmesinde ve verilerin çözümlenmesinde;

- Dil bilgisi konularının sıralanışı (ADP'ye uygunluğu)
- Dil bilgisi konularının öğrenen düzeyine uygunluğu,
- Dil bilgisi konularının günlük hayata uygunluğu,
- Dil bilgisi konularında tek seferde tek yapının sunulması,
- Dil bilgisi konuları ile etkinlikler arası uyum,

maddeleri ölçüt olarak dikkate alınmıştır.

Yabancılar için Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi öğretiminin incelendiği bu çalışmada, örneklem olarak seçilen farklı yayınevlerine ait kitaplar, belirlenen ölçütlere göre her kitap ayrı ayrı olacak şekilde incelenmiştir. İlgili bulgular sıralı bir şekilde verilerek her kitaptaki üniteler/bölümler ayrı ayrı incelenmiş ve bu üniteler/bölümler, dil bilgisi açısından genel olarak değerlendirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Çalışmanın bulgular kısmında, araştırmada kullanılacak Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi Kitabı, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı isimli kitapların önce izlenceleri tespit edilmiş, ardından uzman görüşü alınarak oluşturulan ölçütler çerçevesinde incelenmiştir.

4.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının İncelenmesi

Bu kitap, Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama Merkezi TÖMER tarafından “Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe” adıyla, Avrupa Konseyi’nin Ortak Avrupa Çerçevesi kılavuzu temelinde TÖMER tarafından geliştirilmiş ve Yetişkinler İçin Avrupa Dil Portfolyosu’nda belirlenen A1 ve A2 beceri düzeylerine göre hazırlanmıştır. 12 üniteden oluşan ders kitaplarında her bir ünite 3 alt konuya ayrılmıştır. Kitap, A1 ve A2 seviyelerini bir arada veren kapsayıcı bir yapıya sahiptir. Dört temel dil becerisi ilgili etkinliklerle desteklenmiştir. Ankara TÖMER’in belirttiğine göre kitapta yer alan dil bilgisi tabloları, dilin yapısını ve işleyişini basit olarak vermiş ve sınıf içi etkinliklerle kolayca işlenebilecek şekilde tasarlanmıştır.

4.1.1. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının İzlenesi

Kitapta üniteler oluşturulurken konu içerikleri öğrencilerin düzeylerine ve gündelik yaşamlarına uygun şekilde tasarlanmış; metin seçimlerinde konuyla bütünlük ve metinlerin birbiriyle olan uyumuna dikkat edilmiştir. Dil bilgisi yapıları her üniteye tablolar halinde verilmiş ve etkinliklerle uygulama/pekiştirme alanı oluşturulmuştur. İçerik seçimi ve sıralamasında kavramlar, iletişim becerisi ve dil bilgisi kuralları belirleyici olduğu için Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 kitabında kavramsal-işlevsel izlenecilerle yapısal izlencenin birlikte kullanıldığı söylenebilir. Dolayısıyla Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 kitabında seçmeci dil bilgisi öğretim yöntemi kullanılmıştır.

4.1.2. Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının Belirlenen Ölçütlere Göre İncelenmesi

4.1.2.1. Dil Bilgisi Konularının Veriliş Sırası

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı'ndaki konuların sırası şu şekildedir:

Tablo 4.1.: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının Dil Bilgisi Konuları

Üniteler	Konular
1. Ünite: Merhaba	Koşaç tümcesi (haber kipi) -(y)im, -sin, -(y)iz, -(siniz), (IEr) Sıralama -(i)nci Var oluş tümcesi (haber kipi) var, yok
2. Ünite: Günlük Hayat	Şimdiki zaman (genel) -(i)yor Durum(yönelme-kalma-çıkma) -(y)E, -DE,-DEn Ulaçlar -DİktEn sonra, -mEdEn önce İlgeçler -(y)E kadar, -DEn önce, -DEn sonra
3. Ünite: Yakın Çevremiz	İyelik -(İ)m, -(İ)n, -(s)İ, -(İ)mİz, -(İ)nİz, -(IEr/s)İ Ad tamlaması (belirtili) AD-(n)in, AD -(IEr/s)i Ad tamlaması (belirtisiz) AD / AD -(s)İ Ad tamlaması (zincirleme) Ad -(n)İn, Ad ((IEr/s)İ(nİn)), Ad-(I/s) iEr
4. Ünite: Zaman Geçiyor	Geçmiş Zaman(belirli) -Dİ Koşaç Cümlesi (hikâye kipi) -(y)dİ (< i-di) Şimdiki Zaman (hikâye kipi) -(İ)yordu, (<İ)yor i-di) Ulaçlar -(y)ken (<i-ken) Bağlaçlar-İlgeçler -ile (> (y)IE)

---

5. Ünite: Afiyet Olsun	Emir Kipi -sĭn, -(y)ĭn(ĭz),-sĭn(ler) İstek Kipi -(y)E Sıfatlaştırma -ĭ, -sĭz Karşılaştırma -DEn daha Üstünlük en
6. Ünite: Bürokrasi Her Yerde	Durum (belirtme) -(y)ĭ Şimdiki Zaman -mEktE İlgi Eki -ki Bağlaçlar de/ da
7. Ünite: Gelecek De Gelecek Bir Gün	Gelecek Zaman -(y)EcEk Koşaç Tümcəsi (gelecek zaman) olacak İlgeçler “gibi, kadar” Gelecek zaman (hikâye kipi) -(y)EcEktĭ (<EcEk idi) Eşitlik -CE Görelilik -(y)E GÖRE
8. Ünite: Rivayet Odur Ki	Geçmiş Zaman (belirsiz) -mĭş Koşaç Cümlesi(rivayet kipi) -(y)mĭş (< i-miş) Şimdiki Zaman (rivayet kipi) -(ĭ)yormuş (<-(ĭ)yor i-miş) Gelecek Zaman (rivayet kipi) -(y) EcEkmiş (< -(y) EcEkmiş i-(miş) Pekiştirme –Dir
9. Ünite: Farklı Dünyalar	Geniş Zaman -(E/ĭ) r Yeterlik -(y) Ebil- /-(y) EmE Geniş Zaman (hikâye kipi) -(E/ ĭ)rdĭ (< -(E/ĭ)r idi)

	Geniş zaman (rivayet kipi)
	-(E/İ)rmiş (< - (E/İ)r imiş)
10. Ünite: Medya	Adlaştırma mE, -mEk, -(y)İş
	Adlaştırma (+iyelik)+Durum –mE / -mEk /-(y)İş (+iyelik) + durum
	Dolaylı anlatım (emir kipi) "...” / -Me
11. Ünite: Sağlıklı Bir Yaşam	Ulaçlar -(y)İp / -mEdEn
	Ulaçlar -(y) ErEk
	Ulaçlar -(y)E...-(y)E
12. Ünite: Yolculuk	Ulaçlar -mE(+iyelik) için / -mEk için
	Ulaçlar -mEk üzere
	Bağlaçlar çünkü bu nedenle, bu yüzden

Kitapta ilk olarak, ünitelerin içinde belirtilmemesine rağmen alfabe ve sayılar konuları yer almıştır. Ardından çoğulluk tablosu ile çoğul eklerinin kullanımı tablo ile verilmiştir.

Konuların sırası ve içeriklerinin dil bilgisi ile olan ilişkisine bakıldığında (EK-1), ADP’de yer alan dil bilgisel doğruluk düzeyine uygun olarak hazırlandığı söylenebilir. Öğrencilerden beklenen dil bilgisi yeterlilikleri, A1 seviyesi için: “Öğrenilmiş repertuarda yer alan birkaç basit dil bilgisi yapısının ve cümle modelleri üstünde sınırlı bir hâkimiyet gösterir.” ve A2 seviyesi için: “Basit yapıları doğru olarak kullanır, ama hâlâ sistematik temel hatalar yapmaya devam eder – örneğin zamanları karıştırmaya meyillidir, yine de ne söylemek istediği genellikle açıktır.” şeklinde ifade edilen bilgiler kitapta karşılanmaktadır.

4.1.2.2. Dil Bilgisi Konularının Öğrenen Düzeyine Uygunluğu

Avrupa Dil Portfolyosu’nun A1 ve A2 seviyeleri için belirlediği dil düzeylerine yönelik beklentilere bakıldığında, A1 seviyesindeki öğrenciler için beklentiler: “Somut çeşitlerdeki ihtiyaçlarına yardımcı olan temel ibareleri ve her gün kullanılan deneyimleri anlayabilir. Kendisini ve diğerlerini tanıtabilir. Bir kişinin nerede

yaşadığı, tanıdığı insan ve sahip olduğu şeyler gibi basit detayları sorup cevaplayabilir. Bir kişi yavaşça konuştuğunda onunla etkileşim kurabilir ve yardımcı olabilir.” şeklinde ifade edilirken A2 seviyesindeki beklentiler: “Çok temel aile bilgilerini, alışveriş, bölgesel coğrafya ve işle ilgili cümleleri ve sık kullanılan deyimleri anlamlandırabilir. Basit ve rutin görevler içinde iletişim kurabilir ve tanıdık, rutin sorunlarla ilgili direkt bilgi değişimi yapabilir. Kendi geri görünümüyle ilgili görüşünü basit terimlerle anlatabilir, çevresini ve ihtiyaçlarını tanımlayabilir.” olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda Ek-1’e bakıldığında; incelenen kitapta yer alan ikinci ünitenin konuları (Ne yapıyorsunuz?/ Nereden nereye?/ Saatler) günlük deneyimleri, birinci ünitenin konuları (Tanışma/Ne? Kim? Neresi?) tanışma ve tanıştırmayı, üçüncü ünitenin konuları (Ailem ve Arkadaşım/ Evimi ve Semtimiz/ Şehirler) çevre ile ilgili bilgileri içermektedir. Dolayısıyla A1 düzeyindeki öğrenciler için beklentiler kitapta karşılanmaktadır.

A2 seviyesi için konuların öğrenen düzeyine uygunluğuna baktığımızda ise; altıncı ünitenin konuları (Sayın Yetkili/ Başımız Dertte/ Yardım İstiyorum) iş hayatı ile ilgili kavramları destekleyici niteliktedir. Yine Ek-1’den hareketle A2 seviyesi için öğrenen düzeyine uygun konuların kitapta yer aldığını söylemek mümkündür.

4.1.2.3. Dil Bilgisi Konularının Günlük Hayatta Kullanılabilirliği

Yabancı dil öğrenenler için hedef dilin dil bilgisi öğretiminde, öncelikli ihtiyaçların başında öğrenilen bilgilerin günlük hayatta uygulanıp uygulanamayacağı gelmektedir. A1 ve A2 seviyesindeki öğrencilerden basit dil bilgisi yapılarını bilmeleri ve cümle yapıları üzerinde sınırlı bir hâkimiyet kurmaları beklenmektedir. Bu açıdan ders kitabına baktığımızda öncelikle dil bilgisi konularını içeren ünitelerde; isim cümleleri, haber kipleri, hâl ekleri, edatlar, bağlaçlar, iyelik ekleri, ad tamlamaları, emir kipleri, istek kipleri ve zarflar gibi Avrupa Dil Portfolyosu’nun hedeflerini gerçekleştiren içeriklere yer verilmiştir. A1 ve A2 seviyesini başarılı bir şekilde tamamlayan öğrencilerin edindikleri dil birikimini günlük hayatta sınırlı seviyede kullanabileceği varsayılmaktadır.

4.1.2.4. Dil Bilgisi Konuları ve Etkinlikler Arasındaki Uyum

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı’nda yer alan dil bilgisi konuları ve etkinlikler arasındaki uyumu tablo halinde şu şekilde sunabiliriz:

Tablo 4.2.: Dil Bilgisi Konuları ve Etkinliklerin Uyumu

Ünite Adı	Dil Bilgisi Konularıyla Uyumlu Olan Etkinlik Sayısı	Dil Bilgisi Konularıyla Uyumlu Olmayan Etkinlik Sayısı	Toplam
1. Ünite: Merhaba	31	2	33
2. Ünite: Günlük Hayat	29	0	29
3. Ünite: Yakın Çevremiz	25	0	25
4. Ünite: Zaman Geçiyor	32	0	32
5. Ünite: Afiyet Olsun	28	0	28
6. Ünite: Bürokrasi Her Yerde	27	0	27
7. Ünite: Gelecek De Gelecek Bir Gün	34	0	34
8. Ünite: Rivayet Odur Ki	24	0	24
9. Farklı Dünyalar	29	1	30
10. Medya	25	0	25
11. Sağlıklı Bir Yaşam	35	0	35
12. Yolculuk	29	1	30

Tablo 4.2.'ye bakıldığında birinci, dokuzuncu ve on ikinci ünitelerin dışında kalan ünitelerin etkinlikleri ile dil bilgisi konuları arasında bir uyumdan söz etmek mümkündür. Birinci ünitenin on üç numaralı etkinliğinde (Resim 4.1.) soru eki (-mI/-mU) daha önce verilmemiş ancak etkinliğin içerisinde yer almıştır. Ayrıca yine aynı

ünitede bulunan otuz bir numaralı etkinlikte (Resim 4.2.) bulunan görselin, etkinliği destekleyici nitelikte olmadığı kanaatine varılmıştır.

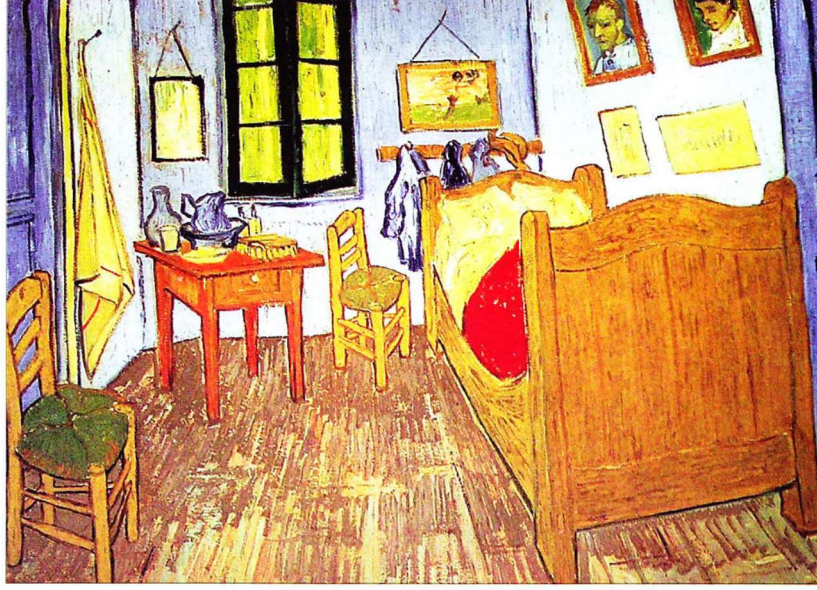
Resim 4.1.: Birinci Ünitinin On Üç Numaralı Etkinliği

13 Tamamlayalım

1. Sınıf temiz *mi* ? Evet, *sınıf temiz* .
2. O doktor _____ ? Hayır, _____ .
3. Şurası banka _____ ? Evet, _____ .
4. O gözlük _____ ? Hayır, _____ .
5. Bugün hava sıcak _____ ? Hayır, _____ .
6. İstanbul büyük _____ ? Evet, _____ .
7. Deniz soğuk _____ ? Evet, _____ .
8. Yemek lezzetli _____ ? Evet, _____ .
9. Parti eğlenceli _____ ? Evet, _____ .
10. Konser kalabalık _____ ? Hayır, _____ .
11. Bugün pazar _____ ? Hayır, _____ .
12. Burası ev _____ ? Hayır, _____ .
13. Paris bir şehir _____ ? Evet, _____ .
14. Murat doktor _____ ? Evet, _____ .
15. Erol öğretmen _____ , doktor _____ ?
Erol, _____ .
16. Kütüphane burası _____ ? Evet, _____ .
17. O bir sözlük _____ ? Evet, _____ .
18. Öğretmen o _____ ? Hayır, _____ .
19. Çocuk hasta _____ ? Evet, _____ .
20. Müdür Mine Hanım _____ ? Hayır, _____ .

Resim 4.2.: Birinci Ünitinin Otuz Bir Numaralı Etkinliği

31 Resme bakalım, yanıtlayalım

1. Burası ne?
_____
2. Burada yatak var mı?
_____
3. Masada bardak var mı?
_____
4. Duvarda tablo var mı?
_____
5. Odada kaç sandalye var?
_____
6. Masada neler var?
_____
7. Havlu nerede?
_____
8. Duvarlarda neler var?
_____

Dokuzuncu ünitenin yirmi sekiz numaralı etkinliğinde (Resim 4.3.) daha önce verilmemiş bağlaç yapıları yer almaktadır.

Resim 4.3.: Dokuzuncu Ünitinin Yirmi Sekiz Numaralı Etkinliği

28 Yerleştirilim

hem...hem (de) • belki ... belki (de)
ya ... ya (da) • ne ... ne (de)

1. Seni anlayamıyorum. hem "Diyetteyim" diyorsun hem pasta yiyorsun.
2. Bu yaz _____ Keme'ye _____ Kaş'a giderim; henüz karar vermedim.
3. Burcu'ya kırgınım. Hastalığımda _____ telefon etti _____ ziyaretime geldi.
4. _____ o _____ ben! Kararını ver!
5. Akşama sana _____ uğram _____ uğramam. Şimdi bilmiyorum.
6. Bugün neyin var? _____ konuşuyorsun _____ gülüyorsun. Hasta mısın?
7. _____ doğru dürüst yemeğini ye _____ sofradan kalk.
8. Dün _____ kar _____ yağmur yağdı.
9. Kızım _____ mühendis _____ doktor olmak istiyor.
10. Ahmet son zamanlarda derslerini çok ihmal ediyor. _____ ödev yapıyor _____ kompozisyon yazıyor.

Yine on ikinci ünitenin yirmi dört numaralı etkinliğinde (Resim 4.4.) ilk defa verildiği ifade edilen bağlaç yapıları bulunmaktadır. Ancak bunların içerisinde bulunan “çünkü” bağlacı daha önce bir etkinlikte (Resim 4.5.) kullanılmıştır.

Resim 4.4.: On İkinci Ünitenin Yirmi Dört Numaralı Etkinliği

BAĞLAÇLAR		çünkü, bu nedenle, bu yüzden	
Tümce		Tümce	Örnekler
Telefon numarasını bilmiyorum.	Çünkü	Çalışmadı.	Onu arayamam. Çünkü telefon numarasını bilmiyorum.
Başarılı olamadı.	Bu nedenle	Telefon numarasını bilmiyorum.	Telefon numarasını bilmiyorum. Bu nedenle onu arayamam.
Daha sağlıklı olmak istiyor.	Bu yüzden	Daha sağlıklı olmak istiyor.	Başarılı olamadı. Çünkü çalışmadı.
Çalışmadı.		Bugün çok meşguldü.	Çalışmadı. Bu nedenle başarılı olamadı.
Bugün çok meşguldü.		Başarılı olamadı.	Spor yapıyor. Çünkü daha sağlıklı olmak istiyor.
Onu arayamam.		Onu arayamam.	Daha sağlıklı olmak istiyor. Bu nedenle spor yapıyor.
Spor yapıyor.		Spor yapıyor.	Bugün çok meşguldü. Bu nedenle onu yarın ziyaret edeceğim.
Onu ziyaret edeceğim.		Onu yarın ziyaret edeceğim.	Onu yarın ziyaret edeceğim. Çünkü bugün çok meşguldü.
			Spor yapıyor. Bu nedenle daha sağlıklı yaşamak istiyor.

Resim 4.5.: “Çünkü” Bağlacı

18 Nedenini açıklayalım

Nerede Yaşamak İstiyorum?

- Köyde yaşamak istiyorum. Çünkü _____
- _____
- _____
- _____
- Şehirde yaşamak istiyorum. Çünkü _____
- _____
- _____
- _____

4.1.2.5. Bir Seferde Tek Bir Dil Bilgisi Yapısını Verme

Kitapta yer alan dil bilgisi konularına ve etkinliklerine bakıldığında, tüm yapılar bir seferde verilmiştir. Dil öğrenmeye yeni başlayan öğrencilerin düzeyleri düşünüldüğünde, bir seferde tek bir dil bilgisi yapısının verilmesi öğrenme karmaşasını ortadan kaldırmıştır.

4.2. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının İncelenmesi

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitapları A1 ve A2 seviyesi için tek kitapta değil, iki kitapta verilmiştir. A1 seviyesinde altı ünite, A2 seviyesinde de altı ünite olarak A seviyesi toplan on iki üniteden oluşmaktadır. Her bir ünite kendi içerisinde üç konu içerecek şekilde tasarlanmıştır. Bunlara ek olarak dört temel dil becerisi olan okuma, konuşma, yazma ve dinleme etkinliklerine ek olarak dil bilgisi konularına da yer verilmiştir. Verilen bu beş başlık da yine kendi içerisinde üç konu içerecek şekilde hazırlanmıştır.

A1 ve A2 seviyesi kitapları, Avrupa Ortak Dil Kriterleri'nde belirlenen dil düzeyleri baz alınarak düzenlenmiş ve iletişim odaklı, öğrenci merkezli yaklaşım temelinde hazırlanmıştır. Her ünite hazırlık çalışmaları, okuma, ya siz, dil bilgisi, dinleme, konuşma ve yazma; ünite sonlarında da kültürden kültüre, sınıf dili, eğlenelim öğrenelim, neler öğrendik, öz değerlendirme, kelime listesi bölümleri yer almaktadır.

4.2.1. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının İzlenesi

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitapları incelendiğinde ünite başlıklarının gündelik hayatta karşımıza çıkabilecek kavramlardan ve işlevlerden seçilmiş olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu kısımda kavramsal – işlevsel bir izlenec vardır. Konuların dört temel dil becerisi üzerinden verilmesi ve dil bilgisi konularının kolaydan zora doğru işlenmesi, yapısal ve beceriye dayalı izlencelerin dikkate alındığını göstermektedir. Bu yüzden İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarında kavramsal – işlevsel, yapısal ve beceriye dayalı olmak üzere üç izlenec türünün yer aldığını söylemek mümkündür.

4.2.2. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının Verilen Ölçütlere Göre İncelenmesi

4.2.2.1. Dil Bilgisi Konularının Veriliş Sırası

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarında yer alan konuların sırası şu şekildedir:

Tablo 4.3.: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının Dil Bilgisi Konuları

Üniteler	Konular
1. Ünite: Merhaba (A1)	A. Türk alfabesi B. Bu-şu-o Kim?-Ne? Çoğul eki (-lAr) Soru eki (mI) Burası neresi?
2. Ünite: Nerede? (A1)	A. Bulunma durumu (-DA) Var-yok B. Sayılar Kaçınıcı? C. İsim cümleleri
3. Ünite: Ne Yapıyorsun? (A1)	A. Şimdiki zaman B. Yönelme durumu -(y)A Uzaklaşma durumu (-DAn) C. -mAk istemek
4. Ünite: Benim Dünyam (A1)	A. İyelik ekleri B. Ülke, milliyet, dil adları C. Kendi, hep Belirtme durumu -(y)I
5. Ünite: Zaman Zaman (A1)	A. Saatler -DAn -(y)A kadar B. -DAn önce/-DAn sonra -mAdAn önce/-Dİktan sonra C. -DAn beri / -Dİr

---

6. Ünite: Çevremiz ve Biz (A1)	A. İsim tamlamaları B. -ki eki C. Karşılaştırma (daha, en)
1. Ünite: Gezelim Görelim (A2)	A. Emir kipi B. İstek kipi C. Yapım ekleri (-II, -sIz, -IIk)
2. Ünite: Haberiniz Olsun (A2)	A. Belirli geçmiş zaman B. İsim cümlelerinde belirli geçmiş zaman Bağlaçlar (çünkü, bu sebeple, bu nedenle) C. Vasıta eki (ile)
3. Neler Olacak? (A2)	A. Gelecek zaman B. İsim cümlelerinde gelecek zaman C. Karşılaştırma (gibi, kadar)
4. Evvel Zaman İçinde (A2)	A. Belirsiz geçmiş zaman B. Pekışti rme sıfatları Küçültme ekleri (-CIk, -CA, -cAğIz) C. Doğrudan anlatım (diye) Bağlaçlar (hem hem, ne ne, ya ya)
5. Ne Olur Ne Olmaz (A2)	A. Geniş zaman B. Rica etme C. -DIr eki
6. Neler Yapabilirsiniz? (A2)	A. Yeterlilik fi ili (-(y)Abil) B. Yeterlilik fi ili fonksiyonları C. Zarf-fi iller (-(y)Ip,-mAdAn)

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitapları'nın dil bilgisi konularına bakıldığında, ana dili latin alfabesi temelli olmayan öğrenciler için öncelikle alfabe öğretimiyle başlandığı görülmektedir. Konular veriliş sırasına göre

kolaydan zora doğru sıralanmıştır. Bununla doğru orantılı olarak ünitelerin temalarında da yine özelden genele ya da bireyden çevreye doğru genişleyen bir halka şeklinde hazırlandığı görülmektedir. Bu tespitler doğrultusunda kitaplarda yer alan dil bilgisi konularının öğrencilerden beklenen dil bilgisi yeterlilikleri kapsamında, Avrupa Dil Portfolyosu'nda belirtilen "...birkaç basit dil bilgisi yapılarının ve cümle modelleri üstünde sınırlı bir hâkimiyet gösterir." ve "Basit yapıları doğru olarak kullanır, ama hâlâ sistematik temel hatalar yapmaya devam eder – örneğin zamanları karıştırmaya meyillidir, yine de ne söylemek istediği genellikle açıktır." şeklindeki ifadelerle örtüştüğü söylenebilir.

4.2.2.2. Dil Bilgisi Konularının Öğrenen Düzeyine Uygunluğu

Avrupa Dil Portfolyosu'da A1 ve A2 seviyeleri için belirlenen dil düzeylerine yönelik beklentilere bakıldığında, A1 seviyesinde: "Somut çeşitlerdeki ihtiyaçlarına yardımcı olan temel ibareleri ve her gün kullanılan deyimleri anlayabilir. Kendisini ve diğerlerini tanıtabilir. Bir kişinin nerede yaşadığı, tanıdığı insan ve sahip olduğu şeyler gibi basit detayları sorup cevaplayabilir. Bir kişi yavaşça konuştuğunda onunla etkileşim kurabilir ve yardımcı olabilir." şeklinde kazanımlar mevcuttur. A2 seviyesindeki beklentiler ise: "Çok temel aile bilgilerini, alışveriş, bölgesel coğrafya ve işle ilgili cümleleri ve sık kullanılan deyimleri anlamlandırabilir. Basit ve rutin görevler içinde iletişim kurabilir ve tanıdık, rutin sorunlarla ilgili direkt bilgi değişimi yapabilir. Kendi geri görünümüyle ilgili görüşünü basit terimlerle anlatabilir, çevresini ve ihtiyaçlarını tanımlayabilir." olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla Ek-2'ye bakıldığında, konu dağılımı ve ünite içeriklerinin Türkçe öğrenen yabancıların düzeylerine uygun bir şekilde yerleştirildiği söylenebilir.

4.2.2.3. Dil Bilgisi Konularının Günlük Hayatta Kullanılabilirliği

A1 ve A2 seviyelerinin tamamlayan öğrencilerden basit dil bilgisi yapılarını bilmeleri ve cümle yapıları üzerinde sınırlı bir hâkimiyet kurmaları beklenmektedir. A seviyesini başarılı bir şekilde tamamlayan bir dil öğrencisinin zaman bildiren eklere hâkim olacağı varsayıldığından, basit cümleler kurarak ve bazen de cümleleri nesne ve tümleçlerle destekleyerek günlük konuşma dilinde kısıtlı kelime hazinesiyle temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde dil kullanım alanına sahip olması beklenir. Bu nitelikler kapsamında bakıldığında İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının dil bilgisi konu dağılımı yukarıda ifade edilen ihtiyaçları karşılayabilecek

düzeydedir. Dolayısıyla bu kitapların günlük hayatta kullanılabilir olması açısından yeterli olduğunu söylenebilir.

4.2.2.4. Dil Bilgisi Konuları ve Etkinlikler Arasındaki Uyum

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarında yer alan dil bilgisi konuları ve etkinlikler arasındaki uyum tablo hâlinde şu şekilde verilebilir:

Tablo 4.4.: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Konuları ve Etkinliklerin Uyumu

Ünite Adı	Dil Bilgisi Konularıyla Uyumlu Olan Etkinlik Sayısı	Dil Bilgisi Konularıyla Uyumlu Olmayan Etkinlik Sayısı	Toplam
1. Ünite: Merhaba (A1)	25	0	25
2. Ünite: Nerede? (A1)	27	0	27
3. Ünite: Ne Yapıyorsun? (A1)	33	0	33
4. Ünite: Benim Dünyam (A1)	34	0	34
5. Ünite: Zaman Zaman (A1)	32	0	32
6. Ünite: Çevremiz ve Biz (A1)	29	0	29
1. Ünite: Gezelim Görelim (A2)	37	1	38

2.	Ünite: Haberiniz Olsun (A2)	34	0	34
3.	Neler Olacak? (A2)	33	0	33
4.	Evvel Zaman İçinde (A2)	29	0	29
5.	Ne Olur Ne Olmaz (A2)	29	0	1
6.	Neler Yapabilirsiniz? (A2)	31	0	31

Yukarıdaki tablo incelendiğinde İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 ve A2 Ders Kitaplarında bir istisna dışında dil bilgisi konuları ile etkinlikler arasında uyumsuzluğun bulunmadığı görülmektedir. A2 kitabında birinci ünitenin ikinci bölümünde iki numaralı etkinlikte istek kipi konusu ele alınmıştır. Kitaptaki bilgiye göre (Resim 4.6.) istek kipinin sadece 1. tekil ve 1. çoğul şahıs çekimleri mevcuttur. Ancak konuyla ilgili Türkçe dil bilgisi kaynak kitaplar incelendiğinde diğer tekil ve çoğul şahıslara ait çekimlerin de olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu dil bilgisi başlığında verilen bilgiler hatalı ve eksiktir.

Resim 4.6.: Dil Bilgisi Notu

DİL BİLGİSİ

İstek Kipi (Optative Mood)

Bir isteği, bir dileği anlatmak için kullanılır. İstek kipi genellikle 1. tekil (ben) ve 1. çoğul (biz) şahıslarda kullanılmaktadır. Günümüzde istek kipi, 2. ve 3. şahıslarda (sen, siz, o, onlar) kullanılmamaktadır.

الصيغة الإلزامية وهي تفيد الأمر والطلب بلطف لعمل الفعل كما تعبر عن الرغبة أيضاً وتستخدم مع الضميرين (انا ، نحن) ولا تستخدم مع الضمائر (انت،انتم،هو،هم) في اللغة التركبية الحديثة .

	Olumlu	Olumsuz	Olumlu Soru	Olumsuz Soru
Ben	geleyim	gelmeyeyim	geleyim mi	gelmeyeyim mi
Sen	-	-	-	-
O	-	-	-	-
Biz	gelelim	gelmeyelim	gelelim mi	gelmeyelim mi
Siz	-	-	-	-
Onlar	-	-	-	-

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarında verilen dil bilgisi başlıklarına ek olarak dil öğrencisi için birtakım notlar yer almaktadır. Bu notlardan ikisinde yine uyumsuzluk tespit edilmiştir. Resim 4.6.'da çoğul ekinin anlatımına dair bir not yer almaktadır. Bu notta yer alan bilgilere bakıldığında öğrencilerin henüz öğrenmediği varsayılan “miktar sıfatları”na dair bir uyarı yer almaktadır. Bu konuyu henüz öğrenmeyen bir öğrencinin verilen notu da tam olarak anlayabilmesi mümkün olmayabilir.

Resim 4.7.: Dil Bilgisi Notu

1. NOT: Sayılarla ve miktar bildiren sıfatlarla birlikte kullanılan isimlerde çoğul eki kullanılmaz.

When used with numbers, nouns do not take the plural suffix but are used in the singular form, as the amount is already indicated by the number (in contrast to English).

üç çocuk   az kişi
iki kalem   çok insan
beş bardak   birkaç öğrenci

2. NOT: Son hecelerinde “a, o, u” bulunan bazı yabancı kelimeler, “-ler” ekini alırlar.

Certain words of foreign origin are the exception and are followed by “-ler” as the plural suffix, despite having “a, o or u” as the last vowel.

saatler   roller   meşguller
hayaller   alkoller   petroler
haller   semboller   kalpler
seyahatler   misaller   idealler

Her ünitenin sonunda yer alan kelime listelerine dair bir eleştiride bulunmak da mümkündür. Konu seçimi öğrenci düzeyine uygun olduğu için bu kelimeleri öğrencilerin öğrenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ancak kelimelerin seçiminde izlenen yola dair kitaplarda herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Piyasada A1 ve A2 temel düzeyinde pek çok kitap olduğu göz önünde bulundurulduğunda kelime

seçimlerinde de bir birlik olmadığı, aynı zamanda Avrupa Dil Portfolyosu'nda da bu iki düzey için belirlenen bir kelime listesinin mevcut olmadığı bilinmektedir. Dolayısıyla kelime listesinde yer alan kelimelerin bu A1 ve A2 düzeyine ne derecede uygun olduğunu tespit etmek de eldeki veriler ışığında pek mümkün değildir (Resim 4.8.).

Resim 4.8.: Kelime Listesi

KELİME LİSTESİ		
İSİMLER	FİLLER	KELİME LİSTESİ bölümünde; her bir üniteye yer alan kelimeler öğrencilerin kelime öğreniminde kolaylık sağlanması amacıyla isimler, fiiller ve kalıp ifadeler başlıkları altında sıralanmıştır. Konu seçimi, öğrencilerin dil düzeylerine uygun yapıldığından konularda yer alan bu kelimeleri öğrencinin öğrenmesi gerekmektedir.
abla	almak	
ağabey	dans etmek	
ağız	çalmak	
aile	hissetmek	
amca	yazmak	
anadil	göndermek	
anahtar	oyunmak	
anaokulu		

4.2.2.5. Bir Seferde Tek Bir Dil Bilgisi Yapısını Verme

Kitapta yer alan dil bilgisi konularında ve etkinliklerde tüm yapılar bir seferde verilmiştir. Sezdirme yönteminin kullanıldığı kısımlarda iki dil bilgisi unsuruna rastlanılsa da hedef bilginin dışına çıkılmamıştır. Dil öğrenmeye yeni başlayan öğrenci düzeylerinde (A1-A2), bir seferde tek bir dil bilgisi yapısının verilmesi öğrenme karmaşasını ortadan kaldırabilmektedir.

4.3. Yabancılar İçin Türkçe A1 - A2 Ders Kitaplarının İncelenmesi

Yabancılar İçin Türkçe A1 ve A2 Ders Kitapları, Gazi Üniversitesi bünyesinde bulunan Türkçe Öğretim Merkezi tarafından hazırlanmıştır. Set hâlinde; A temel düzey, B orta düzey ve C ileri düzey şeklinde sınıflanan kitapların ön sözünde belirtildiği üzere Avrupa Dil Portfolyosu'na uygun şekilde hazırlandığı ifade edilmektedir. A temel seviyesinde iki kitap bulunmaktadır. Hem ilk kitap (A1) hem de ikinci kitap (A2) beşer üniteye ayrılmıştır.

4.3.1. Yabancılar İçin Türkçe A1 - A2 Ders Kitaplarının İzlencesi

A1-A2 ders kitapları hazırlanırken konuların seçiminde ve sıralanışında iletişim odaklı ve kavramları öne çıkaran bir yaklaşım izlenmiştir. Kitapta yer alan metinler anlama, yazma, konuşma, dil bilgisi bölümlerine ait etkinliklerle desteklenmiştir. İçerik olarak konular somuttan soyuta, bireyin yakınından uzağına tasvir edecek şekilde sıralanmıştır. Ünitelerdeki konuların içerikleri oluşturulurken Türkçenin gündelik yaşamda gerekliliğı ve birbirleriyle olan ilişkileri göz önünde bulundurulmuştur. Böylece öğrencilerin; birbiriyle ilişkili sözcük ve kavramları bir arada öğrenirken, gündelik hayatta kendilerine en gerekli sözcük ve kalıpları öncelikli olarak öğrenmeleri amaçlanmıştır. Bu nedenle, Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti A1-A2 Kitabı kavramsal-işlevsel ve yapısal bir izlenceye uygun olarak hazırlanmıştır diyebiliriz.

4.3.2. Yabancılar İçin Türkçe A1 - A2 Ders Kitaplarının Belirlenen Ölçütlere Göre İncelenmesi

4.3.2.1. Dil Bilgisi Konularının Veriliş Sırası

Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının konu sıralaması şu şekildedir:

Tablo 4.5.: Yabancılar İçin Türkçe A1 - A2 Ders Kitaplarının Konu Dağılımı

Üniteler	Konular
1. Ünite: Merhaba (A1)	Ünlüler-ünsüzler Kalın,ince ünlülerin sınıflandırılması Sert ve yumuşak ünsüzlerin sınıflandırılması Büyük ünlü uyumu (a,ı,o,u > a,ı,o,u; e,i,ö,ü > e<i,ö,ü) Şahıs zamirleri (ben, sen, o...) Çokluk eki (-lar/ -ler) Ek fiilin geniş zamanı (olumlu-olumsuz)
2. Ünite: Nerede, Ne Zaman, Nasıl? (A1)	Ünsüz uyumu Ünsüz yumuşaması

	Sert ünsüzlerin sınıflandırılması (p,ç,t,k...)
	Sert ünsüz benzeşmesi kuralı (p,ç,t,k > b,c,d,g)
	Özel ve cins isimler
	Şimdiki zaman (olumlu, olumsuz, olumlu soru, olumsuz soru)
	Hâl eki (-de)
	Yardımcı ünsüzler (y,ş,s,n)
	Bağlaç “Ve”
3. Ünite: Dikkat! (A1)	İsim tamlaması
	Hâl eki (-a,-e)
	Ek fiilin geniş zamanı (olumlu-soru)
	Geniş zaman (olumlu)
	Kesme işareti (‘)
4. Ünite: Teknik İşlemler (A1)	Geniş zaman (olumsuz-olumlu soru ve olumsuz soru)
	Yükleme eki (-i)
	Edat ve Bağlaç “ile”
5. Ünite: Nasıl Giderim? (A1)	Ayrılma hali (-den)
	Soru zamirleri (nereye, nerede, nereden)
	Soru Zarfı (Niçin?)
1. Ünite: Haberin Var Mı? (A2)	Yeterlik Fiilinin Geniş Zamanı (Olumlu-Olumsuz-Soru-Olumsuz soru)
	Cümle Bağlaçları (Çünkü, Fakat, Ama)
	Soru Sıfatı (Hangi?)
	Sayılar-Sıra sayıları
2. Ünite: Bu Benim Dünyam (A2)	Görülen geçmiş zaman (olumlu, olumsuz, olumlu-soru, olumsuz-soru)
	Niteleme sıfatları (güzel, iyi...)
3. Ünite: Durma, Keşfet! (A2)	Zaman zarfları (Dün, geçen gün...)
4. Hayatı Öğreniyoruz (A2)	Ek fiilin görülen geçmiş zamanı

	Ek fiilin öğrenilen geçmiş zamanı
	Sayı sıfatları (asıl sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları)
	Soru sıfatları (Ne kadar?, Kaç?)
5. Okuyalım ve Öğrenelim (A2)	Öğrenilen geçmiş zaman (olumlu-soru, olumsuz soru)
	Belirsizlik zamiri (Herkes, hepsi, bazıları, kimisi, bir çoğunu, hiç biri...)

Konuların sırası ve içeriklerinin dil bilgisi ile olan ilişkisine, Avrupa Dil Portfolyosu'nda yer alan dil bilimsel doğruluk düzeyine ve öğrenciler için edinilmesi gereken kazanımlara uygun olarak hazırlandığı söylenebilir. Öğrencilerden beklenen dil bilgisi yeterlilikleri, A1 seviyesi için: “Öğrenilmiş repertuarda yer alan birkaç basit dil bilgisi yapılarının ve cümle modelleri üstünde sınırlı bir hâkimiyet gösterir.” ve A2 seviyesi için: “Basit yapıları doğru olarak kullanır, ama hâlâ sistematik temel hatalar yapmaya devam eder – örneğin zamanları karıştırmaya meyillidir, yine de ne söylemek istediği genellikle açıktır.” şeklinde ifade edilen bilgiler kitapta karşılanmaktadır. Bu kitaplara göre A seviyesini başarılı olarak bitiren bir öğrenci, günlük dilde basit bir şekilde rahatlıkla iletişim kurmasına yardımcı olacak zaman eklerini; sıfat, zarf ve bağlaç türlerini öğrenebilmektedir.

4.3.2.2. Dil Bilgisi Konularının Öğrenen Düzeyine Uygunluğu

Avrupa Dil Portfolyosu'nun A1 ve A2 seviyeleri için belirlediği dil düzeylerine yönelik beklentilere bakıldığında, A1 seviyesindeki öğrenciler için beklentiler: “Somut çeşitlerdeki ihtiyaçlarına yardımcı olan temel ibareleri ve her gün kullanılan deneyimleri anlayabilir. Kendisini ve diğerlerini tanıtabilir. Bir kişinin nerede yaşadığı, tanıdığı insan ve sahip olduğu şeyler gibi basit detayları sorup cevaplayabilir. Bir kişi yavaşça konuştuğunda onunla etkileşim kurabilir ve yardımcı olabilir.” şeklinde ifade edilirken A2 seviyesindeki beklentiler: “Çok temel aile bilgilerini, alışveriş, bölgesel coğrafya ve işle ilgili cümleleri ve sık kullanılan deyimleri anlamlandırabilir. Basit ve rutin görevler içinde iletişim kurabilir ve tanıdık, rutin sorunlarla ilgili direkt bilgi değişimi yapabilir. Kendi geri görünümüyle ilgili görüşünü basit terimlerle anlatabilir, çevresini ve ihtiyaçlarını tanımlayabilir.” olarak

belirlenmiştir. Bu kapsamda Yabancılar İçin Türkçe A1 ve A2 düzeyindeki ders kitaplarının ünite başlıklarına, dil bilgisi konularına ve etkinliklere bakıldığında Avrupa Dil Portfolyosu'nda belirtilen hedeflere (A temel düzeyinde başarılı olmaları halinde) sahip olmaları beklenmektedir. Tablo 4.5.'te verilen dil bilgisi konuları öğrencilerin amaca yönelik dil bilgisi öğrenimini gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktadır.

4.3.2.3. Dil Bilgisi Konularının Günlük Hayatta Kullanılabilirliği

Yabancı dil öğrenenler için hedef dilin dil bilgisi öğretiminde, öğrencilerin edindikleri bilgileri günlük yaşamlarında uygulamaya koyup koyamayacakları önemli noktalardan biridir. Sınıf ortamında öğrenilen bilgilerin dil öğrencileri tarafından sınıf dışında aktif olarak kullanabilmeleri, kitapta yer alan dil bilgisi öğretiminin başarılı olduğunun da göstergesidir.

A1 ve A2 seviyesindeki öğrencilerden basit dil bilgisi yapılarını bilmeleri ve cümle yapıları üzerinde sınırlı bir hâkimiyet kurmaları beklenmektedir. Ders kitaplarına baktığımızda da dil bilgisi konularını içeren ünitelerde; isim cümleleri, haber kipleri, hâl ekleri, edatlar, bağlaçlar, iyelik ekleri, ad tamlamaları ve zarflar gibi Avrupa Dil Portfolyosu'nun hedeflerini gerçekleştiren içeriklere yer verilmiştir. A1 ve A2 seviyesini başarılı bir şekilde tamamlayan öğrencilerin edindikleri dil birikimini günlük hayatta sınırlı seviyede kullanabileceği varsayılmaktadır. Dolayısıyla Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitaplarının öğrenciler açısından günlük hayattaki kullanıma uygun olduğunu söylemek mümkündür.

4.3.2.4. Dil Bilgisi Konuları ve Etkinlikler Arasındaki Uyum

Yabancılar İçin Türkçe A1 ve A2 Ders Kitaplarında dil bilgisi konuları ile etkinlikler arasında tespit edilen birkaç istisna dışında uyum olduğu söylenebilir. Uyumsuz olarak nitelendirilen kısımlar şu şekilde sıralanabilir:

- A1 ders kitabında verilen ses olaylarına dair dil bilgisi kuralları, Türkçeyi ana dil olarak öğrenen bir bireye verilecek düzeyde hazırlanmıştır. Bu konuların daha basit şekilde ve daha çok örnekle verilmesi yabancılar dil öğretimi açısından önemlidir. Dil öğretiminde amaç, öğrenciyi çok fazla dil bilgisi kuralına sevk etmeden, günlük hayattaki kullanımları sezdirerek çabuk ve kolay iletişim kurmayı sağlamak olmalıdır.

- Dördüncü üniteye yer alan belirtme hâl ekinin öğretiminde, konu başlığında “yükleme hâli”, altında yer alan tabloda ise “belirtme hâli” şeklinde iki terim kullanılmıştır. Bu şekildeki dil bilgisi yapılarının öğretiminde terim birliğinin olmaması öğrenci için öğrenme zorluğu yaratabilir. Dolayısıyla bir dil bilgisini ifade eden terimlerden sadece birinin seçilip tüm kitap boyunca o terimin kullanılması daha sağlıklı olacaktır.

- Ders kitabının birinci ve üçüncü ünitelerinde ek fiilin olumlu-olumsuz ve olumlu soru çekimlerine yer verilmiş; ancak olumsuz soru biçimine yer verilmemiştir. Dolayısıyla bu konuda da bir eksiklik söz konusudur.

- Dil öğretiminde dil bilgisi öğretimi amaç değil araçtır. Ancak ders kitabındaki bazı alıştırmalarda bu hususun arka plana atıldığı görülmektedir. Öğrencinin günlük hayattaki iletişim becerisini geliştirmeyi amaçlayan alıştırmalardan ziyade dil bilgisi kural ve yapılarını ezberletmeyi amaçlayan alıştırmalara yer verilmiştir. Örneğin sayfa 119’da:

Aşağıdaki cümlelerde isim tamlamalarının altını çiziniz. Tamlamaların çeşidini yazınız.

“Ailece dayısının yanına yerleştiler.” Şeklinde verilen etkinlikte bu durumun daha belirgin olduğunu görmekteyiz.

4.3.2.5. Bir Seferde Tek Bir Dil Bilgisi Yapısını Verme

Kitapta yer alan dil bilgisi konuları ve etkinlikler incelendiğinde, tüm yapıların “genel itibarla” bir seferde verildiği söylenebilir. Ancak bu konuda da istisna mevcuttur. Bir önceki başlıkta verildiği üzere, ek fiilin öğretiminde, ek fiilin olumsuz soru biçimine yer verilmemiştir. Bu durum verilen dil bilgisi yapısının tek seferde ancak eksik olarak yer almasına sebep olmuştur. Dil öğrenmeye yeni başlayan öğrencilerin düzeyleri düşünüldüğünde, bir seferde tek bir dil bilgisi yapısının tam olarak verilmesi öğrenme karmaşasını ortadan kaldıracaktır. Buna ek olarak bir dil bilgisi yapısının sarmal olarak verilmesi bu tespitin dışında tutulabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, örneklem olarak seçilen yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının dil bilgisi öğretimi açısından farklı bir şekilde ele alınarak incelenmesi amaçlanarak bu doğrultuda bazı çıkarımlar yapılmıştır.

İlk olarak kuramsal çerçeve kısmında dil olgusunun ne olduğu, nasıl algılandığı ve dil bilgisinin günümüzde nasıl bir şekle büründüğü konuları ele alınmıştır. Dil bilgisi türlerinden bahsedilerek güncel dil bilgisi öğretim yöntemlerinden sık kullanılanlar hakkında birtakım bilgiler verilmiştir. Ardından yabancı dil öğretimi ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi hakkında açıklamalar yapılmaya çalışılmıştır. Benzer ders kitabı inceleme çalışmalarından farklı olarak, kitapların da bir izleneye sahip olduğu fikri ifade edilmek istenmiştir. Bu bağlamda örneklem olarak seçilen kitaplarda uzman görüşü de alınarak belirlenen ölçütlerle beraber hem izleneye hem de dil bilgisi incelemesi yapılmıştır.

Yabancılar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarının, öğrenciler için bir başvuru kitabı olmasının yanında Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin Türkçenin dil bilgisi yapılarını doğru ve eksiksiz öğrenmesinde önemli bir unsur olduğu bilinen bir gerçektir. Günümüzde bir dilin, yabancı bir dil olarak öğretilmesinde dil öğrenme stratejileri, öğrencinin dil gereksinimleri, dil düzeyi, dil bilgisinin ele alınış yöntemi ve yaklaşımı, öğretim tekniği gibi özellikler dikkate alındığında yabancılar için hazırlanan Türkçe öğretimi kitaplarının önemi bir kat daha artmaktadır.

Kalfa'nın (2008) ifade ettiği üzere yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki en büyük sorunların başında nitelikli olmayan materyaller, aşamaları ve programı belirlenmiş bir öğretim sürecinin planlanmamış olması gelmektedir. Dolayısıyla Yabancılar Türkçe öğretiminde birincil derece sayılacak materyal olan ders kitaplarının belirli bir izleneye dâhilinde hazırlanması sorunları azaltacaktır. Ayrıca incelenen ders kitaplarının Avrupa Dil Portfolyosu'na uygun olarak hazırlandığı ifade edilse de dil bilgisi öğretiminde bir birlik olmayışı ortak bir müfredat programının da gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu alanda yapılan ilgili çalışmalara bakıldığında, yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla yazılmış kitapların incelenmesine yönelik hazırlanan tezler ve makaleler bulunmaktadır. Ancak mevcut çalışmalarda, inceleme yöntemi olarak izlenme tespiti ve ölçüte yönelik değerlendirmeler bir arada bulunmamaktadır. Doyumgaç (2017) tarafından hazırlanan “Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında Dil Bilgisi Öğretimi” başlıklı yüksek lisans tezinde örneklem olarak belirlenen ders kitaplarının sadece dil bilgisi açısından değerlendirilmesine yer verilmiştir. İncelenen ders kitapları ünite bazında ele alınıp her üniteye yer alan dil bilgisi unsurlarının düzeye uygun hazırlanıp hazırlanmadığına bakılmıştır. Ancak dil bilgisi inceleme yöntemlerine ya da izlenmelere yer verilmemiştir.

Özel (2010) tarafından hazırlanan “Yabancılara Türkçe Öğreten Resmi Kurumlarda Dil Bilgisi Öğretimi” isimli yüksek lisans tezinde, örneklem olarak seçilen ders kitapları dil bilgisi yapılarının Avrupa Dil Portfolyosu’na uygunluğu açısından ele alınmış, dil bilgisi etkinlikleri kazanımlar çerçevesinde incelenmiştir. Değerlendirmeler dil bilgisi konu sıralaması, konu dağılımı ve dil bilgisi öğretimi üzerinden yapılmıştır. Özel tarafından hazırlanan tezde, yapılan ilgili incelemelerde dil bilgisi öğretim yöntemlerinden kısaca bahsedilmektedir. Ancak yine bu çalışmada da dil bilgisi inceleme yöntemlerine ya da izlenmelere yer verilmemiştir.

Çalışmamıza konu olacak benzer çalışmalardan izlenmeye yer veren “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi A1-A2 Düzeyi Ders Kitapları Üzerine Bir İzlenme Çalışması” başlıklı makaledir (Akbulut ve Yaylı, 2016). Bu makalede belirlenen ders kitapları incelenirken ders kitaplarının izlenmelerine yer verilmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalarda benzer bir uygulamaya rastlanmamıştır. Ele alınan çalışmalar dikkate alındığında teze konu olan izlenme ve dil bilgisi öğretim yöntemleri bir arada kullanılarak –kanaatimizce- yaklaşım açısından farklı bir çalışma olma özelliği taşımaktadır.

5.1.1. Dil Bilgisi İzlenmelerine Yönelik Sonuçlar

Örneklem olarak belirlenen ders kitaplarında Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında kavramsal – işlevsel ve yapısal; İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında kavramsal – işlevsel, yapısal ve beceri odaklı; Gazi Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında kavramsal – işlevsel ve yapısal izlenmeler yer almaktadır. Bir ders kitabının konu anlatımlarının ve dört temel beceriyi esas alan etkinliklerinin belirlenmesinde sahip oldukları izlenmeler ana role sahiptir.

Yabancı dil öğretiminde başarılı olabilmek için, oluşturulan tüm plan ve programların temelleri sağlam atılmalı ve daima güncel olan yakalanmalıdır. İncelemeye alınan ders kitaplarına dil bilgisi yöntemleri açısından bakıldığında geleneksel yöntemlerin geçerliliğini kaybettiği bilinci ile yeni ve yapılandırıcı yaklaşımlar etrafında hazırlandığını söylemek mümkündür. Bu durum bizlere yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde artık yeni bir safhaya çoktan geçildiğinin de sinyallerini vermektedir. Ancak bazı konularda, özellikle bazı dil bilgisi konularının öğretilmesinde birtakım eksiklikler olduğu da incelemeler sonucunda tespit edilmiştir. Türkçenin sistemli ve sağlam gramer yapısı göz önünde bulundurulduğunda bu tarz eksikliklerin bulunması pek kabul edilebilir bir durum değildir.

5.1.2. Dil Bilgisi Konularının Veriliş Sırasına Yönelik Sonuçlar

Bulgular kısmında ilgili başlık altında verilen konu sıralamalarına bakıldığında, üç ayrı üniversite tarafından hazırlanan kitapların konu sıralamasında bir birlik olmadığı tespit edilmiştir. Avrupa Diller İçin Ortak Çerçeve Programı'na ve Avrupa Dil Portfolyosu'na uygun olarak hazırlandığı ifade edilen bu kitapların dil bilgisi konu sıralamasında ortaklığın olmayışı, kitapların bahsi geçen programa ve portfolyoya ne derece uygun olarak hazırlandığı noktasında akıllarda soru işareti oluşturmaktadır. Kitaplar her ne kadar farklı yöntemler doğrultusunda hazırlanmış olsalar da A temel düzey, B orta düzey ve C ileri düzey için ulaşılması hedeflenen kazanımlar bellidir. Dolayısıyla konuların her düzeye uygun bir biçimde verilmesi, kazanımlara ve gerçekleştirilmesi gereken hedef davranışlara yönelik yaklaşımların belirlenmesi hem çok sesliliği ortadan kaldıracak hem de öğrencilerde Türkçe dil mantığının doğru bir şekilde oluşmasına zemin hazırlayacaktır.

5.1.3. Dil Bilgisi Konularının Öğrenen Düzeyine Uygunluğu İle İlgili Sonuçlar

Elde edilen veriler ışığında incelenen kitapların birkaç etkinlik dışında A temel düzeyindeki öğrenciler için uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kısımda sınıfta yer alan tüm öğrencilerin aynı düzeyde olduğu varsayılmaktadır. Ancak bu doğru bir yaklaşım değildir. Ana dili farklı olan öğrencilerden oluşan bir sınıfın Türkçe öğrenme başarısı ile ana dili aynı olan öğrencilerden oluşan bir sınıfın Türkçe öğrenme başarısının aynı olma ihtimali düşüktür.

Öğrenen düzeyine uygunluğu etkileyen bir diğer faktör öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleridir. Kitaplar hazırlanırken öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri birbirine yakın olarak varsayıp buna uygun olarak hazırlanmaktadır. Ancak uygulama sahasına inildiğinde bu durumun ifade edildiği gibi olmadığı görülmektedir. Her ne kadar dil öğretim merkezleri tarafında kurs öncesi seviye tespit sınavları gerçekleştirilse de öğrencilerin ruhsal, ekonomik, sosya-kültürel ve dinî durumları gibi değişkenler farklılıklara yol açabilmektedir.

5.1.4. Dil Bilgisi Konuları ve Etkinler Arasındaki Uyum İle İlgili Sonuçlar

Bulgular kısmında başlıkla ilgili tablolar ve açıklamalar incelendiğinde dil bilgisi konuları ve etkinlikler arasında genel bir uyum olduğu aşikârdır. Ancak tablolarda ve açıklamalarda belirtilen konuların ilgili etkinlik ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Bunların arasında etkinlik öncesi verilmeyen gramer bilgisinin etkinlikte yer alması, dil bilgisini gerçekleştiremeyecek görsellere yer verilmesi, terim farklılıkları, sezdirme tekniğinin kullanılmaması, ana dili öğretimine benzer dil bilgisi yapılarının bulunması gibi eksiklikler göze çarpmaktadır. Bu durum öğrencilerin verilmek istenen dil bilgisi konusunu tam olarak kavrayamamasına ve etkinlikleri yapmada yetersiz kalmalarına sebep olmaktadır. Özellikle soyut dil bilgisi kurallarının öğretilmesinde etkinliklerin somutlaştırıcı yönü düşünüldüğünde, bu iki unsur arasındaki uyum daha fazla önem arz etmektedir. A1 ve A2 temel düzeylerinde dil bilgisi öğretimi diğer düzeylere göre daha çok ön planda olduğundan verilen dil bilgisi yapıları kısa, öz ve açıklayıcı, etkinlikler ise bol ve uygulamaya yönelik olmalıdır.

5.1.5. Bir Seferde Tek Bir Dil Bilgisi Yapısının Verilmesi İle İlgili Sonuçlar

Bir seferde tek bir dil bilgisi yapısının verilmesine dair yapılan incelemelerde, etkinlikler kısmında kullanılan sezdirme yöntemi dikkate alınmamıştır. Çünkü bu yöntemde bir dil bilgisi kuralını doğrudan vermektense sezdirerek o kuralı öğrenciye öğretmek daha etkili olmaktadır. Ancak dil bilgisi konularında verilen bilgilerde aynı durum söz konusu değildir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 ders kitaplarında yer alan dil bilgisi yapılarında ve etkinliklerde bir seferde birden fazla yapının yer aldığı bir durum tespit edilmemiştir. Bu bakımdan her iki kitabın da dil bilgisi konuları bakımından öğrenme karmaşıklığına yol açacağı

düşünülmemektedir. Ancak Gazi Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitabında benzer durum gözlenememiştir. Verilen dil bilgisi yapılarının tek bir seferde öğrenciye sunulması, öğrencinin dikkatini bir yere topladığı için o konunun öğrenilmesi kolaylaştırıcaktır. Özellikle A temel düzeyi düşünöldüğünde öğrencilerin ilk defa karşılaştıkları dil bilgisi yapılarında, tek seferde birden fazla dil bilgisi yapısının verilmesi ya da eksik verilmesi öğrencilerin o konuyu tam olarak öğrenememelerine sebep olacaktır. Bu durumun öğrenciyi dil öğrenmeye karşı isteksizliğe sevk etmesi mümkündür.

5.2. Öneriler

Dünyada dil olgusunun küreselleşme ile beraber farklı bir boyuta taşınması, konuşan sayısı azalan veya etkinliğini kaybeden dillerin ölü diller listesine girmeye başlaması gibi etkenler bir dilin sadece ana dili kullanıcıları tarafından değil, yabancı dil olarak da öğretilmesini bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu pencereden bakıldığında Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde eksikliklere ve yanlışlıklara getirilen tüm öneriler değerlidir.

Bu kısımda öncelikle inceleme ölçütlerinde yönelik öneriler, ardından da genel öneriler maddeler hâlinde yer almaktadır.

- Ana dil olarak Türkçe öğretiminde olduğu gibi yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de geleneksel yaklaşımların yavaş yavaş terk edilip yenilikçi yaklaşımların benimsenmesi olumlu bir gelişmedir. Yenilikçi yaklaşımda yer alan dil bilgisi öğretim yöntemleri değerlendirildiğinde doğru yöntem/yanlış yöntem şeklinde bir sınıflandırma yapmak doğru olmayacaktır. Bu safhada izlenmesi gereken yol, bir dil bilgisi konusu için en uygun olan yöntemin seçilmesidir. Dolayısıyla yabancılar için Türkçe öğretiminde kullanılacak ders kitaplarının seçmeci yönleme göre hazırlanması gerektiği kanaatindeyiz.

- İncelenen kitaplarda ifade edildiği üzere içerik Avrupa Dil Portfolyosu'na göre hazırlanmıştır. Ancak konuların sıralanışına, öğrenen düzeyine uygunluğuna, günlük hayatta kullanılabilirliğine bakıldığında farklılıkların var olduğunu görmekteyiz. Bu farklılıkların yaklaşımlardan kaynaklandığı düşüncesi ortaya atılsa da, Türkçenin yabancılar için öğretiminde bir birliğin sağlanamamasına sebep olduğu bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla aynı programa göre hazırlanan kitapların, ortak bir anlatıma sahip olması beklendiğinden kitap hazırlayan kişilerin bu

konuda bir araya gelerek dil öğretimindeki ayrılıkları gidermesi gerekmektedir. Bu durum ayrıca Türkçenin yabancı dil olarak öğretimindeki eksiklikleri de zamanla giderecektir.

- Yabancı dil olarak Türkçe öğrenmek isteyen bir kişi, edindiği bilgileri günlük yaşamında da rahatlıkla kullanmak istemektedir. Dolayısıyla yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında yer alan etkinliklerin teorik olmaktan çok uygulamaya yönelik olması dil öğrencisinin önemli bir ihtiyacına karşılık verecektir.

- Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitapların hem kendi içerisinde hem de birbirleri arasında terim farklılıkları barındırmaktadır. Bu durum öğrenci için karmaşıklığa sebebiyet vermektedir. Terim konusunda müşterek bir karara varılması ve her kitapta kararlaştırılan terimlerin kullanılması öğrenciler için kolaylık sağlayacaktır.

- Hem dil bilgisi konularının verilmesinde hem de etkinlikte kullanılan kelimelerin güncel olmasına dikkat edilmelidir. Günlük hayatta kolaylıkla karşılaşılabilecek kelimelerin kitaplarda yer alması özellikle A1 ve A2 seviyesinde öğrenciler için pratik olacaktır.

- Dil bilgisi yapıları öğretilirken daima etkinliklerle desteklenmelidir. Bu etkinliklerin somuttan soyuta, kolaydan karmaşığa doğru gitmesine özen gösterilmelidir.

- Özellikle dil bilgisi konuları öğretilirken bir seferde tek dil bilgisi kuralının öğretilmesine dikkat edilmelidir. Aksi takdirde gramer yapısı öğrenci tarafından kavranamayacak, karmaşıklığa ve başarısızlığa sebep olacaktır.

- Dil bilgisi etkinlikleri dört temel beceriyi de destekleyici nitelikte olmalıdır. Çünkü yabancı dil öğretiminde dil bilgisi amaç değil araç konumundadır. Okuma, yazma, dinleme ve konuşma etkinlikleri eşit şekilde kitaplarda yer almalı, öğrencinin ihtiyaçları doğrultusunda ek olarak etkinlikler verilmelidir.

- Yabancılara Türkçe öğretiminde özellikle A1 düzeyinde konular anlatılırken sık sık görsel materyallere başvurulmalıdır. Sözlü olarak anlatılan konu Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen kişinin zihninde anlatıldığı gibi canlanmayabilir.

- Konuşma etkinlikleri kapsamında yapılan uygulamalarda öğrencilerin Türkçe kelimeleri telaffuz etmelerinde bazı yanlışlıklar gözlemlenebilir. Yabancı bir dili yeni öğrenen bir kişi için gayet doğal bir durumdur. Ancak yanlış telaffuzu yerinde ve zamanında düzeltmek o yanlışın büyüyerek devam etmesini engelleyecektir.

- Türkçe konuşurken bazı durumlarda vurgu yapılarak anlamın veya ifadenin değiştiği konuşma etkinliklerinde öğrencilere anlatılmalıdır. Böylece konuşurken yanlış anlaşılmanın da önüne geçilecektir.

- Kitaplarda kullanılan kelimelerin veya bazı kitaplarda yer alan kelime listelerinin belirlenmesinde etkili bir yol izlenmelidir. Örneğin A1 ve A2 temel seviyelerinde kullanılacak kelimelerin seçiminde rastgele bir seçim değil, daha çok basit ve anlaşılır kelimelerin yoğunlukta olduğu, günlük yaşamda sık sık karşılaşılan kelimelerin seçilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu konuda da farklı ders kitaplarında yer alan kelimeler için her düzeyde ortak bir kelime listesinin çıkarılması da faydalı olacaktır.

- Ders kitaplarında dil bilgisi bölümlerine ünitelerin sonunda ayrı bir başlık altında ya da kitabın sonunda ayrı bir bölüm hâlinde yer verilmesi dil bilgisi öğretimi ve öğrenimi açısından doğru değildir. Dil öğretimi bir bütündür. Dil bilgisi yapı ve kurallarıyla ilgili bilgiler, gerekli olduğu ölçüde, üniteler içerisine serpiştirilmelidir. Üniteler içerisinde dil bilgisi kuralları yoğun bir şekilde verilmemeli, öğrenci dil bilgisi kuralları içinde boğulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, M. S. (2001). Yabancılara Türkçe öğretimi ve gramer-tercüme metodu. *Bilig*, 16, 25-43.
- Akbulut, S. ve Yaylı, D. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi a1-a2 düzeyi ders kitapları üzerine bir izlençe çalışması. *Erzincan Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ÖS 2)*. 35-46.
- Aksan, D. (2009). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim* 1. 2. 3. Ciltler. 5. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Avrupa Konseyi (2013). *Diller için Avrupa ortak öneriler çerçevesi: öğrenim, öğretim ve değerlendirme*. Frankfurt.
- Aydın, Ö. (1996). *Yabancı dil olarak Türkçe dil bilgisi öğretimi, üretken dönüşümlü dil bilgisi kuramının kısa bir tanımı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Barın, E. (1994). *Yabancılara Türkçenin öğretimi metodu*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi, 17, 53-54.
- Barın, E. (2004). Yabancılara Türkçe öğretiminde ilkeler. *Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Güz: 2004. Sayı: 1 Ankara.
- Bayraktar, N. (2003). Yabancılara Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi. *Dil Dergisi*, 119, 58-71.
- Benhür, M. H. (2002). *Türkçenin yabancılara öğretiminde tartışılmayan ana kavramlar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Caferoğlu, A. (1984). *Türk dili tarihi ı-u*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Chomsky, N. (2014). *Dil ve zihin*. (Çev. Ahmet Kocaman). Ankara: Bilgesu Yayıncılık.

- Demircan, Ö. (2013). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Demirel, Ö. (1990). *Yabancı dil öğretiminde ilkeler, teknikler, yöntemler*. Ankara.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme, kuramdan uygulamaya*. (19. Baskı) Ankara: Pegem A. Yayınları.
- Dolunay, S. K. (2014). *Dil bilgisi öğretimi*. Abdurrahman Güzel ve Halit Karatay (Ed.). *Türkçe Öğretimi El Kitabı*. (s. 381-413). Ankara: Pegem Akademi.
- Doyumgaç, İ. (2017). *Yabancılar için Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi öğretimi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Adıyaman Üniversitesi. Adıyaman.
- Durukan, E. ve Maden, S. (2013). Yabancılar Türkçe öğretimi programı geliştirme. M. Durmuş ve A. Okur (Ed.), *Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı* (s. 511 – 526). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Eker, S. (2011). *Çağdaş Türk dili*. 7. Baskı. Ankara: Grafiker Yayınları
- Ercilasun, A. B. (1997). Türk dilinin bugünkü durumu ve yayılma alanları. *Yükseköğretim Öğrencileri İçin Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri* (Ed. Zeynep Korkmaz). (4. Baskı). (s. 55-63). Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası.
- Erdem, Ş ve Çelik, M. (2011). Dil bilgisi öğretim yöntemi üzerine değerlendirmeler. *Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6/1, 1030-1041.
- Ergin, M. (1994). *Türk dili*. İstanbul: Nesil Matbaacılık.
- Erişkon, B. (1996). Yabancı dil olarak Almanca ders kitaplarında ülke bilgisi ve kültür aktarımı. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Göçen, G. ve A. Okur (2013). Dil bilgisi eğitimi. M. Durmuş ve A. Okur (Editör). *Yabancılar Türkçe öğretimi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Göçer, A. (2007). *Türkçe ve sınıf öğretmenleriyle öğretmen adayları için Türkçe öğretimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Güneş, F. (2014). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Pegem Akademi.

- Güzel, A. ve E. Barın (2013). *Yabancı dil olarak türkçe öğretimi*, İstanbul: Akçağ Yayınları.
- Hengirmen, M. (1993). *Yabancı dil öğretim yöntemleri ve TÖMER yöntemi*. Ankara: Kültür Matbaacılık.
- İşeri, K. (1996). Dilin kazanımı ve yabancı dil öğretimi. *Dil Dergisi*, 43, 21-27.
- Kalfa, M. (2008). Yabancılara Türkçe öğretiminde program(sızlık) sorunu. *I. Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu*. K.K.T.C.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin dil bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (26.baskı). Ankara Nobel Yayınevi.
- Kavcar, C., Oğuzhan, F. ve Hasırcı, S. (2016). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kayasandık A., Direkci B, Yavuz O. ve Karasoy Y. (2017). *Üniversiteler için uygulamalı Türk dili ve kompozisyon bilgileri*, Konya: Palet Yayınları
- Kılıç, A. ve S. Seven (2011). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem A. Yayınları.
- Köse, D. (2005). Avrupa konseyi yabancı diller ortak başvuru metni'ne uygun Türkçe öğretiminin başarıya ve tutuma etkisi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Larsen-Freeman, D. (2003). *Teaching language: from grammar to grammaring*. Canada: Heinle& Heinle.
- Mohseni Far, M. (2008). *An overview of syllabuses in english language teaching*. <http://www.slideshare.net/jetnang/an-overview-of-syllabuses-in-english-language> teaching adresinden 20.05.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Nunan, D.(1993). *Syllabus design*. Oxford: Oxford University Press.

- Onan, B. (2003). Divanü lûgat-it-türk'ün dil öğretim yöntemleri ve dünya filolojisine katkıları bakımından bir değerlendirme. *Divan-ı Lûgat-it Türk Bilgi Şöleni Bildirileri*, 436-442, Ankara: TDK Yayınları.
- Özyürek, R. (2009). Türk devlet ve topluluklarından Türkiye üniversitelerine gelen Türk soylu yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe öğrenimlerinde karşılaştıkları sorunlar.http://www.turkishstudies.net/Makaleler/479342302_%C3%B6zy%C3%BCrekrasim.pdf adresinden 20.05.2018 tarihinde erişilmiştir
- Özel, S. (2010). *Yabancılara Türkçe öğreten resmi kurumlarda dil bilgisi öğretimi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Rona B. ve Dedes G. (1989). *Dil öğretiminde metin-yapı, amaç beceri ilişkileri*. Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi, 31(2), 69.
- Saussure, F. D. (1998). *Genel dilbilim dersleri*, (Çev: Berke Vardar). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Sönmez V. ve Alacapınar, F.G. (2013). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Sudhakar, M. ve Farhen, S. F. (2015). The importance of grammar in english language teaching. *International Journal of Scientific Research*, 4/8, 122-124.
- Swett, H. (1899). *The practical study of languages: a guide for teachers and learners*.Oxford: OUP.
- Şahin, Y. (2013). *Farklı boyutlarıyla yabancı dil öğrenimi ve öğretimi*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Şimşek, H. & Yıldırım, A.(2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 9. Baskı. Ankara:Seçkin Yayıncılık:
- Temizkan, M. (2014). Metin temelli dil bilgisi öğretimi ve uygulamaları. Murat Özbay (Ed.). *Türkçe Eğitimi Açısından Dil Bilgisi Öğretimi* (129-150). Ankara: Pegem Akademi.

- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük* (11.baskı.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ungan, S. (2006). Avrupa birliğinin dil öğretimine karşı tutumu ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 217-226.
- Uysal, B. (2009). Avrupa dilleri öğretimi ortak çerçeve metni doğrultusunda Türkçe öğretimi programları ve örnek kitapların değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu.
- Ünalın, Ş. (2006). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yaman H. (2010). *Dil bilgisi etkinlikleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yaşar, Ş. (1992). Küçük gruplarla öğretim yönteminin yabancı dil öğretiminde kullanılması. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (1-2) 69-77.
- Yaylı, D. ve Bayyurt Y. (2011). *Yabancılara Türkçe öğretimi politika yöntem ve beceriler*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Wang, F. (2010). The necessity of grammar teaching. *English Language Teaching*. 22. 05. 2018 tarihinde <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/elt/article/view/6241/5013>. adresinden ulaşılmıştır.

EKLER

Ek-1: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı İçindekiler Dizini

İçindekiler		
1. ÜNİTE	MERHABA 	1.1 Tanışma 8 1.2 Ne? Kim? Neresi? 12 KOŞAÇ TÜMCESİ (haber kipi) 13 SIRALAMA <i>-İlncİ</i> 14 KOŞAÇ TÜMCESİ (haber kipi devam) <i>-İylim, -sİn, -, -İyİlz, -İsİnİz, -İİErİ</i> 14 1.3 Ne Var? Ne Yok? 16 VAROLUŞ TÜMCESİ (haber kipi) <i>var, yok</i> 17
2. ÜNİTE	GÜNLÜK HAYAT 	2.1 Ne Yapıyorsunuz? 20 ŞİMDİKİ ZAMAN (genel) <i>-İİlyor</i> 21 2.2 Nereden Nereye? 24 DURUM (yönelme, kalma, çıkma) <i>-İyİE, -DE, -DEN</i> 25 2.3 Saatler 28 ULACLAR <i>-DİktEn sonra, -mEdEn önce</i> 29 İLGEÇLER <i>-İyİE kadar, -DEN önce, -DEN sonra</i> 29
3. ÜNİTE	YAKIN ÇEVREMİZ 	3.1 Ailem ve Arkadaşlarım 32 İYELİK <i>-İİlm, -İİln, -İİsİ, -İİlmİz, -İİlnİz, -İİErİsİ</i> 33 3.2 Evimiz ve Semtimiz 36 AD TAMLAMASI (belirtili) <i>AD-(İn)İn AD-(İEr)İsİ</i> 37 AD TAMLAMASI (belirtisiz) <i>AD AD-(İsİ)</i> 37 3.3 Şehirler 40 AD TAMLAMASI (zincirleme) <i>AD-(İn)İn AD-(İEr)İsİ(İn)İn AD-(İEr)İsİ</i> 41
4. ÜNİTE	ZAMAN GEÇİYOR 	4.1 Ne Zaman Ne Oldu? 44 GEÇMİŞ ZAMAN (belirli) <i>-Dİ</i> 45 4.2 Düünden Bugüne 48 KOŞAÇ TÜMCESİ (hikaye kipi) <i>-İyİdİ (< i-dİ)</i> 50 4.3 Anılar 52 ŞİMDİKİ ZAMAN (hikaye kipi) <i>-İİlyordu (< -İİlyor i-dİ)</i> 52 ULACLAR <i>-İyİken (< i-ken)</i> 52 BAĞLAÇLAR/İLGEÇLER <i>İle (> İyİİE)</i> 55
5. ÜNİTE	AFİYET OLSUN 	5.1 Ne Yiyelim? 56 EMİR KİPİ <i>-sİn, -İyİlnİz, -sİnİlerİ</i> 57 İSTEK KİPİ <i>-İyİE</i> 57 5.2 Ne Alırsınız? 60 SIFATLAŞTIRMA <i>-İİ, -sİz</i> 61 5.3 Dünya Mutfakları 64 KARŞILAŞTIRMA <i>-DEN daha</i> 65 ÜSTÜNLÜK <i>en</i> 65
6. ÜNİTE	BÜROKRASI HER YERDE 	6.1 Sayın Yetkili 68 DURUM (belirtme) <i>-İyİ</i> 69 6.2 Başımız Dertte 72 ŞİMDİKİ ZAMAN (resmi) <i>-mEkİE</i> 75 6.3 Yardım İstiyorum 76 İLGİ EKİ <i>-kİ</i> 77 BAĞLAÇLAR <i>de/da</i> 77

İçindekiler

7.1 Planınız Ne? GELECEK ZAMAN <i>-lylEcEk</i>	80	GELECEK DE BİR GÜN GELECEK	80	7. ÜNİTE
7.2 Neler Olacak? KOŞAÇ TÜMCEŚİ (gelecek zaman) <i>olacak</i> İLGEÇLER <i>gibi, kadar</i>	81 84 85 86		81 84 85 86	
7.3 Böyle mi Olacaktı? GELECEK ZAMAN (hikaye kipi) <i>-lylEcEktİ / < -lylEcEk idİ</i> EŞİTLİK <i>-CE</i> GÖRELİK <i>-lylE GÖRE</i>	88 88 91 91		88 88 91 91	
8.1 Bir Zamanlar GEÇMİŞ ZAMAN (belirsiz) <i>-mİş</i> KOŞAÇ TÜMCEŚİ (rivayet kipi) <i>-lylImİş / < i-mİş</i>	92 93 94	RİVAYET ODUR Kİ...	92 93 94	
8.2 Öyle miymiş? ŞİMDİKİ ZAMAN (rivayet kipi) <i>-İlyormuş / < -İlyor i-mİş</i> GELECEK ZAMAN (rivayet kipi) <i>-lylEcEkmiş / < -lylEcEk i-mİş</i>	96 96 96		96 96 96	
8.3 Ne Olmuştur? PEKİŞTİRME <i>-DİR</i>	100 101		100 101	
9.1 Çok Kültürlü Bir Dünya GENİŞ ZAMAN <i>-lE/lİr</i>	104 105	FARKLI DÜNYALAR	104 105	
9.2 Erkekler Mars'tan, Kadınlar Venüs'ten YETERLİK <i>-lylEbil- / -lylEmE-</i>	108 108		108 108	
9.3 Farklı Zamanlar GENİŞ ZAMAN (hikaye kipi) <i>-lE/lİrdİ / < -lE/lİr idİ</i> GENİŞ ZAMAN (rivayet kipi) <i>-lE/lİrmİş / < -lE/lİr imİş</i>	112 113 113		112 113 113	
10.1 Haberiniz Var mı? ADLAŞTIRMA <i>-mE, -mEk, -lylİş</i>	116 117	MEDYA	116 117	
10.2 Medya ve İnsan ADLAŞTIRMA (+İYELİK)+DURUM <i>-mE / -mEk / -lylİş (+İYELİK) + durum</i>	120 121		120 121	
10.3 Televizyonda Ne Var? DOLAYLI ANLATIM lemir kipi <i>"..." / -mE</i>	124 125		124 125	
11.1 Sağlığınız İçin ULAÇLAR <i>-lylİp / -mEdEn</i>	128 129	SAĞLIKLI BİR YAŞAM	128 129	
11.2 Strese Girmeyin ULAÇLAR <i>-lylEREk</i> <i>olarak</i>	132 133 133		132 133 133	
11.3 Neyiniz Var? ULAÇLAR <i>-lylE...-lylE</i>	136 137		136 137	
12.1 Nereye Gidelim? ULAÇLAR <i>-mE (+İYELİK) İÇİN / -mEk İÇİN</i>	140 141	YOLCULUK	140 141	
12.2 Nasıl Gidelim? ULAÇLAR <i>-mEk ÜZERE</i>	144 146		144 146	
12.3 Tatiliniz Nasıl Geçti? BAĞLAÇLAR <i>çünkü, bu nedenle, bu yüzden</i>	148 149		148 149	

Ek 2: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1-A2 Ders Kitabı İçindekiler Dizini

İÇİNDEKİLER		İÇİNDEKİLER İÇİNDEKİLER İÇİNDEKİLER	
ÜNİTE ADI	KONU	OKUMA	
1. ÜNİTE sayfa 7-20	MERHABA	A. Tanışma, selamlaşma, dilekier B. Alfabe C. Bu ne? O kim?	A. Tanışma C. Sınır
2. ÜNİTE sayfa 21-36	NEREDE?	A. Okulda B. Sayılar C. Şehirde	A. Okul B. Kaç? C. Neredesin?
3. ÜNİTE sayfa 37-50	NE YAPIYORSUN?	A. Bir günüm B. Boş zamanlarım C. İstanbul'da geziyorum	A. Bir Günüm B. Sosyal Gruplar C. Hafta Sonu Ne Yapıyorsun?
4. ÜNİTE sayfa 51-66	BENİM DÜNYAM	A. Ailem B. Arkadaşlarım C. Ailemden uzakta	A. Benim Ailem B. Benim Sınıfım C. Sevgili Ailem
5. ÜNİTE sayfa 67-80	ZAMAN ZAMAN	A. Saatler B. Bayramlar C. Özel günler	A. Ne Zaman? B. Bayramlar C. Özel Günler
6. ÜNİTE sayfa 81-93	ÇEVREMİZ VE BİZ	A. Ailem B. Nerede? C. Vücudumuz	A. Akrabalarım B. Benim Mahallem C. Hastayım

İÇİNDEKİLER İÇİNDEKİLER İÇİNDEKİLER İÇİNDEKİLER

DİL BİLGİSİ	DİNLEME	YAZMA	KONUŞMA
B. Türk alfabesi C. Bu-şu-o Kim?-Ne? Çoğul eki (-lar) Soru eki (mi) Burası neresi?	A. Tanışalım B. Alfabe C. Kapalıçarşı	A. Tanışma diyalogu yazma B. Kelimeler C. Ev	A. Sınıftaki arkadaşlar ile tanışma B. Sesletim C. Nesnelere sorma
A. Bulunma durumu (-DA) Var-yok B. Sayılar Kaçınıcı? C. İsim cümleleri	A. Benim Odam B. Otel Formu C. Ben ve Arkadaşım	A. Ev eşyalarını anlatma B. Otel formu doldurma C. Karakterimizi anlatma	A. Kendi odasını tanıtırma B. Sayıları yazma C. Arkadaşımızı tanıtırma
A. Şimdiki zaman B. Yönelme durumu (-(y)A) Uzaklaşma durumu (-DAn) C. -mAk istemek	A. Tanışma B. Günlük Hayat C. İstekler	A. Günlük hayatı anlatma B. Boş zamanlarımızı anlatma C. İstek bildiren bir diyalog yazma	A. Arkadaşın günlük hayatını anlatma B. Hobiler C. Planlar
A. İyelik ekleri B. Ülke, milliyet, dil adları C. Kendi, hep Belirtme durumu (-(y)l)	A. Zehra Hanım'ın Torunları B. Dünyadan Portreler C. Ailemi Özlüyorum	A. Ailemizi tanıtırma B. Bilgi formu doldurma C. Mektup yazma	A. Aileleri tanıtırma B. Diller C. Aileden uzakta yaşamak hakkında konuşma
A. Saatler -DAn -(y)A kadar B. -DAn önce/-DAn sonra -mAdAn önce/-Dİktan sonra C. -DAn beri / -Dİr	A. Çok İşim Var B. Yılbaşı Gecesi C. Doğum Günü	A. Buluşma diyalogu yazma B. Plan yapma C. Özel bir gün	A. Not yazma B. Bayramlarımızı tanıtırma C. Hayatımızdaki önemli günler
A. İsim tamlamaları B. -ki eki C. Karşılaştırma (daha, en)	A. En İyi Arkadaşım B. İstanbul Gezisi C. Eczanede	A. Ailemizi tanıtırma B. Gezi planı C. Hastane diyalogu	A. Arkadaşınızın yakınlarını tanıtırma B. Nerede? C. "En"lerimiz

Ek 3: Örnek Dil Bilgisi Konuları

2.3

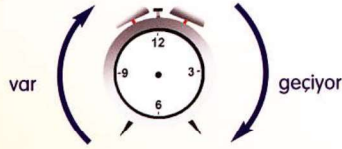
22 Yerleştirelim, söyleyelim

geçe • geçiyor • var • buçukta
kala • yarım

1. Saat sekizi çeyrek geçe evden çıkıyorum.
2. Film saat dokuz _____ başlıyor.
3. Saat _____.
4. Saat bire on _____.
5. Teneffüs ona çeyrek _____.
6. Saat dördü on _____.

Saat kaç?

13.50 İkiye on var.

11.15 On biri çeyrek geçiyor.

09.40 Ona yirmi var.

07.25 Yediyi yirmi beş geçiyor.

15.45 Dörde çeyrek var.

09.05 Dokuzu beş geçiyor.

Saat kaçta?

13.50 İkiye on kala dersten çıkıyorum.

11.15 On biri çeyrek geçe radyoyu açıyorum.

15.45 Dörde çeyrek kala eve dönüyorum.

07.25 Yediyi yirmi beş geçe uyanıyorum.

23 Dinleyelim, tamamlayalım

Frank'ın Bir Günü

07.00	Uyanıyor.
_____	Evden çıkıyor.
10.00	_____
10.40	_____
_____	Yemeğe gidiyor.
_____	Okula dönüyor.
_____	Son derse giriyor.
18.00	_____

ULAÇLAR

-DiktEn sonra, -mEdEn önce

Eylem	Ek	İlgeç	Örnekler
uyu	-madan/-meden	önce	Uyumadan önce kitap okuyorum.
bit	.....	.....	Ders bittikten sonra sinemaya gidiyoruz.
al	-diktan/-dikten	sonra	Spor yaptıktan sonra duş alıyorum.
yap	-duktan/-dükten		Gazete okuduktan sonra evden çıkıyorum.
oku	-tıktan/-tikten		Bir saat koştuğuktan sonra dinleniyorum.
koş	-tuktan/-tükten		Duş almadan sonra uyuyorum.

24 Sırasını belirtelim

1. Dişlerimi fırçalıyorum : Yemek yedikten sonra _____.
2. Türkçe kitap okuyorum: _____.
3. Kahvaltı yapıyorum: _____.
4. Ders çalışıyorum: _____.
5. Duş alıyorum: _____.
6. Yatıyorum: _____.

İLGEÇLER

-İyE kadar, -DEn önce, -DEn sonra

Ad	Ek	İlgeç	Örnekler
ofis	-a/-e/-ya/-ye	kadar	Ofise kadar yürüyorum.
ders	-dan/-den/-tan/-ten	önce	Dersten önce çay içiyorum.
spor		sonra	Sporun sonra duş alıyorum.
sen			İş sonra sinemaya gidiyorum.

25 Süresini belirtelim

1. Türkçe öğreniyorum: Saat dokuzdan bire kadar _____.
2. Televizyon izliyorum: _____.
3. Kitap okuyorum: _____.
4. Uyuyorum: _____.
5. Spor yapıyorum: _____.
6. Alışveriş yapıyorum: _____.

29

DİL BİLGİSİ

Bulunma Durumu (-DA) (The Locative Case)

The locative case roughly covers the functions of the prepositions "in, on and at" in English.

a, ı, o, u → -Da
e, i, ö, ü → -De

Örnek:

Nerede?

Öğrenciler nerede? Öğrenciler sınıfta.
Bilgisayar nerede? Bilgisayar masada.
Taksim nerede? Taksim İstanbul'da.

Kimde?

Kalem kimde? Kalem öğretmende.
Çanta kimde? Çanta Ahmet'te.
Telefon kimde? Telefon Merve'de.

NOT: Kelime sonunda "ç, f, h, k, p, s, ş, t" harflerinden biri varsa bulunma eki, "-ta" veya "-te" olur. Diğer ünsüz harflerde "-da", "-de" olur.
If the word ends in one of the voiceless consonants (ç, f, h, k, p, s, ş or t), then the locative case suffix changes to "te" or "ta" to comply with the consonant harmony, a governing grammatical pattern particular to Turkish.

f, s, t, k, ç, ş, h, p => -ta, -te

Ek 4: Örnek Dinleme ve Okuma Etkinlikleri

2.3

26 Okuyalım, tamamlayalım

Cumartesi Planı

- Ezgi** : Alo Selen, ne haber?
Selen : Ezgiciğim! İyilik, senden ne haber?
Ezgi : Sağol, iyiyim. Cumartesi ne yapıyorsun? Seninle buluşmak istiyorum.
Selen : Sabah saat onda dışçıye gidiyorum. Dışçıden çıktktan sonra da annem ile alışveriş yapıyoruz.
Ezgi : Hmm... Peki alışverişten sonra ne yapıyorsun?
Selen : Saat birde okula gidiyorum, çünkü basketbol antrenmanım var ama üçten sonra boşum.
Ezgi : Ben de saat ikide kursa gidiyorum ve kurs iki saat sürüyor. Sonra ben de boşum.
Selen : O zaman ben antrenmandan çıktktan sonra Kızılay'da seni bekliyorum.
Ezgi : Tamam, saat dörtte Kızılay'da Güvenpark'ta buluşuyoruz. Önce güzel bir yemek ve sonra sinema, tamam mı?
Selen : Tamam! Metropol Sineması'nda çok güzel bir komedi filmi var, saat altıda.
Ezgi : Harika! Cumartesi görüşürüz.
Selen : Görüşürüz!

Program

	Ezgi	Selen
09.00		
10.00		<i>Dışçı</i>
11.00		
12.00		
13.00		
14.00		
15.00		
16.00		
17.00		
18.00		
19.00		
20.00		

27 Dinleyelim, tamamlayalım

Rock Festivali

- Anıl** : Arkadaşlar, _____ festivale geliyor musunuz?
Berk : Festival mi? Ne festivali?
Cem : Sen bilmiyor musun? Her yerde afişleri var. Herkes bu festivalden bahsediyor.
Anıl : Eve! Okula çok iyi rock grupları geliyor.
Berk : Aaa! Öyle mi? Çok güzel! Festival saat kaçta başlıyor?
Anıl : Saat _____. Ama ikiye kadar konser yok. Tavla turnuvası var. Tavla turnuvası _____ sürüyor. Sonra festival başlıyor. İlk grup Mavi Bulut. _____ sahneye çıkıyor.
Cem : Ben o grubu sevmiyorum. Sonraki konser _____, biliyor musun?
Anıl : Hmm... Mavi Bulut'un konseri _____ biliyor. Sonra Grubal Enfeksiyon konser veriyor. Konser saat _____ Akşam _____ da BayRock grubunun konseri var.
Cem : Festivale BayRock da mı geliyor? Süper!
Anıl : Evet, gerçekten gruplar çok iyi. Eee? Yarı festivale geliyor musunuz ?
Berk : Tabii!

Festival Programı

- 12.00 Tavla Turnuvası
_____ Mavi Bulut
_____ Grubal Enfeksiyon
_____ BayRock

DİNLEME

6 5 Diyalogu dinleyelim. Formdaki boşlukları dolduralım.

OTEL FORMU

ERDEM OTEL, ANKARA			
Adı:	.....	Soyadı:	Günay
Adres:	Gül Mahallesi. .... Sokak. No: ..... Emek / Ankara		
Telefon no:	.....	Geliş tarihi:	..... 11.2012
Oda numarası:	.....	Gün sayısı:	.....

OKUMA

4 Diyalogları okuyalım. Kim konuşuyor? Resimlerin altına yazalım.

NEREDESİN?

Aslı: Merhaba Mehmet!
Nasılsın?
Mehmet: İyiyim Aslı, sen nasılsın?
Aslı: İşteyim. Çok yoğunum. Sen neredesin?
Mehmet: Ben de işteyim. Görüşürüz.
Aslı: Görüşürüz.

Ali: Selam Cem. Neredesiniz?
Cem: Selam Ali. Can Kafe'deyiz.
Ali: Orası nerede?
Cem: Taksim 7. Cadde'de.
Ali: Siz kaç kişisiniz?
Cem: 2 kişiyiz. Mine de burada.
Ali: Tamam, orada görüşürüz.

Zehra: Merhaba Ayşe! Ben okuldayım, sen okulda mısın?
Ayşe: Merhaba Zehra! Hayır, okulda değilim. Evdeyim.
Zehra: Neden, hasta mısın?
Ayşe: Evet, çok hastayım.
Zehra: Geçmiş olsun.
Ayşe: Sağ ol.

Ek 5: Örnek Yazma Etkinlikleri

3.2

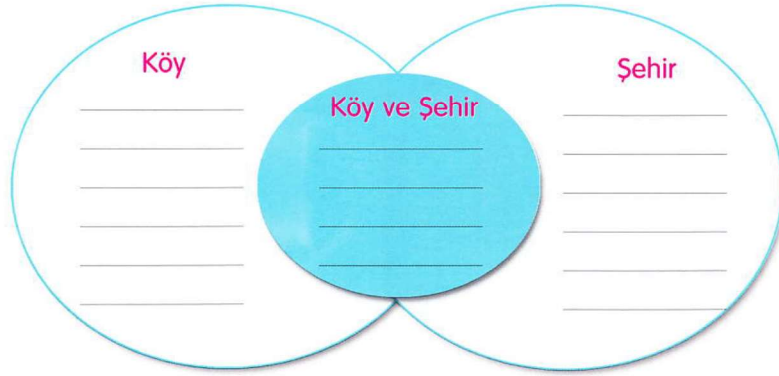
16 Bulalım

Köy mü, Şehir mi?

1. Sebze ve meyveler her zaman taze. (köy)
2. Kalabalık ve gürültülü. (_____)
3. Hava daha temiz. (_____)
4. Eğlence merkezleri yok. (_____)
5. Metro kullanmak mümkün. (_____)
6. Daha çok ağaç var. (_____)
7. Komşuluk önemli. (_____)
8. Hayvan beslemek daha kolay. (_____)
9. Stres daha çok. (_____)
10. İnsanlar büyük evlerde yaşıyor. (_____)
11. Birçok insan apartmanlarda yaşıyor. (_____)
12. Trafik yok. (_____)
13. İnsanlar tarlada çalışıyor. (_____)
14. İnsanlar daha yalnız. (_____)

17 Yerleştirelim

tarla • dağ • tiyatro • eğlence merkezi • apartman • çiftlik • hastane • traktör • doğal ürünler • metro
kalabalık • sinema salonu • köy ekmeği • banka • üniversite • bahçe • durak • temiz hava

18 Nedenini açıklayalım

Nerede Yaşamak İstiyorum?

- Köyde yaşamak istiyorum. Çünkü _____
_____
_____
- Şehirde yaşamak istiyorum. Çünkü _____
_____
_____

38

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı: Emre KAYASANDIK

Doğum Yeri ve Tarihi: Kayseri, 04.01.1992

Eğitim Durumu

Lisans: Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Yüksek Lisans: Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce (YDS:75)

Bilimsel Faaliyetler:

Kayasandık, Emre (2017), “Hafız Abdullah Fehmi ve Bir Dil Bilgisi Kitabı: Çeki Düzen”, *International Academic Research Congress* (18-21 Kasım 2017), Antalya.

İş Deneyimi

Staj: Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Pedagojik Formasyon Eğitim Sertifika Programı Öğretmenlik Staj Uygulaması

Proje: Akdeniz Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi, “Antalya İli İbradı İlçesi Ağızları Dokümantasyonu” (Araştırmacı)

Çalıştığı Kurum: Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Araştırma Görevlisi (21.06.2017 – 21.06.2018)

İletişim

e – posta: e.kayasandik@gmail.com

Tarih: 20.07.2018

